

Jongeren met
een chronische aandoening
eisen een plek aan tafel

**VOOR ONS,
MET ONS**

WEGGIMMET
OBSSTANKEL

VOOR ONS, MET ONS.

JONGEREN MET EEN CHRONISCHE AANDOENING EISEN EEN PLEK AAN TAFEL.

Dit manifest markeert de afsluiting van Jongeren INC, een vierjarig programma van FNO Zorg voor Kansen. Het manifest is tijdens het slotevent in Amersfoort, op 2 november 2023 gepresenteerd.

Jongeren INC heeft als missie dat jongeren met een chronische aandoening of beperking naar wens en vermogen kunnen meedoen in een inclusieve samenleving. Het programma streeft naar gelijke kansen, zodat de talenten van vele duizenden jongeren met een chronische aandoening of beperking ook benut worden. Om dit te bereiken is Jongeren INC partnerschappen aangegaan met initiatieven die met en voor jongeren werken en uitgaan van de leefwereld van de jongeren. Het programma werkt met twee programmalijnen: de perspectiefaanpak, gericht op individuele kansen en belemmeringen voor jongeren, en de systeemaanpak, gericht op het weghalen van systeemdrempels.

Het programma Jongeren INC is gefinancierd door FNO, een fonds voor én met mensen in kwetsbare situaties in Nederland met als doel dat zij blijvend betere kansen krijgen op meer gezondheid, kwaliteit van leven en toekomstperspectief.

Jongeren INC heeft de afgelopen vier jaar intensief samengewerkt met de volgende partners:

JongPIT, Stichting Studeren en Werken op Maat (SWOM), Buzinezzclub Foundation, Stichting 180 in samenwerking met Young Capital, Platform naar Inclusiever Onderwijs, VOS/ABB, Instituut voor Publieke Waarden (IPW), Defence for Children, HAN University of Applied Sciences in samenwerking met Hogeschool Rotterdam, NCOJ, Fun Forest, Social Capital, KIMS, Stichting Kind & Ziekenhuis, Stichting Droomerf, APE, Verus, KBA Nijmegen en vele andere mensen en organisaties.

De programmacommissie van Jongeren INC bestaat uit vijf leden:

Laurentien van Oranje (voorzitter)
Wim Hoogendoorn
Maaïke Schrijver
Mariëtte Verhoef
Alice Schippers

VOORWOORD

Uitgever

Jongeren INC, een programma van FNO, in samenwerking met JongPIT, 2023

Projectbegeleiding

Tamarah Collij en Christine Swart

Hoofredactie

Peter Boorsma
(Aranda redactie & advies)

Redactie

Corien Lambregtse
(Voorallesiseenwoord.nl) en
Marije van Dodeweerd

Fotografie

Annelies van 't Hul, Titia Hahne, Marjolein Harsema,
Goedele Mommens, Merel Tuk, I-Stock

Beeldredactie en cover

Annelies van 't Hul

Vormgeving

Meine Steenbakkers

Druk

Kapsenberg van Waesberge

Met medewerking van

Melissa Hoekzema en Lisa Verberg

Amsterdam, november 2023

Het manifest *Voor ons, met ons. Jongeren met een chronische aandoening eisen een plek aan tafel* is een uitgave van het FNO-programma Jongeren INC. Teksten overnemen mag, na schriftelijke toestemming van FNO Zorg voor Kansen.

Kansen krijgen in Nederland is nog vaak een kwestie van geluk. Wanneer jouw pad afwijkt van het gangbare, krijg je niet altijd waar je recht op hebt. Al is het maar omdat je niet precies weet waar je recht op hebt of simpelweg omdat het niet beschikbaar is.

Veel jongeren ervaren hoge druk en verwachtingen vanuit de samenleving en maken zich zorgen over de toekomst. Jongeren met een chronische aandoening of beperking lopen nog tegen extra obstakels aan. Ze stoppen vaker vroegtijdig met hun opleiding, wonen langer bij hun ouders thuis, vinden minder vaak een betaalde baan en krijgen niet altijd de hulp en steun waar ze recht op hebben. Daardoor ervaren zij hun leven soms als minder leuk dan hun leeftijdgenoten.

Hoe kunnen we ervoor zorgen dat jongeren met een beperking of chronische aandoening net zo'n fijn leven hebben als hun leeftijdgenoten? Welke systeemveranderingen zijn daarvoor nodig?

De afgelopen vier jaar heeft het programma Jongeren INC, een initiatief van FNO, veel in gang gezet om jongeren met een chronische aandoening meer kansen en een fijner leven te bieden.

Jongeren INC is tot stand gekomen door samenwerking met jongeren zelf. Zij hebben vanaf het begin een belangrijke rol gespeeld in de ontwikkeling en uitvoering van het programma. Zij weten immers hoe het is om een chronische aandoening te hebben en tegen obstakels aan te lopen. Zij hebben vanuit hun eigen ervaring en beleving meegedacht, feedback gegeven en zo nodig bijgestuurd.

Jongeren INC heeft samenwerkingen tot stand gebracht tussen organisaties die aan hetzelfde doel werken en partijen met elkaar in contact gebracht die elkaar kunnen versterken. Op verschillende terreinen zijn hierdoor stappen vooruit gezet. Bijvoorbeeld met een protocol voor de transitie van kinderopvang naar volwassenenzorg. Met plannen om woningen te bouwen of te ontwikkelen waar jongeren met een beetje steun samen kunnen wonen. Met initiatieven om inclusief onderwijs en jongerenparticipatie te stimuleren. En met inspanningen om systemen en hokjes te doorbreken. In deze bundel staan prachtige verhalen over wat organisaties en mensen de afgelopen jaren hebben bereikt. En toch is er voor een inclusieve samenleving, waarin iedereen gelijke kansen krijgt en iedereen mee kan doen, meer nodig.

Helaas is er niet één magische oplossing die alles verandert. Maar wat we kunnen doen is dat we in onze samenleving ruimte maken voor diversiteit. We leven met z'n allen in één wereld. Zou niet iedereen zich daarin thuis moeten voelen? Door ruimte te maken voor verschillen, ontmoeten mensen elkaar en ontstaat meer wederzijds begrip. In een inclusieve samenleving kunnen alle mensen, hoe verschillend ook, invloed hebben op beslissingen die hen en hun omgeving raken. Dat willen jongeren met een chronische aandoening ook: 'Voor ons met ons'.

We weten allemaal dat niet alles maakbaar, oplosbaar en mogelijk is. Sommige dingen blijven rot en extreem oneerlijk. Maar het maakt een wereld van verschil als je iemand hebt die jou ziet, ook als jij jezelf even kwijt bent. Iemand die naar je luistert, naast je staat en met jou naar mogelijkheden zoekt. Iemand die de wereld een iets makkelijker plek maakt.

Onze stip op de horizon is een samenleving gebaseerd op diversiteit en inclusie. Een samenleving waarin iedereen zichzelf kan en wil zijn. Met systemen die mensen waar nodig ondersteunen als het gaat om onderwijs, zorg, wonen, werk en vrije tijd. Maar vooral ook: die

mensen kansen bieden om hun talenten te ontwikkelen en zich actief onderdeel te voelen van de samenleving. Systemen die niet remmen, beperken en terughouden, maar vertrouwen geven en stimuleren. De systeemverandering die daarvoor nodig is, begint met bewustwording. Misschien hebben we daar de afgelopen jaren met Jongeren INC wel het hardst aan gewerkt. Met als doel dat er een andere wind gaat waaien door Nederland.

Deze bundel van JongerenINC en alle samenwerkingspartners laat zien dat het mogelijk én noodzakelijk is: 1,4 miljoen jongeren met een chronische aandoening of beperking willen net zo actief meedoen en meetellen als de rest. Een fijner leven voor hen is een fijnere samenleving voor ons allemaal.

Veel leesplezier!

**Laurentien van Oranje (voorzitter) en
Maaike Schrijver (JongPIT)
programmacommissie FNO Jongeren INC**

Werk

Werk vinden dat bij je past! Lees hoe deBuzinezzclub en SWOM jongeren begeleiden naar een eigen business, baan of opleiding en hoe Ashna Ramayan een baan bemachtigde bij het ministerie van Justitie en Veiligheid.

6

Onderwijs

We gingen op bezoek bij het Dominicus College in Nijmegen, de enige reguliere school in Nederland met een aparte afdeling waar leerlingen met een chronische aandoening hun havo- of vwo-opleiding kunnen behalen. En professor Dolf van Veen vertelt hoe het Nederlands onderwijs steeds inclusiever wordt.

18

Zorg

Zorg voor een betere overgang van de kindergeneeskunde naar volwassenenzorg, roepen zorgverleners én jongeren met een chronische aandoening in koor. En luister vooral naar de jongeren zelf, zoals Lisa en Elise.

36

Wonen

Voor jongeren met een chronische aandoening of beperking zijn meer passende woningen nodig. Ook zij willen hun vleugels uitslaan. Stichting Droomerf gaat daar wat aan doen. Maar zouden niet alle (nieuwe) woningen vanaf nu rolstoeltoegankelijk moeten worden gemaakt?

52

Hokjes doorbreken

Onze samenleving bestaat uit hokjes. De meeste mensen passen daar prima in, maar niet iedereen. Veel jongeren met een chronische aandoening of beperking zijn permanent in gevecht met instanties, omdat de regels niet passen bij hun individuele situatie. Hoe doorbreken we de hokjes en veranderen we het systeem?

62

Impact first

Het verschil tussen impact first en impact second organisaties? De eerste groep is ideëel, de tweede groep is commercieel. Maar er gebeurt iets bijzonders als beide soorten gaan samenwerken. Hoe pak je dat aan? Waar zitten de belemmeringen en hoe overwin je die?

72

Impact meten

Hoe fijn is het als je werk doet dat bijdraagt aan een betere wereld. Waar niet alleen jij blij van wordt, maar anderen ook. Door te meten wat je doet, maak je je impact zichtbaar. Lees hoe je impact kunt meten, hoe FunForest dat doet en wat werken in een klimbos voor Tom betekent.

84

Tot slot

Onderzoek naar participatie en impactondernemingen.	98
Welke stip zet de programma-commissie op de horizon?	100
Leave No Youngster Behind! Jongeren aan het roer.	102
Drempels, dromen, daden.	106
JongPIT neemt het stokje over.	108

WERK

Werk vinden dat bij je past. Een opleiding doen waar je enthousiast van wordt. Van je kwetsbaarheid je kracht maken. Dromen over een toekomst waarin alles kan, of beter: waarin alles kan als het kan. Kyshaja (22) werd eind 2022 member van de Buzinezzclub. Daar ontdekte ze haar kracht en kwaliteiten. Trainer Abdellah ondersteunde haar in het vinden van de juiste weg naar het realiseren van haar droom. Nu doet ze de tweejarig AD-opleiding Social Work aan de Hogeschool Rotterdam. Haar droom: kinderen en jongeren helpen. Als ervaringsdeskundige en professional.

Wenk
vinden dat
bij je past

LEO VAN LOON EN BART DE BART
LEGGEN UIT HOE SWOM EN
DE BUZINEZZCLUB MORRELEN
AAN HET SYSTEEM

Waardering krijgen voor jouw talent. Hoe vind je die plek als je een chronische aandoening of beperking hebt? De Buzinezzclub en SWOM (Studeren en Werken op Maat) doen dat allebei op hun eigen manier.

De Buzinezzclub richt zich op jongvolwassenen die zonder diploma en met verschillende uitdagingen thuis op de bank zitten. Ze worden lid van de club en gaan op weg naar een eigen business, baan of opleiding. SWOM richt zich op jonge professionals (wo, hbo en mbo-3 en 4-niveau) en zoekt naar een match tussen hen en meer dan honderd netwerkpartners.

HOE DE BUZINEZZCLUB JONGEREN MET DIVERSE UITDAGINGEN HELPT HUN DROMEN WAAR TE MAKEN

'Iedereen die
tegen **PROBLEMEN**
aanloopt ^{op}
school, op het werk
of in zijn carrière,
kan bij ons
AANKLOPPEN'

In Nederland staan zo'n 180.000 jongvolwassenen langs de zijlijn. Ze gaan niet naar school, hebben geen werk en zijn ook niet in training voor een baan. Ze worden NEETs genoemd: *No Education, Employment or Training*. In die groep zijn er 30.000 die een uitkering krijgen, maar het overgrote deel is buiten beeld en zit thuis op de bank.

Van die jongeren worden er jaarlijks 750 ondersteund door de Buzinezzclub. Deze stichting is in 2009 opgericht om jongvolwassenen te helpen te durven dromen en die dromen waar te maken. De komende jaren wil de Buzinezzclub de sprong maken naar 5.000 deelnemers per jaar.

Oprichter Leo van Loon (46) wil dat iedereen de kans krijgt om mee te doen. "Iedereen die tegen problemen

aanloopt op school, op het werk of in zijn carrière, moet bij de Buzinezzclub kunnen aankloppen." Hij heeft een duidelijk missie: 'Leave no youngster behind'. Leo is mede-initiatiefnemer van het gelijknamige plan dat is ingediend bij het Nationaal Groeifonds (zie pagina 104). "We moeten alle werkloze jongeren in Nederland in beeld krijgen en het aantal halveren."

Voor deelnemers die een uitkering ontvangen, krijgt de Buzinezzclub een vergoeding van de gemeente of het UWV, voor deelnemers zonder uitkering wordt het begeleidingstraject uit donaties betaald. Om fondsen te kunnen aantrekken, heeft de Buzinezzclub de structuur gewijzigd van een impactonderneming naar een stichting met een ANBI-/goededoelenstatus. Die donaties komen van particuliere fondsen, maar ook van de Europese Unie en gemeenten. >

HOE SWOM JONGE PROFESSIONALS LEVENSBREED ONDERSTEUNT BIJ HET ZOEKEN NAAR WERK

Leren van elkaar

Een van de grootste uitdagingen waar de Buzinezzclub voor staat, is de NEETs bereiken. Leo: “Deze mensen laten zich niet gemakkelijk vinden. Ze hebben vaak complexe problemen en weinig zelfvertrouwen. Doorgaans hebben ze al heel wat hulpverleners versleten. Wij proberen hen via member-werft-member, online campagnes en ook via wijkteams en zorginstellingen te bereiken. De kunst is om hen ervan te overtuigen dat wij hen iets anders bieden dan ze eerder kregen.”

De Buzinezzclub werkt met groepen van 25 tot 50 deelnemers die samen een tweejarig programma doorlopen. “Hoe diverser een groep qua leeftijd, achtergrond en problematiek, hoe beter. Want mensen leren het meest van elkaar en trekken zich aan elkaar op. Ons motto is: alles draait om jÓu. We creëren een positieve, optimistische sfeer. We nodigen oud-deelnemers uit om hun verhaal te vertellen en te laten zien dat dromen uitkomen. Onze filosofie is: deel geen hengels uit, maar help mensen zelf een hengel te maken zodat ze kunnen vissen.”

Minstens de helft van de deelnemers heeft een chronische aandoening. Leo: “Maar dat labeltje gebruiken wij bewust niet. Mensen die iets met hun hele hart doen, blijken namelijk vaak meer te kunnen dan zichzelf of hun omgeving denken. Van onze deelnemers wordt 10 procent ondernemer, 50 procent vindt een baan en 40 procent begint met een opleiding.

Een kwart van de mensen die een opleiding gaan doen, gaat naar het hbo. Niet omdat ze de juiste vooropleiding hebben, maar omdat de 21-plustest aantoont dat ze het kunnen. Hun talenten zijn vaak onderschat.”

Alles kan als het kan

Het programma heeft een duidelijke lijn. “Bij de start van het programma maken deelnemers een persoonlijk levensplan: wie ben ik, wat wil ik, wat kan ik. In de fase *Alles kan* werken ze dat uit in concrete ideeën. Daarna volgt de fase *Alles kan als het kan*. Als je schulden hebt, zal de bank je geen geld lenen om een onderneming te starten. Daarom moet je ook een plan B hebben en misschien wel een plan C en D. De derde fase is *Erop of eronder*. De deelnemer gaat aan de slag met plan A. Of misschien wel met plan D, om stap voor stap naar plan A toe te werken.”

Volgens Leo is het aan de ene kant de laatste jaren makkelijker geworden om een plek te vinden doordat de arbeidsmarkt zo krap is. “Anderzijds zien we de complexiteit van problemen toenemen. De Buzinezzclub biedt deelnemers trainingen, coaching en tools om al die problemen aan te pakken en aan het werk te gaan.”

De resultaten zijn verbluffend. “Na het eerste kwartaal heeft gemiddeld 40 procent van de deelnemers een goede, duurzame plek gevonden, na een jaar is dat 60 procent. Er zijn ook deelnemers die pas aan het eind hun droomplek vinden.

De werkgevers bij wie ze terechtkomen – meestal mkb’ers – zien iemand die echt gemotiveerd is. Zo nodig passen ze het werk op de mogelijkheden van die persoon aan. Mkb’ers vinden het label ‘doelgroepenregister’ en de bijbehorende subsidies al snel ingewikkeld. Zij hebben geen personeelsafdeling klaar staan om alle formaliteiten te regelen. Het mooie van mkb’ers is dat zij meer van de praktische oplossingen zijn en vooral van de menselijke maat.”

Trots op zichzelf

Het hele programma is erop gericht dat deelnemers zelf in actie komen. “Wij hebben geen afspraken met werkgevers over plaatsingen en ontvangen als organisatie ook geen plaatsingsvergoeding. De deelnemers maken zelf hun plannen, schrijven zelf hun sollicitatiebrieven en gaan ook zelf op gesprek. Daarom zijn ze supertrots als ze bereiken wat ze willen, ondanks hun chronische aandoening of beperking. Ze hebben het zélf gedaan.”

‘We helpen je om je Basis op ORDE te krijgen, zodat je zo ZELFSTANDIG mogelijk kunt zijn’

Stichting Studeren en Werken Op Maat (SWOM) is in 2011 opgericht door Bart de Bart (34) en dat heeft alles te maken met zijn persoonlijke verhaal. “Ik ben drie maanden te vroeg geboren. Met kwetsbare longen en een zwak auto-immuunsysteem was ik als kind heel veel ziek. Daardoor ben ik een stapelaar geworden. Ik begon met vmbo, vervolgens havo, vwo, daarna bestuurskunde en uiteindelijk de master Management van de publieke sector. Tijdens mijn traineeship bij een ministerie ontdekte ik dat jongeren met een chronische aandoening of beperking en werkgevers die op zoek zijn naar mensen met een arbeidsbeperking elkaar moeilijk weten te vinden. Ik ben toen spontaan bijeenkomsten gaan organiseren, maar dat werd al snel zo serieus dat ik SWOM heb opgericht.”

De vijftig begeleiders/ jobcoaches van SWOM in de vestigingen in Den Haag, Leeuwarden, Tilburg en Zwolle begeleiden jaarlijks ruim tweehonderd (jong)volwassenen bij het vinden van een passende baan of stage. Ze kunnen een beroep doen op een netwerk van 110 partnerorganisaties, waaronder overheden, maatschappelijke organisaties, rechtbanken en bedrijven. Die partners worden door SWOM ondersteund om een klimaat te scheppen waarbinnen professionals met een beperking of chronische aandoening goed kunnen functioneren. Zo geeft SWOM advies over flexibele roosters, bereikbaarheid van de werkplek, coaching en een inwerkperiode op maat. >

SWOM is een impactonderneming in de vorm van een stichting. Bart: "We runnen onze organisatie als een bedrijf, maar alle winst gaat naar onze primaire missie: 'Iedereen doet mee'. Ons doel is sociale impact maken. We staan ook klaar voor professionals die geen financiering vanuit de overheid meebrengen."

Steuntje in de rug

SWOM richt zich op jongvolwassenen met een universitaire, hbo-, mbo-3 of -4-opleiding. Want ook mensen die een goede opleiding hebben gevolgd, kunnen volgens Bart een steuntje in de rug gebruiken bij het vinden van een passende stage of baan.

De professionals komen op allerlei manieren bij SWOM binnen. "Een deel vindt ons via gemeenten, UWV en opleidingen, een deel vindt ons zelf", aldus Bart. "We starten met een algemene intake om te kijken of we je kunnen helpen. Daarna volgen gesprekken met een coach waarin we samen met jou een persoonsprofiel opstellen. We kijken wat je wil, wat je kunt, wat je nodig hebt en wat je kwetsbaarheden zijn. Zo nodig betrekken we daar ook behandelaars bij. Als je nog niet 'werkfit' bent, gaan we daar eerst aan werken. Daarna gaan we op zoek naar een passende werkgever of vacature en stellen we je aan werkgevers voor."

Meestal gaat er bij zo'n 'klikgesprek' een coach/begeleider mee. "Als er een klik is, volgen verdere gesprekken, waaronder een arbeidsvoorwaardengesprek en maakt onze begeleider een begeleidingsplan."

De begeleider blijft zo nodig anderhalf jaar betrokken om te zorgen dat de professional goed landt en begeleiding krijgt bij eventuele problemen. Bart: "Onze lifecoaches bieden je niet alleen begeleiding op het gebied van werk, maar ook op het gebied van studie, wonen en financiën. Levensbreed dus. We helpen je om je basis op orde te krijgen, zodat je zo zelfstandig mogelijk kunt zijn. Daarna neemt de begeleider afscheid. Maar je kunt ons altijd weer bellen of mailen als zich weer problemen voordoen."

Op weg naar systeemverandering

SWOM heeft de ambitie om overal in Nederland professionals met een beperking of aandoening naar passend werk te begeleiden. De organisatie wil groeien en dienstverlening ontwikkelen voor mkb-bedrijven. "Voor mkb-bedrijven is het doorgaans veel moeilijker om een plek te creëren voor professionals met een kwetsbaarheid dan voor grote bedrijven, omdat er niet altijd iemand beschikbaar is om die professional te begeleiden. Wij willen het voor mkb-bedrijven makkelijker maken door hen goede begeleiding te bieden en administratieve verplichtingen uit handen te nemen."

Maar de grootste uitdaging zit in het systeem. "We hebben in dit domein met verschillende wetten te maken: de Participatiewet, de Wet maatschappelijke ondersteuning en de Wet langdurige zorg. Daar horen allemaal verschillende regels, voorwaarden en geldstromen bij. Die maken het samen heel complex en traag en zijn soms ook nog eens tegenstrijdig. Al die instanties zitten in hun eigen wereld en kijken met een eigen bril. Dat zou echt anders moeten."

Volgens Bart is er een systeem nodig dat door een integrale bril naar mensen kijkt en hen faciliteert in alles wat zij nodig hebben om mee te doen. "Een integraal systeem, daar blijven wij voor lobbyen. De noodzaak daarvan begint steeds breder door te dringen. Het is onderdeel van het proces van verduurzaming, want een duurzame samenleving is een inclusieve samenleving." ■

'Kijk naar
TALENTEN

in plaats van
beperkingen'

Idealistische realisten

Je kunt ze idealisten noemen, de oprichters van SWOM en de Buzinezzclub. Maar realisten zijn ze zeker ook. Zo willen ze beiden dat er wordt gemeten welke aanpakken werken en welke niet, zodat de beste als voorbeeld kunnen dienen. Die aanpakken mogen volgens hen best wat kosten, als ze er maar toe leiden dat jongeren een duurzame plek vinden.

Bart de Bart (SWOM): "Participatietrajecten kosten geld. Maar we zouden als samenleving met een bredere blik naar kosten en baten moeten kijken. Kijk naar wat het aan uitkeringen en zorgkosten bespaart als mensen een duurzame, passende werkplek vinden."

Leo van Loon (Buzinezzclub): "Samen met de gemeente Rotterdam doen we op basis van micro-data onderzoek naar wat onze aanpak de samenleving bespaart en oplevert. Onze aanpak is niet het goedkoopst en ook niet het snelst, maar wel aantoonbaar effectief en heeft bovendien levensbrede impact. Mensen die werken, hoeven vaak geen uitkering meer of alleen nog een aanvullende, hebben minder zorg nodig en vervallen minder vaak in criminaliteit. Kortom: ze hebben een steviger basis. Wij behalen goede resultaten met een moeilijke doelgroep. Daarom is onze aanpak door de Verenigde Naties als *best practice* benoemd."

Juist nu de arbeidsmarkt gunstig is, is het zaak om de participatie-inspanningen te verhogen, vindt Bart. "Er is de laatste tien jaar fors in participatiebudgetten gesneden, nu is het tijd om te investeren. Ook in participatietrajecten voor moeilijker doelgroepen. Deze krappe arbeidsmarkt biedt dé kans ervoor te zorgen dat iedere jongere mee kan doen."

ASHNA RAMAYAN,
SWOM-AMBASSADEUR:

'BENUT DE TIJD OM DINGEN TE DOEN DIE JE LEUK VINDT'

Ze kwam met koppig doorzettingsvermogen en hulp van SWOM bij het ministerie van Justitie en Veiligheid terecht. En nog steeds blijft Ashna Ramayan (39) dromen. "Ik heb liever een kort gelukkig leven dan een lang miserabel leven."

"Op mijn 28ste raakte ik van de ene op de andere dag in coma. De oorzaak was een zeldzame auto-immuunziekte. Na drie maanden kwam ik eruit. De artsen zeiden dat het herstel tien jaar lang kon duren, maar dat mijn gezondheid daarna niet verder zou verbeteren. Ik ben nu 39. Na een lange revalidatieperiode ben ik in 2015 weer gaan studeren. Drie jaar later haalde ik mijn master Commercial & Company Law aan de Erasmus Universiteit in Rotterdam. Daar ben ik ongelooflijk trots op, het was mijn ultieme doel. Ik wilde mezelf en iedereen bewijzen dat ik nog kon nadenken.

Na mijn afstuderen heb ik een maand rust genomen om te bedenken wat ik verder wilde. Ik wil de tijd benutten om dingen te doen ik leuk vind. Het leek me heel leuk om het proces van solliciteren mee te maken. Ik stelde mijn CV bij, keek naar vacatures op internet en ben wat brieven gaan sturen. Toen kreeg ik ineens een telefoontje van SWOM. Ze hadden mijn naam in het doelgroepregister van het UWV zien staan. De AVG was toen nog niet volledig doorgevoerd in het register. Ze vroegen of ze mij konden helpen met het vinden van een passende baan. Dat wilde ik graag.

Ik kreeg een assessment waarin ik zo eerlijk mogelijk antwoord gaf op vragen over wat ik wel en wat ik niet kan. Daarna organiseerde SWOM verschillende kennismakingsgesprekken met overheidsinstellingen. Superleuk was dat. Iedereen nodigde me uit voor een tweede gesprek, ik kreeg bijna keuzestress. Uiteindelijk

koos ik voor een baan bij het ministerie van Justitie en Veiligheid, gericht op het registreren van datalekmeldingen.

Ze vroegen me hoeveel uur ik kon werken. Ik had geen idee, ik wist niet hoe lang ik me zou kunnen concentreren. We hebben het maar gewoon uitprobeerde. Ik startte met drie keer drie uur per week. De maand erna werd dat drie keer vier uur en een tijdje later drie keer vijf uur. Dat is mijn voorlopige grens. Als ik me goed voel, werk ik wat meer, als ik me slecht voel, werk ik wat minder. Ik hoop dat ik nog eens tot twintig uur kom, maar meer hoeft niet. Ik werk met heel veel plezier samen met mijn collega's, maar ik vind het ook heerlijk om vrij te zijn.

Ik zal met mijn salaris geen huis kunnen kopen, maar ik heb een fijn huurhuis én ik kan reizen. Door mijn ziekte ben ik tien jaar verloren, daardoor heb ik nog wat in te halen. In het begin durfde ik geen toekomstplannen te maken. Het leven kan immers elk moment voorbij zijn. Nu durf ik wel weer verder te kijken. Mijn droom was production designer worden; het liefst zou ik muziekvideo's maken. Maar de film-academie kon mij helaas geen maatwerk in de opleiding bieden. Die boot is zonder mij weggevaaren. Intussen heb ik een nieuwe droom: ik wil graag een jaar in Zuid-Korea wonen en werken. Ik ben alvast begonnen om Koreaans te leren. Dat is ook nog eens goed voor het herstel van mijn hersens.

Ik ben dankbaar dat ik via SWOM aan deze baan ben gekomen. Als je in een situatie van een arbeidsbeperking zit, is het fijn om een steuntje in de rug te krijgen."

3 STAPPEN VOORWAARTS OP HET TERREIN VAN WERK - MET DANK AAN JONGEREN INC

- 1. De Buzinezzclub helpt jongeren met multiproblematiek om hun droom waar te maken.**
- 2. SWOM ondersteunt jonge professionals levensbreed bij het vinden van werk.**
- 3. Werkgevers nemen hun maatschappelijke verantwoordelijkheid, ook op het gebied van diversiteit en inclusie, en maken ruimte voor mensen met een chronische aandoening of beperking.**

YENTL SNOEK, SENIOR COACH/
BEGELEIDER BIJ SWOM:

'BIJ TWIJFEL: DOEN!'

Bij SWOM gaan ze voor de meest passende en duurzame match: de klik tussen een kandidaat en een werkgever. Hoe pakt coach Yentl Snoek (32) dat aan?

"Elke maandag hebben we als coaches een intern matchoverleg. We bespreken welke professionals op zoek zijn naar een baan en welke vacatures beschikbaar zijn. We houden rekening met medische indicaties, maar kijken vooral naar de faciliteringsbehoeften en interesses van de professionals. Wat heeft iemand nodig om een baan tot een succes te maken? Dat kan bijvoorbeeld een prikkelarme werkomgeving zijn, een vast aanspreekpunt of een afgebakend takenpakket. Op basis daarvan bepalen we welke vacature of organisatie het best bij iemand past. Soms helpen we een organisatie een passende baan te creëren, bijvoorbeeld door ondersteunende taken te bundelen. Hiervoor bieden we samenwerkingspartners jobcarving/-craftingsessies aan.

Knelpunten maken we bespreekbaar SWOM heeft inmiddels meer dan honderd samenwerkingspartners: overheden, onderwijs- en zorginstellingen en bedrijven.

Mijn samenwerkingspartners zitten vooral in de regio Amsterdam. Als ik een kandidaat wil voorstellen, stuur ik hen een mailtje met het profiel van de professional. Bij interesse volgt een kennismakinggesprek, daarna de nodige vervolggesprekken.

Wij streven ernaar om gesprekken zo laagdrempelig mogelijk te maken, zodat de professional zich op zijn gemak voelt. Ik ga als begeleider mee. Soms alleen voor de mentale ondersteuning.

Als de gesprekken tot een match leiden, maak ik een begeleidingsplan en vraag ik bij UWV of de gemeente een jobcoaching-traject aan. In de meeste gevallen wordt die aanvraag goedgekeurd. Eerst voor een half jaar, zo nodig vraag ik verlenging aan. Zodra de kandidaat voldoende zelfredzaam en zelfstandig is, is mijn werk gedaan.

Als coach/begeleider heb ik regelmatig een gesprek met de professional en diens mentor op het werk. We bespreken hoe het gaat en of er dingen zijn waar de professional tegenaan loopt. Het kan ook zijn dat de leidinggevende of begeleider op de werkvloer tegen dingen aanloopt.

Zo maken we knelpunten bespreekbaar. We stellen ontwikkeldoelen vast en evalueren die na het eerste kwartaal en na een half jaar. Als het van twee kanten bevalt wordt het contract verlengd. Dat gebeurt gelukkig vaak.

Iedereen heeft een gebruiksaanwijzing We hebben op dit moment het tij mee. Werkgevers staan te springen om technisch geschoold personeel en ict-medewerkers. Die kunnen snel aan het werk. Voor

mensen met andere opleidingen kan het soms wat langer duren voor er iets geschikts langs komt. We zien dat organisaties zich steeds meer bewust worden van het belang van diversiteit en inclusie. Ze zetten zich in om mensen met een arbeidsbeperking aan te nemen. De Wet banenafspraken en quotum arbeidsbeperkten zet daar ook druk op.

Wij helpen organisaties om inclusiever en diverser te worden, bijvoorbeeld door workshops te geven waarin we met bezwaren, weerstanden en vooroordelen aan de slag gaan. Het klopt dat medewerkers met een beperking of aandoening een gebruiksaanwijzing hebben. Maar geldt dat niet voor iedereen? De ene mens reageert anders op stress of druk dan de ander. Het is belangrijk dat daarover in de organisatie open en eerlijk kan worden gesproken en dat met ieders mogelijkheden en beperkingen rekening wordt gehouden.

Denken in oplossingen

Vooroordelen verdwijnen het snelst als mensen elkaar ontmoeten. Daarom adviseren wij vaak om in ieder geval een kennismakinggesprek met een professional aan te gaan. Soms klikt het bij het eerste gesprek, soms zijn er meer gesprekken nodig. Als er geen klik ontstaat, is dat helemaal niet erg. Een kennismaking is een kans om gesprekservaring op te doen. Professionals krijgen bij ons de tijd. Wij geloven dat er voor iedereen een passende plek is op de arbeidsmarkt. Wij denken graag mee in oplossingen. Bij twijfel zeg ik: doen! Je wordt hiermee een ervaring rijker."

3 SPEERPUNTEN OM DE ARBEIDSMARKT INCLUSIEVER TE MAKEN

1. Alle jongeren in beeld krijgen die zonder diploma stilletjes thuis op de bank zitten.
2. Het aantal werkloze jongeren in Nederland met de helft omlaag brengen.
3. Mkb-bedrijven faciliteren in het begeleiden van jongeren met een aandoening of beperking op de werkvloer.

ONDER WIS

Kinderen maken nog geen onderscheid.

Natuurlijk zien ze dat een klasgenootje in een rolstoel zit en een ander snel geprikkeld is. Maar wat maakt het uit? Zo is Merel nu eenmaal. En Achmed kan niet lopen. Geen oordeel, maar een constatering. Een inclusieve samenleving begint op school: in de klas én op het schoolplein. En met de jongeren die het betreft: "Op alle scholen zouden leerlingen moeten meedenken over oplossingen", stelt Emma, die zelf heeft ervaren hoe het niet moet en hoe het wél moet.

COLUMN

NIKS OVER ONS ZONDER ONS!

Gelukkig groeit de aandacht voor het volgen van onderwijs door jongeren met een chronische aandoening of beperking en hoe we dat beter kunnen regelen. Ook is er steeds meer aandacht voor schoolmissers. Toch hebben jongeren zelf nog maar zelden invloed op het beleid en de uitvoering daarvan. Scholen bedenken nog steeds oplossingen vóór de jongere en niet mét de jongere. Dat is niet alleen vervelend voor de leerling – er worden ook kansen gemist op betere oplossingen.

Zelf ben ik op de havo blijven zitten doordat het met mijn gezondheid niet goed ging. Het jaar daarop werd ik opgenomen in een revalidatiecentrum, waardoor ik de lessen weer niet kon volgen. De afdelingsleider en mentor bedachten toen – met alle goede bedoelingen – dat ik mij zou moeten concentreren op de revalidatie. School kon wel wachten. Gevolg was wel dat ik de havo niet heb gehaald. Als ze mij gevraagd hadden hoe ik er over dacht, was het misschien anders gelopen.

Het kán ook anders. Op het mbo ben ik weer lange tijd uitgevallen, maar gelukkig denkt mijn school supergoed mee en word ik in alles betrokken. We bekijken samen hoe ik het wél kan.

Ook van anderen hoor ik dat het afhangt van de school of zelfs van de persoon of er naar je wordt geluisterd of niet. Dergelijke willekeur zou niet moeten kunnen: op álle scholen moet de leerling mee kunnen denken over oplossingen.

Daarnaast moet er meer aandacht komen voor de sociale aspecten van het missen van school. Naar school gaan is zoveel meer dan alleen onderwijs. Denk aan het sociale contact in de pauzes, de excursies en de schoolfeesten. Denk ook aan hoe spannend het is om na een lange afwezigheid weer terug te komen. Je moet van het ene op het andere moment weer meedoen en soms kan dat nog niet voor de volle 100 procent. Je weet niet hoe je klasgenoten reageren. Als het contact met de klas is verbroken, is die drempel helemaal hoog. Als puber ben je best kwetsbaar en wil je erbij horen. Er zijn maar weinig klasgenoten die hun best doen om een uitgevallen leerling erbij te houden. Jammer, want dat is enorm belangrijk! Daar ligt een taak voor de leraar.

Een leraar kan ook uitleggen dat sommige leerlingen de ene dag goed meekunnen, maar de dag daarop moeten bijkomen. Klasgenoten begrijpen dat niet altijd. Of ze zijn verbaasd dat iemand geen les volgt, maar wel naar het klassenfeest komt. Maar leerlingen met een chronische aandoening hebben óók een leven buiten school.

Ik ben blij met de groeiende aandacht voor leerlingen die uitvallen of op een aangepaste manier onderwijs volgen. We zijn er nog lang niet, maar de wil is er om het beter voor hen te regelen. En toegegeven, je inleven in jongeren met een ondersteuningsbehoefte is ook lastig. Maar door hen echt te betrekken bij het zoeken van oplossingen weet ik zeker dat we een heel eind komen!

Emma Verbakel is actief in jongerenplatform JongPIT

HOE DE LEERLINGEN ZICH OP DE MONNIKSKAP VOORBEREIDEN OP DE TOEKOMST

OP ZOEK NAAR DE BALANS TUSSEN EEN VEILIGE OMGEVING EN UITDAGING

Het Dominicus College in Nijmegen is de enige reguliere school in Nederland met een speciale afdeling waar leerlingen met een lichamelijke beperking of chronische ziekte een havo- of vwo-diploma kunnen halen. In hun eigen tempo. De school heeft een geweldige reputatie. Kern van het succes: persoonlijke ontwikkelplannen die samen met de leerlingen worden uitgewerkt. We wilden dat met eigen ogen zien.

Aan een uitvalsweg in Nijmegen-West – tegenover de Hanos en de Carwash - ligt het Dominicus College, een middelbare school met een bijzondere afdeling: De Monnikskap. Bijzonder, want met die afdeling is het Dominicus College de enige school in Nederland waar leerlingen met een lichamelijke beperking of chronische ziekte in hun eigen tempo een regulier havo of vwo-diploma kunnen halen. >

Dat wil zeggen dat ze meedoen met het gewone Programma van Toetsing en Afsluiting. De Monnikskap telt zo'n zeventig leerlingen.

Op een van de laatste zomerse dagen van 2023 worden we ontvangen door de leerlingen Joris, Milan en Imke, teamleider Kathelijne Wentink en docente Nederlands en projectleider Onderwijsvernieuwing Marijke Welten. De sfeer laat zich het best omschrijven als 'een vrolijke boel'. Ondanks het kale vergaderzaaltje waar we ons uiteindelijk in weten te wurmen: Joris en Milan bewegen zich ieder in een fors uitgevallen rolstoel en moeten flink manoeuvreren voordat ook zij rond de tafel zitten.

Wat wil je bereiken?

We zijn nog bezig met het inschenken van de koffie als ik vertel dat ik een leerling sprak die net op De Monnikskap is begonnen. Zij en haar ouders zijn onder de indruk van de tijd die wordt genomen om samen een ontwikkelplan op te stellen. Wat wil je bereiken op school? Maar ook: wat wil je bereiken in de wereld en wat zou je

daarvoor nodig hebben? "Dat is precies de kern van de onderwijsmethode van De Monnikskap", roept Marijke.

Wisselende energie

"Regulier, klassikaal onderwijs met vaste toetsmomenten is niet geschikt voor leerlingen met een chronische aandoening omdat ze vaak moeten verzuimen vanwege ziekenhuisbezoek of omdat hun energie-niveau sterk wisselt", vertelt Kathelijne.

Imke heeft dat zelf ervaren toen ze nog op een reguliere school zat. Imke doet nu op de Monnikskap sommige vakken op niveau havo-1, sommige op niveau havo-3 en de meeste op niveau havo-2. "Mijn energie verschilt van dag tot dag en soms moet ik een paar dagen overslaan", vertelt ze. "Daarom ging het niet op mijn oude school - omdat ik soms een paar weken de energie niet heb om de lessen bij te wonen. Als ik na een week uitval weer terugkwam, moest ik de lessen weer oppakken en ook de lesstof van die week daarvoor weer inhalen. Dat kostte dan weer veel extra energie."

Bij De Monnikskap worden periodes van afwezigheid ondervangen door samen met de leerling een langjarig ontwikkelplan op te stellen. "Zo'n ontwikkelplan is één continuüm; er is geen sprake van 'overgaan' van het ene naar het andere jaar. Leerlingen kunnen vakken volgen op verschillende niveaus en krijgen tot vijf jaar extra de tijd om hun havo of vwo-opleiding af te maken."

Reguliere lessen

De persoonlijke plannen van de leerlingen laten ruimte voor allerlei soorten maatwerk. Zo volgt Milan reguliere lessen Engels, Grieks en Latijn. Hij komt iedere dag met de taxi uit Eindhoven naar Nijmegen, circa een uur rijden. Hij zit in de "derde- vierde klas van het gym" en wil uiteindelijk medicijnen studeren. Het volgen van de reguliere lessen is voor hem een hele uitdaging. "Die lessen zijn klassikaal en met een vast tempo. De klassen zijn ook veel drukker dan aan de kant van De Monnikskap."

Ook die uitdaging is typerend voor De Monnikskap. "Wij willen een veilige omgeving bieden, maar zonder het oog op de buitenwereld te verliezen. We zijn voortdurend op zoek naar een goede balans", vertelt Kathelijne. "Uitdagingen zijn bijvoorbeeld het volgen van een deel van de vakken in de reguliere klassen of meedoen aan een theatervoorstelling. Juist in deze veilige omgeving kun je goed oefenen. Je kunt fouten maken en onderuit gaan, zonder dat dat gevolgen heeft."

Dat is volgens Kathelijne niet altijd makkelijk, omdat leerlingen en ouders vaak veel hebben meegemaakt. Het is spannend om teleurstellingen weer te leren incasseren. "Het gebeurt ook dat ouders zien dat hun kind nu op een goede plek is, en dan achteroverleunen. Maar dat willen we voorkomen."

Burgemeester

De ontwikkelplannen worden regelmatig besproken en bijgesteld. Tijdens die gesprekken gaat het niet alleen over onderwijs, maar ook over motivatie. Wie ben je? Wat wil je bereiken en wat heb je daarvoor nodig?

Joris wil bestuurskunde of rechten studeren om daarna in de politiek te gaan of belangenbehartiger te worden. Toen hij veertien was, verwoordde hij het zo: "Ik zou burgemeester willen worden, maar dat kan toch niet". "Waarom kan dat niet? Omdat je je mailtjes niet beantwoordt en een burgemeester dat niet kan maken?", reageerde Marijke schertsend. "Waarom zoek je niet uit wat er nodig is om een goede burgemeester te worden? Goede beheersing van het Nederlands misschien? Werk daar dan aan. We weten niet of je dat doel ooit gaat halen. We weten wel dat als je geen stappen in die richting zet, je er zeker niet gaat komen."

Buitenwereld

Die aandacht voor 'later' en de buitenwereld betekent ook dat buitenschoolse activiteiten soms voorrang hebben boven de les, vertelt Marijke. Zo heeft Imke nu eigenlijk wiskunde. Maar deelname aan een interview is ook een waardevolle ervaring, omdat ze op deze manier van bovenbouwleerlingen leert hoe ze hun belangen kunnen verwoorden. Dankzij het flexibele systeem haalt ze die les wiskunde wel weer in.

Regelmatig organiseert de school een middag waarop gasten – al dan niet met een handicap – komen vertellen over hun loopbaan. Wat waren hun dromen? Welke belemmeringen kwamen zij tegen en hoe zijn ze daarmee omgegaan?

Verder zijn er theatervoorstellingen, feesten en excursies die zoveel mogelijk samen met andere leerlingen van het Dominicus College worden georganiseerd. Dat is overigens vaak een heel gepuzzel, aldus Marijke. Om alle leerlingen mee te kunnen laten gaan op een excursie naar Lille, is een aangepaste bus nodig. Het kan echter voorkomen dat de leerling voor wie de bus geregeld is, op dat moment ziek is. Zo had de projectgroep sociale inclusie waar Milan aan mee deed het plan om te gaan karten. Maar dat is voor Milan vanwege zijn rug geen optie. En dus besloot de hele groep uiteindelijk naar de film te gaan. Maar wat gebeurde? Nét die week moest Milan onder het mes en kon hij niet mee. Voor niets het programma omgegooid. Kathelijne: "Het vraagt veel uitleg om begrip te kweken bij de andere leerlingen, docenten en ouders. Maar tegelijkertijd is dat échte inclusie." >

Docenten

Ook onder docenten bestaan er nog steeds vooroordelen, merkt teamleider Kathelijne. "Totdat ze hier binnen komen en zien wat er gebeurt. In het begin zijn ze soms wat onwennig. 'Kan ik wel vragen of hij dat aankan?', vragen ze dan. Natuurlijk kan dat. Je kunt alles vragen als dat vanuit een natuurlijke openheid is. Dan kan het voor de leerling juist heel plezierig zijn."

Veel docenten worden enthousiast als ze eenmaal merken dat leraar zijn bij De Monnikskap heel andere dingen vraagt dan alleen hun vak onderwijzen. "Wat dat betreft is het jammer dat er op de docentenopleidingen nog weinig aandacht is voor inclusie."

Zoektocht

Leerlingen van De Monnikskap komen uit Gelderland, Brabant en Limburg, maar ze komen graag. "Want school is meer dan alleen onderwijs", zegt Joris. "Het zijn ook sociale contacten en samen klagen over de kwaliteit van de broodjes."

Veel kinderen en ouders hebben een hele zoektocht achter de rug voordat ze hier komen. Leerlingen met een chronische aandoening verschillen sterk van elkaar; iedereen heeft eigen mogelijkheden en belemmeringen. Marijke: "Dat maakt labels plakken zo onzinnig en de individuele ontwikkelplannen zo waardevol. Natuurlijk is het een heel gepuzzel om die plannen uit te werken - denk maar eens aan de lesroosters - maar het resultaat is er wel naar."

Verhuizing

Schooljaar 2023-2024 is het laatste in het huidige gebouw. Het Dominicus College is te klein en wordt daarom gesloten. De Monnikskap gaat over naar het Kandinsky College en krijgt een nieuw gebouw.

Daar heeft toenmalig Onderwijsminister Wiersma zich nog persoonlijk hard voor gemaakt. Nieuwbouw heeft ook voordelen. Zo is er geleerd van het huidige gebouw, waar de rustuimten aan de gymzaal grenzen. Niet zo handig als daar wordt gebasketbald. Ook wordt de gemeenschappelijke werkruimte kleiner, zodat er meer ruimte is voor leslokalen.

Fotosessie

De fotografe is inmiddels gearriveerd en het is tijd voor de fotoshoot. Imke heeft een paar vriendinnen die ook graag op de foto willen en gaat ze zoeken. Iedereen gaat naar het schoolplein op zoek naar een mooi decor. We kijken geanimeerd toe hoe Imke en haar vriendinnen elkaar in de goede positie zetten. "Weet je wat het is?", zegt Marijke. "Veel leerlingen lopen vast in de inflexibele structuren van reguliere scholen. Die kennen niet meer flexibiliteit dan dat leerlingen mogen 'afstromen' naar een lager niveau. Het is alleen niet het onderwijsniveau dat maakt dat leerlingen niet meekunnen, het is de inflexibele structuur. Ondertussen krijgen de leerlingen wel steeds het idee dat ze falen."

Laten zien dat het anders kan

Misschien moeten alle scholen wel gaan werken met ontwikkelplannen, oppert Marijke. "Alle leerlingen zijn verschillend en ontwikkelen zich in hun eigen tempo. Misschien kan een leerling nu geen spreekbeurt geven, maar is het over twee jaar geen probleem meer. Of misschien ambieert die leerling wel een vak waarbij spreken in het openbaar absoluut geen rol speelt. Waarom zou je dan blijven drukken op die spreekbeurt?"

"In Nederland hebben we de neiging leerlingen te labelen. Die leerling heeft autisme, die zit in een rolstoel en die

heeft een laag energieniveau. Is er eenmaal een label dan kunnen we de ondersteuningsbehoefte bepalen. Dan weten we op welke school voor speciaal onderwijs de leerling terecht kan. Is iemand én gehandicapt én autistisch, dan kijken we of er nog meer van die leerlingen zijn met zo'n combinatie van ondersteuningsbehoeften en dan zetten we alsnog een speciale school voor hen op. Nee, ik chargeer natuurlijk, maar wij kijken in Nederland nog veel te weinig naar de aanpassing van onze onderwijscontext, in plaats daarvan leggen we het probleem bij de leerling.

Gevolg: in Nederland vallen er meer leerlingen uit het regulier onderwijs dan in andere landen. Hier op De Monnikskap willen we laten zien dat het anders kan." ■

'Laat ZIEN dat iedereen erbij hoort.'

"Het is veel belangrijker om naar talenten te kijken, dan naar de beperkingen die iemand heeft. Ieder mens wil waardering. We barsten allemaal van de vooroordelen, ook over mensen met een zichtbare of onzichtbare 'beperking'.

Als we ons daarvan bewust worden, verandert de beeldvorming en ontstaat ruimte voor verandering. Een inclusieve samenleving is niet alleen een opgave voor de overheid, maar voor de hele samenleving. Behandel mensen normaal als het kan en speciaal waar het moet. Dat veranderen we helaas niet met een vingerknip, maar we kunnen wel met jonge kinderen beginnen.

Dus zo min mogelijk met speciale busjes naar een speciale kinderopvang. Geef alle kinderen een zo normaal mogelijk sociaal leven. Laat zien dat iedereen erbij hoort."

RICK BRINK
DIRECTEUR BELANGENBEHARTIGING
SWOM

Niemand Van het Eiland!

OP GOEREE-OVERFLAKKEE
MOGEN ALLE LEERLINGEN BLIJVEN

FOTOGRAFIE: MERELTUK

Op Goeree-Overflakkee gaan bijna alle leerlingen naar het reguliere voortgezet onderwijs. Dat is vooral het resultaat van een andere mindset. Stap eens in de schoenen van de leerling en bedenk dan wat jouw rol is, zeggen ze op het eiland. Niet de inclusieve school is het doel, maar een inclusieve regio.

Natuurlijk speelt mee dat Goeree-Overflakkee een eiland is. Natuurlijk speelt mee dat er maar twee scholengemeenschappen zijn voor voortgezet onderwijs: een christelijke en een openbare. En natuurlijk speelt mee dat de scholen in dezelfde straat in Middelharnis staan, op schreeuwafstand van elkaar. Maar toch, petje af voor wat ze hebben neergezet. Meer dan een inclusieve school – een inclusieve regio.

Niemand van het eiland af, zeggen ze in Goeree-Overflakkee. Je wil toch niet dat juist de kwetsbare leerlingen drie uur extra moeten reizen naar een speciale school in Rotterdam – met de bus, de metro, weer de bus en dan in een vreemde omgeving? We moeten alles op alles zetten om ze hier, bij ons op het eiland, hulp en ondersteuning te bieden.

Trajectgroepen

Toen in 2014 Passend Onderwijs werd ingevoerd, startten de beide scholengemeenschappen in Goeree-Overflakkee met 'trajectgroepen'. Eigenlijk zijn het geen groepen. In ieder schoolgebouw is een leeg lokaal waar leerlingen voor alles en nog wat terecht kunnen. Neem Sven. Hij heeft een autismespectrumstoornis. Hij wordt 's ochtends in het lokaal opgevangen en gaat dan in de loop van de dag naar zijn klas. Marjolein komt net terug van een lange ziekteperiode en kan hier weer wennen. Als Bas een paniekaanval heeft, kan hij in het lokaal tot rust komen. In het lokaal is altijd iemand aanwezig met een luisterend oor of om ondersteuning te bieden. De trajectgroepen voorkomen heel veel verwijzingen naar het speciaal onderwijs.

Er zijn wel leerlingen die meer ondersteuning nodig hebben. Maar ook die hoeven niet naar Rotterdam. Aan de overkant van dezelfde straat ligt Connect, een orthopedisch didactisch centrum. Lekker dichtbij. De groepen bestaan uit maximaal twaalf kinderen. Er is een vaste docent en ook de jeugdhulp is ter plekke. Leerlingen die hier naartoe gaan, komen met dezelfde bus als de leerlingen van de reguliere school en nemen ook zoveel mogelijk deel aan de activiteiten van de reguliere school. Sommige leerlingen blijven maar een tijdje bij Connect, anderen doorlopen hier alle schooljaren.

Drijvende kracht

Er waren wel wat hobbels te overwinnen, vertelt Marleen van Berkum van Samenwerkingsverband Goeree-Overflakkee, de drijvende kracht achter de regionale aanpak. De Connect-leerlingen volgen allerlei niveaus van onderwijs, van gymnasium tot praktijkonderwijs. Maar alleen een bevoegd vakdocent

mag bijvoorbeeld aardrijkskunde geven. Hoe los je dat op? Door de vakdocent aardrijkskunde van de reguliere school te vragen de straat over te steken.

De trajectgroepen en Connect worden door het samenwerkingsverband betaald. Lukt dat? Ja, zegt Van Berkum. Want we betalen niet meer dan de kostprijs en er zijn geen dure doorverwijzingen naar het speciaal onderwijs. Om scholen niet in verleiding te brengen om 'moeilijke gevallen' bij Connect over de schutting te gooien, is het maximaal aantal leerlingen bepaald op 24. Pas als er een plaatsje vrij is, kan er weer een leerling bij.

Een andere mindset

Van Berkum is ook ambassadeur van het Platform Naar Inclusiever Onderwijs. Ze weet zeker dat ook andere regio's inclusiever kunnen worden, ook regio's die geen eiland zijn. "Achterhaal het bijzondere van jouw regio en kijk hoe je dat kunt benutten. Neem een regio met veel speciaal onderwijs – daar is dan ook veel expertise."

Het belangrijkste is de mindset, zegt Van Berkum. "Eigenaarschap. Het besef dat we met elkaar verantwoordelijk zijn voor kinderen die het moeilijk hebben of wat anders nodig hebben. En redeneer vanuit het perspectief van de leerling. Stap in zijn of haar schoenen, bedenk wat jouw rol is en kijk dan wie er nodig is om dit integraal op te pakken. Zo werk je aan een inclusieve regio."

Leerkrachten staan niet alleen

IN DE REGIO GORINCHEM GAAN IN PRINCIPE ALLE KINDEREN
NAAR DE REGULIERE BASISCHOOL

In de regio Gorinchem enthousiasmeren gemeenten, scholen, leerkrachten en ouders elkaar om tot 'meer inclusief onderwijs' te komen. Van de honderd basisschoolleerlingen in deze regio gaan er maar liefst 98 naar een reguliere school. Het geheim? Goede, snelle ondersteuning voor leerkrachten.

De regio Gorinchem zet alles op alles om kinderen die wat extra liefde en ondersteuning nodig hebben gewoon op school te houden. De regio streeft naar 'meer inclusief onderwijs'. "Ik geloof dat alle kinderen zich kunnen ontwikkelen", zegt Henric Bezemer, directeur-bestuurder van het samenwerkingsverband Driegang. "De vraag is alleen hoe je dat in de klas, met altijd een eigen groepsdynamiek, voor elkaar krijgt."

Bezemer was acht jaar leerkracht en intern begeleider op een basisschool. Nog steeds staat hij ieder jaar een paar dagen voor de klas. Hij wil feeling houden met het

vak. Zijn ervaring komt hem goed van pas bij gesprekken met leerkrachten en het zoeken naar oplossingen voor leerlingen.

Het mooiste beroep

Er is geen mooier beroep dan onderwijzer zijn, vindt Bezemer. "De huidige problemen in het onderwijs hebben te maken met de administratieve druk en organisatorische problemen, niet met inclusie. Lesgeven aan kinderen die wat extra liefde of ondersteuning nodig hebben, doet helemaal niet zoveel met de werkdruk, als je de leerkracht maar faciliteert." Zijn motto: 'Vandaag iets nodig, binnen een week geregeld.'

Cruciaal is dat leerkrachten ervaren dat ze er niet alleen voor staan. "Vaak is het een kwestie van puzzelen en samen proberen in de klas. Als het lukt om een kind in de klas te houden, is de voldoening groot", vertelt Bezemer. Hij heeft heel wat keren tranen in de ogen van een leerkracht gezien. Juist omdat het lukte.

Versnelling

De onderwijsregio Gorinchem telt zes gemeenten, verspreid over vier provincies. Toen Bezemer aantrad, waren er al vijftien scholen bezig met inclusie. "Vijf jaar geleden zeiden alle 92 basisscholen dat ze inclusiever willen worden. Ook de gemeenten haakten aan en zetten stippen op de horizon. Dat is van groot belang, want zij gaan over nieuwe schoolgebouwen en de aansluiting op de zorg."

Het resultaat? Een enorme versnelling op de weg naar inclusief onderwijs. Landelijk gezien zitten 95 van de honderd basisschoolleerlingen op een reguliere school, in Gorinchem zijn dat er 98. Het aantal kinderen dat naar het speciaal onderwijs gaat is daarmee de helft lager dan in de rest van Nederland. 'De ondersteuning gaat naar het kind in plaats van andersom', is hier het adagium.

Hoe ze dat organiseren? Eerst en vooral met mensen. Bij Driegang werken maar liefst 140 mensen om de scholen en professionals te ondersteunen, onder

wie twaalf orthopedagogen en dertig ambulante begeleiders. Daarnaast zijn er voorzieningen, zoals lunchcafés. Leerlingen gaan hier een kwartaal lang een dagdeel in de week heen om te werken aan specifieke vaardigheden én om een driegangenmenu te leren koken. De ouders mogen langskomen om de maaltijd op te eten! Sommige leerlingen hebben moeite met rekenen. Die oefenen hier met afwegen of afrekenen. Andere leerlingen hebben moeite met presenteren, die oefenen als ober.

En dan is er het 'DOG-project'. Een expert komt met een hond naar school en gaat daarmee met kinderen aan de slag. De kinderen ontwikkelen een bijzondere band met de hond. Dat geeft hen zelfvertrouwen. Ook het meisje dat nooit iets durft te zeggen, geeft dan toch een spreekbeurt. Voor de hond! Zo kan ze op de reguliere school blijven en met plezier.

Willen en beginnen

Het gaat allemaal om *willen*. "Wil je alle kinderen een goede start geven? Begin dan gewoon." De meeste mensen willen, weet Bezemer. Onlangs organiseerde het samenwerkingsverband in Gorinchem een startdag voor leerkrachten over kinderen die extra liefde of zorg nodig hebben: driehonderd leerkrachten hadden er hun vrije woensdagmiddag voor over.

Het samenwerkingsverband heeft 130 nascholingstrajecten in de aanbieding. Soms van één bijeenkomst, soms wel van twintig. En de helft van de leerkrachten neemt eraan deel. Verder zijn er studiereizen, naar Breda of Roosendaal, maar ook naar Portugal, IJsland of Ierland. Want in bijna alle landen doen ze het beter dan in Nederland als het gaat om het op school houden van kinderen.

Nu de regio Gorinchem in beweging is gekomen, versterkt de beweging zichzelf. "Het is geen kwestie meer van duwen, maar van aanmoedigen", zegt Bezemer. "Maar het

zijn wel allemaal tandwielletjes. Als er eentje ontbreekt of niet draait, loopt het vast. Elders heb ik gezien dat er geen geld meer was en dus ook geen ondersteuning. De leerkrachten gooiden het bijltje er toen bij neer." Maar in zijn regio is geld geen onderwerp van gesprek. Het gaat vooral over meer inclusief onderwijs.

4 uitgangspunten voor inclusief onderwijs in de regio Gorinchem:

- Iedereen voelt zich welkom: kinderen, ouders en met name de kinderen die wat anders zijn.
- Scholen hebben een goed systeem om rekening te houden met verschillen tussen kinderen.
- Alle betrokkenen beschikken over de benodigde vaardigheden.
- Er is voldoende ondersteuning om ervoor te zorgen dat de leerkracht er niet alleen voor staat.

EEN INCLUSIEF SCHOOL- GEBOUW STRAALT RUST UIT

We moeten beter nadenken over hoe een inclusief schoolgebouw eruit moet zien, vinden schoolleider Berdi de Jonge en Rijksbouwmeester Francesco Veenstra. "Het gaat over meer dan liften en hellingbanen."

Ruime doorgangen, ruimtes voor extra ondersteuning of (zorg)partners, goede opbergmogelijkheden, een gevoel van kleinschaligheid en vooral: rust. Dus geen onnodige prikkels in geluid of kleur. Dat zijn volgens Berdi de Jonge dingen waaraan je moet denken bij de bouw en inrichting van een inclusief schoolgebouw.

De Jonge is schoolleider van basisschool De Korenaar in Eindhoven, "een kleurrijke school met een grote culturele verscheidenheid en zeer begaafde tot zeer moeilijk lerende kinderen."

Ook is ze ambassadeur van het Platform Naar Inclusiever Onderwijs. Inclusief onderwijs gaat volgens haar om meer dan andere vormen van lesgeven. Ook de fysieke omgeving is belangrijk.

Voor de nieuwbouw van De Korenaar heeft het schoolteam zich georiënteerd in binnen- en buitenland. Hoe moet een school die openstaat voor allerlei kinderen eruitzien? Dat leidde tot een lange lijst van eisen. Zo zijn slechtziende kinderen geholpen met duidelijke contrasten. Daarom zijn in het nieuwe gebouw alle deuren donker en de vloeren en muren juist licht en hebben de trappen een afwijkende kleur. Voor leerlingen met gedragsproblemen zijn er duidelijke en logische looproutes. Omwille van leerlingen met gehoorproblemen is veel aandacht besteed aan een goede akoestiek. Leerlingen in een rolstoel hebben een toegankelijk toilet met een douche. "En omdat voor alle kinderen rust en structuur belangrijk zijn, hebben we bij alles ook gedacht aan prikkelgevoeligheid", aldus De Jonge.

Terugredeneren vanuit de toekomst
Rijksbouwmeester Francesco Veenstra gaat over de 10.000 schoolgebouwen in Nederland én over de vraag hoe deze inclusief te maken. Dat gaat volgens hem over veel meer dan liften of hellingbanen. "We hebben het ook over betere ventilatiesystemen, veranderingen in onderwijsmethodiek of het tijdelijk opvangen van leerlingen afkomstig uit een oorlogsgebied."

Om te weten hoe je nu scholen moet bouwen, moet je eigenlijk terugredeneren vanuit de toekomst, stelt Veenstra. Zelf gaat hij uit van een radicaal andere toekomstige leefomgeving: vrijwel autovrij en met veel voorzieningen op loopafstand. Onderwijs vindt decentraal plaats op school, thuis, in de natuur, in bedrijven en bibliotheken. Dat beeld fungeert voor hem als vertrekpunt.

Volgens Veenstra draagt goede onderwijs-huisvesting niet alleen bij aan de kwaliteit en inclusiviteit van het onderwijs zelf, maar ook aan de kwaliteit van de leefomgeving. "Een goede school maakt een wijk, buurt of dorp aantrekkelijker. Zeker als er ook ruimte is voor cultuur en sport."

WERK AAN DE WINKEL!

Het is niet duidelijk of meer leerlingen met een extra ondersteuningsbehoefte in het regulier onderwijs naar school gaan, stelt de Inspectie van het Onderwijs in haar jaarlijkse rapport 'De staat van het (voortgezet) speciaal onderwijs 2023'. Wel is het aantal leerlingen in het speciaal onderwijs weer gegroeid. De Onderwijsinspectie roept schoolbesturen op om een langetermijnstrategie op te stellen om deze trend te keren en inclusief onderwijs te realiseren.

Volgens de Inspectie is het ook niet duidelijk of de ondersteuningsmiddelen die samenwerkingsverbanden toekennen aan schoolbesturen daadwerkelijk naar leerlingen met een ondersteuningsbehoefte gaan, of ook naar andere leerlingen. Bovendien zijn de effecten van de inzet van deze middelen niet bekend.

4 STAPPEN VOORWAARTS OP HET TERREIN VAN INCLUSIEF ONDERWIJS - MET DANK AAN JONGEREN INC

- 1. Dankzij het lespakket Klassenboei, ontwikkeld door JongPIT, blijven 'schoolmissers' beter betrokken bij de klas en hun klasgenoten.**
- 2. Onderzoek van het Nederlands Centrum Onderwijs & Jeugdzorg (NCOJ) geeft inzicht in de status, werkpunten en ondersteuningsbehoeften van basisscholen die werken aan inclusiever onderwijs.**
- 3. Het Platform Naar Inclusiever Onderwijs zorgt voor een kwaliteitsimpuls en versnelling in de ontwikkeling van inclusieve scholen in het primair en voortgezet onderwijs.**
- 4. Het aantal inclusieve scholen is gegroeid van 40 naar 550. 5 procent van de scholen is daarmee inclusief.**

'INCLUSIEF ONDERWIJS BEGINT BIJ DE SCHOLEN'

De route naar inclusief onderwijs is voor iedere school en regio anders, maar er valt veel van elkaar te leren. Dolf van Veen is een van de drijvende krachten achter het Platform Naar Inclusiever Onderwijs. "Het belangrijkste is dat je begint. Als je wacht op ideale randvoorwaarden start je nooit."

"We zijn nu zo ver dat het streven naar inclusief onderwijs niet meer afhangt van bevlogen schoolleiders, maar breder wordt gedragen. Er is iets in beweging gebracht", zegt Dolf van Veen, hoofd van het Nederlands Centrum Onderwijs en Jeugdzorg, bijzonder hoogleraar aan de Universiteit van Nottingham en medeoprichter van het platform 'Naar Inclusiever Onderwijs'. "Vijf jaar geleden hadden we veertig inclusieve scholen in beeld, nu zijn dat er 550; circa 7 procent

van alle scholen voor primair en voortgezet onderwijs in Nederland."

Het platform bestaat uit scholen, samenwerkingsverbanden en landelijke organisaties op het gebied van onderwijs, zorg en jeugd, en speelt een centrale rol in de ontwikkeling naar inclusief onderwijs. De afgelopen jaren zijn er tal van activiteiten ondernomen. Zo is er in binnen- en buitenland kennis en ervaring verzameld, zijn er congressen en studiereizen georganiseerd, werkgroepen opgezet, instrumenten ontwikkeld en diverse samenwerkingsverbanden ondersteund. In februari 2023 vond de 'Week van het Inclusief Onderwijs' plaats. De webinars werden door duizend mensen gevolgd. Het plan is dit event jaarlijks te herhalen. Het jaarcongres in juni telde 700 deelnemers. Van Veen: "Steeds meer schoolbesturen, samenwerkingsverbanden

en overheden sluiten zich aan of vragen het platform om informatie of advies. Een geweldige ontwikkeling."

Onderzoek en ondersteuning

Met steun van het FNO-programma Jongeren INC is de afgelopen jaren onderzoek gedaan om in kaart te brengen hoe scholen in Nederland inclusief onderwijs vormgeven. Van Veen: "We wisten maar weinig over inclusief onderwijs in Nederland. We wisten wel dat er onderwijsinstellingen zijn die een inclusieve school willen zijn voor alle kinderen in de buurt, ook voor leerlingen met speciale onderwijsbehoeften en leerlingen die intensieve ondersteuning nodig hebben. Maar we wisten niet welke scholen dat precies zijn, wat ze precies doen, wat hun leerervaringen en successen zijn, welke belemmeringen ze tegenkomen en wat deze scholen verder kan helpen in

hun ontwikkeling. Ons onderzoek onder scholen voor regulier basisonderwijs en voortgezet onderwijs heeft een schat aan informatie opgeleverd. Die gaan we gebruiken om onze ondersteunende activiteiten verder vorm en inhoud te geven."

Drie jaar geleden is er, ook met steun van Jongeren INC, een ondersteuningsprogramma voor inclusief onderwijs van start gegaan. De zes deelnemende samenwerkingsverbanden in het primair onderwijs en de drie deelnemende samenwerkingsverbanden in het voortgezet onderwijs vormen samen een leernetwerk. Van Veen: "De verschillen tussen regio's en scholen zijn groot. Is het een stedelijke of een platteland regio? Zijn er veel scholen voor speciaal onderwijs in de regio of juist niet? Zijn er aansprekende voorbeelden van inclusieve scholen? Heeft het samenwerkingsverband al veel kennis en ervaring opgebouwd of gaat het om een beginnende ontwikkeling? De gekozen routes en aanpakken hangen af van wat er in een regio of bij scholen nodig is."

Het ondersteuningsprogramma leverde niet alleen inzicht op in de variatie in aanpakken, maar ook in de werkzame bestanddelen ervan en in de randvoorwaarden voor schoolontwikkeling en opschaling van initiatieven. "Het leernetwerk levert input voor de verdere ontwikkeling en ondersteuning van samenwerkingsverbanden, scholen

en hun partners. Bij scholen betreft dat bijvoorbeeld schoolontwikkeling en leiderschap, klassenmanagement, de inzet van klassenassistenten en professionalisering. Bij samenwerkingsverbanden gaat het bijvoorbeeld om de concretisering van de toekomstagenda, draagvlakontwikkeling en de keuze en fasering van activiteiten." Een aandachtspunt is volgens Van Veen de samenwerking met gemeenten op het gebied van onder meer huisvesting, vervoer en jeugdhulp. "Wij hebben een bestuurlijke handreiking gemaakt voor een productief samenspel van gemeenten en samenwerkingsverbanden rond de ontwikkelagenda inclusief onderwijs."

Schoolontwikkeling

Binnen het platform Naar Inclusiever Onderwijs staat de ondersteuning van 'schoolontwikkeling' centraal. "Binnen de scholen moet het gebeuren", benadrukt Van Veen. "Alles begint met een visie op inclusief onderwijs en waar het voor staat: onderwijs voor iedereen; toegankelijke scholen waarin iedereen kan participeren en resultaten kan boeken."

Bij de uitwerking van ontwikkelingsplannen wordt rekening gehouden met de mogelijkheden van het betreffende team en de beschikbaarheid van ondersteuning, binnen de school, het samenwerkingsverband, het speciaal onderwijs en/of de (jeugd)zorg. Ook wordt planmatig aan professionalisering gewerkt.

Waar nodig en mogelijk worden aanpassingen doorgevoerd in de organisatie en het gebouw om een inclusieve leeromgeving te creëren. Het platform biedt een overzicht van instrumenten en aanpakken die het werken aan inclusiever onderwijs ondersteunen en de goede randvoorwaarden die nodig zijn om hiermee aan de slag te gaan. De ervaringen van scholen worden gedeeld op conferenties en studiedagen. Als scholen, samenwerkingsverbanden en gemeenten tegen belemmeringen aanlopen, worden die gemeld bij het ministerie van het OCW, met het verzoek daar wat aan te doen.

"Op die manier willen we het proces naar inclusiever onderwijs in Nederland versnellen", vertelt Van Veen. "Maar we bieden zeker geen blauwdrukken. Er zijn adviesbureaus die hoogglansschema's en 'inclusieladders' presteren, maar die doen vaak geen recht aan de lokale en regionale context en aan de ambities en mogelijkheden van scholen. Het werken aan inclusief onderwijs is een proces dat van onderop vorm en inhoud moet krijgen."

Doelstelling voor 2035

Het Nederlandse onderwijs moet uiterlijk in 2035 inclusief zijn, heeft de overheid bepaald. De werkagenda daarvoor wordt momenteel door de betrokken partijen verder uitgewerkt. Hoopgevend, vindt Van Veen. >

Hij kijkt uit naar stimuleringsbeleid en ruimte voor scholen en samenwerkingsverbanden om hieraan te werken. "Er moeten nog veel belemmeringen uit de weg worden geruimd. Zo is er op reguliere scholen meer expertise nodig op het gebied van speciale onderwijszorg en de jeugdzorg. Ook moet het inspectiekader voor intensieve samenwerking en integratie van speciaal en regulier onderwijs worden aangepast. En ook de financiering moet nog worden geregeld. Want als een leerling met intensieve ondersteuningsbehoeften van speciaal naar regulier onderwijs gaat, komt het hogere budget pas beschikbaar bij een toelaatbaarheidsverklaring voor gespecialiseerd onderwijs."

In de overgang naar inclusief onderwijs moeten de scholen voor speciaal onderwijs een belangrijke rol spelen, zegt van Veen. "Ervaringen in het buitenland laten zien dat het niet volstaat om expertise over te planten naar het regulier onderwijs. Die expertise moet ook effectief worden ingezet. Dit vraagt voorbereiding, samenwerking en andere werkvormen zoals co-teaching en samenwerking met klassenassistenten. Het is van groot belang om het gespecialiseerd onderwijs mee te nemen in deze ontwikkeling, en natuurlijk ook de leerlingen zelf, hun ouders en leerkrachten. De randvoorwaarden moeten aansluiten bij de specifieke context, zodat ze gaan werken."

Herbergzame scholen

Het werken aan inclusief onderwijs gaat volgens Van Veen overigens verder dan het inbedden van speciale onderwijszorg in scholen voor regulier basisonderwijs en voortgezet onderwijs. Het platform besteedt ook veel aandacht aan inclusieve scholenbouw en aanpassing van bestaande bouw. Het ontwerpen van herbergzame scholen heeft bovendien een directe verbinding met het achterstanden- en kansenbeleid, de inzet van jeugdhulp/-zorg en het nadenken over co-locatie van voorzieningen en multifunctionele gebouwen. Het raakt ook de inrichting van het voortgezet onderwijs in schoolsoorten en de vroege selectie van leerlingen.

Er moet nog veel gebeuren om inclusief onderwijs in Nederland te realiseren. Maar Van Veen is optimistisch. "Veel scholen, samenwerkingsverbanden, gemeenten en partners laten zien dat er al goede ontwikkelingsporen zijn gevonden. Er worden goede resultaten geboekt. Wij blijven als platform de uitwisseling van leerervaringen bevorderen en blijven initiatieven ondernemen om het werkveld te ondersteunen op weg naar inclusiever onderwijs. Het belangrijkste is dat je begint. Als je wacht op ideale randvoorwaarden start je nooit." ■

Opbrengsten samenwerking met FNO-programma Jongeren INC

Het Platform Naar Inclusiever Onderwijs heeft met steun van Jongeren INC onder meer de volgende resultaten bereikt:

- Onderzoeksrapporten over inclusiever basis- en voortgezet onderwijs en beschrijvingen van negen regionale samenwerkingsverbanden.
- Handreiking ontwikkelagenda Inclusiever Onderwijs voor gemeenten en samenwerkingsverbanden in het primair en voortgezet onderwijs.
- Gereedschapskist voor inclusief onderwijs en schoolontwikkeling.
- Samen met de Vereniging van Schoolleiders: een leergang inclusief onderwijs voor schoolleiders in het primair en voortgezet onderwijs.
- Onderzoekpublicaties voor lerarenopleidingen met handvatten voor een goede toerusting van leraren en samenwerking met het werkveld.
- Innovatieprogramma voor inclusieve scholenbouw, gefinancierd door het Nationale Groeifonds.

Meer weten over het platform? Kijk op Naarinclusieveronderwijs.nl of de [website van Jongeren INC](#).

KLASSENBOEI HOUDT SCHOOLMISSERS BETROKKEN

Nederland telt 15.000 leerplichtigen die om allerlei redenen geen onderwijs in de klas volgen. De impact op het leven van deze 'schoolmissers' is enorm; ze voelen zich niet gehoord en afgewezen. JongPIT ontwikkelde met geld van het ministerie van OCW een toolkit voor leraren en klassen om schoolmissers betrokken te houden: 'Klassenboei'.

Doel van het interactieve lespakket is om bij medeleerlingen begrip te creëren voor de situatie van schoolmissers én als klas aan de slag gaan met mogelijke handreikingen. Wat kan de klas doen om een klasgenoot erbij te houden? Het pakket Klassenboei bestaat onder meer uit voorbeeldbrieven aan ouders, interactieve lessen en twee videolessen met audiodescriptie.

"Een klas kan zoveel kapot maken, maar ook zoveel betekenen", zegt Johanna op één van de video's in de toolkit. Johanna is betrokken bij de Adviesraad Eigenwijsheid (van en voor thuiszitters) en actief bij JongPIT. Ze is meervoudig gehandicapt en past naar eigen zeggen "in geen enkel hokje".

Johanna heeft er op aangedrongen dat in het pakket goed naar voren komt dat er heel veel redenen zijn waardoor iemand niet naar school kan. Door die verschillende redenen uit te leggen, wordt het makkelijker om schoolmissers te begrijpen en betrokken te houden.

5 SPEERPUNTEN OM HET ONDERWIJS ÉCHT INCLUSIEF TE MAKEN

1. **Investeer in professionalisering van docenten en verbetering van het imago van het vak.**
2. **Stel instrumenten beschikbaar voor iedereen, niet alleen voor leerlingen van VSO.**
3. **Maak schoolgebouwen toegankelijk.**
4. **Denk anders: de individuele leerling heeft geen probleem, het probleem is van ons allemaal.**
5. **Verhoog het aantal scholen dat inclusief werkt van 5 procent naar 100 procent.**

ZORG

Iemand met een chronische aandoening of beperking is zoveel meer dan die aandoening. Daarom moet het vooral niet altijd en ook zeker niet alleen over die aandoening of beperking gaan. Een zo normaal mogelijk leven, zoveel mogelijk eigen regie en een goede voorbereiding op de transitie van kindergeneeskunde naar volwassenenzorg. Dat is wat jongeren willen. Elise heeft coeliakie. Voor haar was die transitie een nachtmerrie. Nu is ze promovendus in het ziekenhuis waar ze als puber en jongvolwassene veel tijd heeft doorgebracht, en vastbesloten om de transitiezorg voor jongeren te verbeteren.

JE BENT VEEL MEER DAN JE AANDOENING

ESSAY
FEMKE VAN ZOGGEL

Jongeren met een chronische aandoening hebben niet alleen goede medische zorg nodig, maar ook aandacht voor wat de aandoening met hun leven doet. Femke van Zoggel pleit voor een bredere benadering van gezondheid, psychosociale ondersteuning en inzet van sociale netwerken.

Als er één ding is dat je als jongere met een chronische aandoening niet wilt, is het dat daar alle aandacht naar uitgaat. Je wil juist zo min mogelijk over je aandoening spreken, hooguit met lotgenoten. Naar de buitenwereld probeer je zo normaal mogelijk over te komen.

Natuurlijk richten artsen en andere (medische) behandelaars zich op de behandeling van de aandoening. Maar als ze niet verder kijken, niet vragen waar je tegenaan loopt en wat de impact van de aandoening is op je leven, dan schiet deze zorg tekort. Een goede behandeling is enorm belangrijk, maar goede ondersteuning bij het leren omgaan met en praten over een ziekte of beperking, is misschien nog wel belangrijker.

Elk kind, elke jongere is anders, elke levensfase is anders. Dat vraagt maatwerk in zorg. Zeker in de fase waarin de overstap wordt gemaakt van kinderzorg naar volwassenzorg. Je moet dan als achttienjarige de regie nemen over je leven, dus ook over je aandoening en behandeling. Daar moet je samen met de behandelaars en je naasten naar toe werken. Je moet jezelf uitvinden en op zoek gaan naar activiteiten die bij jou passen. Een chronische aandoening is daarin een belangrijke factor, maar niet de enige. Want je bent niet je aandoening, je bent zoveel meer. Dat is wat ik in mijn eigen leven heb ervaren en wat ik van veel lotgenoten met een beperking of aandoening heb geleerd.

*'Laten we het NIET mooier
MAKEN dan het is'*

Jeugdreuma

In mijn geval begon het met een dikke knie. Ik was dertien en zat in de tweede klas havo/vwo. We dachten aan een wespensteek, maar het bleek jeugdreuma. Na een tijdje ging het beter. De hoop was dat ik er overheen zou groeien, maar toen het rond m'n zestiende terugkwam, was het vrijwel zeker dat ik heel mijn leven jeugdreuma zou houden.

Het vinden van de juiste medicatie en dosering was een hele zoektocht. In het begin kreeg ik eens in de week een spuit waar ik anderhalve dag ziek van was. Dat had ik er wel voor over, omdat ik de rest van de week de dingen kon doen die ik wilde doen. Maar na een tijd zijn we toch andere medicatie gaan zoeken, net zolang tot we iets vonden waar ik niet zo ziek van werd. Dat maakte een enorm verschil.

Omdat ik vaak naar het ziekenhuis moest of moe was, ging ik weinig naar school, waardoor ik de aansluiting met klasgenoten miste. Ik wilde niet anders dan anderen zijn, maar als je minder energie hebt, is dat ingewikkeld. Als ik uitging in het weekend, moest ik daarna een paar dagen bijkomen. Ik volleybalde fanatiek, maar toen ik jeugd-reuma kreeg, zag een trainer me niet meer

staan. Ik praatte zo weinig mogelijk over mijn ziekte. Daardoor denken mensen dat het wel oké met je is, maar alleen je naasten weet hoe het écht is.

Er moeten op mijn middelbare school vast meer leerlingen zijn geweest die een beperking of chronische aandoening hadden, maar die waren niet in beeld. Bij jeugdreuma hoort een duidelijke diagnose, andere aandoeningen, zoals fibromyalgie of CVS, zijn veel moeilijker aan te tonen. Jongeren met dergelijke aandoeningen moeten waarschijnlijk nog harder vechten om aanpassingen of oplossingen voor elkaar te krijgen.

Studeren

In het derde jaar bleef ik zitten en ging ik van het vwo naar de havo. Iedereen zei: doe maar een niveau lager, dan heb je het gemakkelijker. Maar achteraf gezien had ik liever wat langer over het vwo gedaan. Het zette me voor mijn gevoel nog verder op achterstand. Er was niets met mijn hersens, er was iets met mijn lijf. Bovendien moest ik het van mijn hoofd hebben: met jeugdreuma is het verstandiger geen zwaar fysiek beroep te kiezen, zoals verpleegkundige. Ik kon maar beter gaan studeren. Dat werd gezondheidszorgtechnologie.

Na de opleiding gezondheidstechnologie ben ik in deeltijd Zorgmanagement gaan studeren. In die tijd ben ik lid geworden van JongPIT en daar als coördinator gaan werken. Ik ontdekte dat jongeren elkaar kunnen helpen door ervaringen te delen. En ook door hun stem te laten horen als er beslissingen worden genomen die het leven van jongeren met een beperking of chronische aandoening raken. Het is belangrijk dat er niet over ons, maar samen met ons wordt beslist.

Impact op hele leven

Mijn aandoening maakte me in een bepaald opzicht eerder volwassen, tegelijkertijd had ik het gevoel dat mijn leven stil stond in vergelijking met dat van leeftijdsgenoten. Laten we het niet mooier maken dan het is: het leven is minder leuk als je een chronische aandoening hebt. Je hele leven loopt vertraging op en je kunt niet alles doen wat je wil. Jongeren met een beperking of chronische aandoening halen gemiddeld later hun diploma, gaan later op zichzelf wonen, hebben minder vaak een relatie, hebben minder vrienden dan ze zouden willen en hebben minder vaak betaald werk. Daar zou meer aandacht voor moeten zijn. >

Goede zorg en de juiste medicatie zijn belangrijk, maar lossen toch maar een deel van het probleem op. Er is meer nodig om jongeren met een beperking of aandoening op gang te helpen in het leven: een bredere visie op gezondheid en de nodige psychosociale ondersteuning. Met aandacht voor wat iemand nodig heeft om met die aandoening te kunnen participeren in de samenleving. Anders blijven heel veel jongeren aan de zijlijn staan.

Er valt nog veel te verbeteren

Er is de afgelopen jaren best wat verbeterd in de manier waarop met chronische aandoeningen en beperkingen wordt omgegaan. Een voorbeeld is de onlangs ingevoerde kwaliteitsstandaard transitiezorg, voor een betere overgang van kinderzorg naar volwassenzorg. Voor heel veel jongeren was (en is) die overgang op hun achttiende jaar onnodig moeilijk. Soms hebben jongeren al hun hele leven dezelfde kinderarts, maar worden ze zonder overleg of voorbereiding naar de volwassenzorg overgezet. Hopelijk brengt de kwaliteitsstandaard transitiezorg daar verandering in.

Ook op het gebied van psychosociale zorg en ondersteuning valt nog veel te

verbeteren. Elke levensfase brengt andere vragen met zich mee. Hoe kun je de aandoening of beperking in een nieuwe fase zo goed mogelijk inpassen in je leven? Wat heb je nodig om op een goede manier met de gevolgen van een beperking of aandoening om te gaan?

Die ondersteuning moet enerzijds van zorgprofessionals komen, maar ook van de sociale netwerken om jongeren heen. Het kan enorm helpen als jongeren in hun omgeving mensen vinden die hen stimuleren om de dingen te doen die ze willen doen en zich verder te ontwikkelen. Ik ben ervan overtuigd dat veel meer mensen iets voor jongeren met een chronische aandoening kunnen betekenen. Daarin zie ik een uitdaging voor de samenleving als geheel.

Een leuker leven

Begin dit jaar ben ik met een nieuwe baan gestart. Ik werk 32 uur en gebruik de vrijdag om bij te komen en een rondje te fietsen. In mijn cv staat dat ik lid was van een reumapatiënten-adviesraad en vrijwilliger ben bij JongPIT. De link met een chronische aandoening is dus snel gelegd. Die hoort bij mij. Het gaat nu goed met mijn gezondheid, maar als het

in de toekomst slechter zou gaan, is het belangrijk dat ik er open over kan zijn en dat daarmee rekening wordt gehouden. Mijn situatie is niet uniek. Alle jongeren met een beperking of chronische aandoening willen meetellen en gezien worden.

Wij willen zelf de regie hebben over ons leven en meepraten over beslissingen die ons en onze toekomst aangaan. Daarom vragen wij zorgprofessionals, beslissers en beleidsmakers om te luisteren naar wat jongeren te zeggen hebben. Kijk verder dan onze beperkingen of aandoeningen, kijk naar wat we kunnen. Geef ons kansen om voluit mee te doen. Dat maakt ons leven leuker. Sterker: dat maakt de hele samenleving leuker. ■

Femke van Zoggel (1996) studeerde gezondheidstechnologie en gezondheidsmanagement. Ze woont in Den Bosch. Ze was coördinator bij JongPIT en werkt sinds 2023 bij de gemeente Maashorst, afdeling sociaal domein. Haar hobby's zijn koken en racefietsen.

3 STAPPEN VOORWAARTS OP HET TERREIN VAN ZORG - MET DANK AAN JONGEREN INC

- 1. In samenwerking met de Nederlandse Vereniging voor Kindergeneeskunde is de Kwaliteitsstandaard Jongeren in transitie van kinderzorg naar volwassenzorg ontwikkeld.**
- 2. Er is meer aandacht gekomen voor psychosociale zorg en ondersteuning van jongeren met een chronische aandoening.**
- 3. Er wordt gewerkt aan e-health oplossingen om jongeren te ondersteunen in het omgaan met hun aandoeningen en beperkingen en om problemen vroeger te signaleren.**

JongPIT'ers met een Missie

Veel JongPIT'ers gebruiken hun eigen ervaringen om de zorg voor andere jongeren te verbeteren. Zoals Lisa.

Lisa (22) kreeg op haar vijftiende steeds meer pijn- en vermoeidheidsklachten. Dat paste niet in het beeld dat haar behandelaars bij haar aandoeningen hadden. Ze moest zelf op zoek naar artsen en behandelaars die naar haar luisterden en haar konden helpen.

"Ik ben geboren met cerebrale parese, een hersenbeschadiging waardoor ik mijn spieren niet goed kan aansturen en constant spierkramp heb. Daarnaast heb ik scoliose en een hypermobiliteits spectrum aandoening (HSD), waardoor mijn gewrichten makkelijk uit de kom schieten.

Als puber kreeg ik steeds meer last van pijn en vermoeidheid. Op mijn twintigste was het zo erg dat ik tien minuten moest uitrusten als ik in de keuken een kopje thee had gezet. De toenemende klachten pasten niet in het beeld dat de artsen in het revalidatiecentrum bij mijn aandoeningen hadden. Bij mijn jaarlijkse controle-afspraak stond ik na vijf minuten alweer op de gang. De revalidatiearts dacht dat het tussen mijn oren zat. Ze vroeg hoe het met me ging op school, wat ik ondernam met mijn vrienden en verwees me uiteindelijk door naar een psycholoog.

Ik wist zelf zeker dat het niet tussen mijn oren zat en bedankte vriendelijk voor die verwijzing. Ik dacht: als jullie me niet willen helpen, ga ik zelf wel op zoek naar een goede behandeling. Voor mijn HSD was ik eerder behandeld door een sportarts in een gespecialiseerd ziekenhuis. Ik stuurde hem een e-mail en vroeg of hij een arts wist die mij kon helpen. Hij wees mij door naar een revalidatiearts. Via hem word ik nu door een heel fijn team van artsen en therapeuten geholpen. Ze legden me uit dat mijn klachten waren verergerd doordat ik als puber meer van mijn lichaam ging vragen. Logisch dat ik meer pijn- en vermoeidheidsklachten kreeg.

Ik ben nu twee jaar verder. Ik krijg om de drie maanden een botox-behandeling om mijn armspieren te verlammen, waardoor ik minder pijn heb. Binnenkort krijg ik een beenprothese, zodat de pijn in mijn been ook minder wordt. Ik weet dat mijn aandoeningen niet te genezen zijn, maar ik focus samen met mijn medisch team op het verminderen van mijn klachten, om een zo fijn mogelijk leven te leiden, passend bij mijn interesses, dromen en doelen.

Behandeling

Het gaat veel beter met me. Ik zit in het derde jaar van de hbo-studie Toegepaste psychologie en volg intussen ook vakken aan de universiteit. Als ik mijn hbo-diploma heb, hoef ik nog maar één jaar naar de universiteit om de studie Psychologie af te ronden.

Daarnaast zit ik als vrijwilliger in twee projecten op het gebied van zorg. Het ene project is gericht op een betere transitie van kindzorg naar volwassenenzorg. Ik werk mee aan workshops in zorginstellingen waarin jongeren en artsen vertellen waarom een goede transitie belangrijk is en wat daarvoor nodig is. Jongeren zouden al vanaf hun twaalfde op die transitie moeten worden voorbereid, zodat ze klaar zijn om op hun achttiende de regie over te nemen.

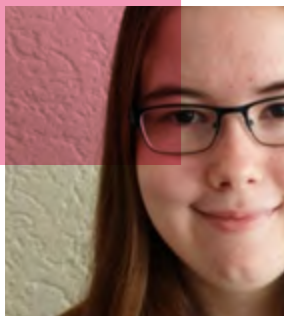
Het andere project heeft als doel dat kinderen en jongeren meer inspraak krijgen in hun behandeling. Een arts kan je met een bepaald doel naar de fysiotherapeut verwijzen, maar het helpt enorm als je over dat doel kunt meedenken, zodat het bij jou past. Daar moet meer aandacht voor komen

Toekomstdroom

Later wil ik als psycholoog met kinderen en jongeren gaan werken. Misschien wel in een revalidatiecentrum. Dat is mijn toekomstdroom. Ik wil mijn eigen negatieve ervaringen in de zorg omzetten in iets positiefs. Ik wil het met jongeren niet alleen hebben over waar ze tegenaanlopen, maar vooral ook naar oplossingen zoeken. Hoe kun je beter met je aandoeningen omgaan? Wat heb je nodig als het even minder gaat?

Mijn droom is ook dat de samenleving inclusiever wordt. De maatschappij is nog steeds heel erg ingericht op gezonde mensen. Als je een dagje met een rolstoel op pad gaat, merk je dat meteen. En dan gaat het nog om een fysieke beperking die duidelijk zichtbaar is. Aan mij zie je niets, toch moet ik de lift nemen in plaats van de trap. Een inclusieve samenleving heeft meer begrip voor jongeren met een beperking of chronische aandoening, ook als je die aan de buitenkant niet ziet." >

'ALS JULLIE ME NIET HELPEN, GA IK ZELF OP ZOEK NAAR EEN BEHANDELING'

JongPIT'ers met een Missie

Veel JongPIT'ers gebruiken hun eigen ervaringen om de zorg voor andere jongeren te verbeteren. Zoals Elise.

'IK WIL NIET DAT ANDERE JONGEREN HETZELFDE OVERKOMT'

Elise Wessels (26) heeft coeliakie. De transitie van kindercare naar volwassenenzorg ging in haar geval helemaal mis. Ze wil dat het voor andere jongeren beter wordt.

"In mijn puberjaren heb ik heel vaak in het ziekenhuis gelegen voordat duidelijk werd dat ik coeliakie had. Ik had een fantastische kinderarts in het AMC. Zij zag aan mijn ogen hoe het met me ging. Altijd stond ze voor mij klaar. Ik had groot vertrouwen in haar. Ongeveer een maand voordat ik achttien werd, onderging ik een grote buikoperatie. Alles ging goed, na twee weken mocht ik naar huis. Ik was helemaal blij. Door deze operatie zou ik mijn ziekte jaren achter mij kunnen laten en mijn leven weer oppakken.

Niet nog een keer

Maar dat liep eerst nog even anders. Een paar dagen na mijn achttiende verjaardag moest ik met spoed worden opgenomen. Ik kwam gewoon op de kinderafdeling terecht, waar de kinderarts en kinderchirurg voor mij zorgden. Na een tijdje ging het beter en mocht ik weer naar huis. Maar een week later was het weer mis. Toen zei het ziekenhuis: 'De vorige keer mocht je nog naar de kinderafdeling, maar dat heeft ons veel geld gekost.

Je moet nu naar de volwassenafdeling.' De kinderarts was compleet uit beeld. De zaalarts wilde niet eens met haar overleggen toen ik medicatie kreeg die ik helemaal niet mocht hebben. Hij zei: 'Wij zorgen nu voor jou'.

Ik was ontzettend boos en verdrietig. Op de volwassenafdeling kende ik niemand en niemand kende mij. De kinderarts kwam toch even langs. Zij zei dat ze dit niet had zien aankomen. Ze had verwacht dat er na de buikoperatie tijd zou zijn om rustig een nieuwe arts voor me te zoeken. Na die opname heeft ze dat alsnog gedaan. Dat was fijn. Ik heb het met haar goed kunnen afsluiten.

Lastige ervaring

De transitie zou heel anders zijn gelopen als we eerder op zoek waren gegaan naar een MDL-arts en ik me op de transitie had kunnen voorbereiden. Deze ervaring kan ik niet meer terugdraaien, maar heeft me wel gemotiveerd om als JongPIT-vrijwilliger overkoepelend mee te werken aan de ontwikkeling van de Kwaliteitsstandaard transitiezorg. Die standaard helpt zorginstellingen om de transitiezorg beter te regelen.

Er zijn ziekenhuizen die nu een transitiepoli hebben ingericht of een transitiecoördinator aangesteld. Maar bij veel ziekenhuizen is de transitiezorg nog steeds niet goed geregeld, omdat dit financieel ingewikkeld ligt. Een transitiecoördinator wordt niet bekostigd door de zorgverzekeraars. Daar moet dus nog iets in veranderen.

Stijgende lijn

Na de spoedopnames en de niet aangekondigde transitie duurde het herstel nog lang. Mijn darmen hadden een aantal jaren nodig om te herstellen. Maar gelukkig gaat het nu, acht jaar na de operatie, veel beter met me.

Ik heb met maar één jaar vertraging mijn vwo-diploma gehaald en ben geneeskunde gaan studeren. Al sinds mijn achtste wilde ik dokter worden; die wens is alleen maar versterkt door wat ik zelf heb meegemaakt. Eind 2022 ben ik afgestudeerd. Nu ben ik promovendus op de maag-, darm- en leverafdeling in het AMC; het ziekenhuis waar ik als tiener ben behandeld.

Trots

Ik weet nog heel goed dat ik de eerste keer als coassistent naar het AMC liep. Het was aan de ene kant confronterend omdat er allerlei herinneringen terugkwamen, maar aan de andere kant was ik ontzettend trots dat ik daar niet als patiënt liep, maar als gezonde geneeskundestudent. Mijn herinnering aan de transitie van kindercare naar volwassenenzorg kan ik niet meer terugdraaien, maar ik heb me voorgenomen om te doen wat ik kan om de zorg te verbeteren, zodat andere jongeren niet hetzelfde overkomt." ■

KÁROLY ILLY, KINDERARTS
ZIEKENHUIS RIVIERENLAND

'KINDER- ADVIES- RADEN MAKEN DE ZORG BETER'

Hij ziet positieve ontwikkelingen in de zorg voor kinderen en jongeren, maar maakt zich grote zorgen over niet uit te leggen verschillen in jeugdzorg per gemeente. Károly Illy is al bijna dertig jaar kinderarts in ziekenhuis Rivierenland in Tiel en was tot juni 2023 voorzitter van de Nederlandse Vereniging voor Kindergeneeskunde.

Naast kinderen met een lichamelijke aandoening, zoals astma of diabetes, ziet Illy steeds meer kinderen en jongeren met mentale problemen in zijn spreekkamer. Eetstoornissen, depressiviteit en gameverslaving bijvoorbeeld. Hij maakt zich er samen met veel collega's zorgen over of kinderen met mentale aandoeningen wel de juiste zorg krijgen.

Dat heeft alles te maken met de Jeugdwet. "Sinds de Jeugdwet is ingevoerd en gemeenten over de jeugdzorg gaan, krijgen jeugdigen in de ene gemeente betere zorg dan in de andere. Die verschillen leiden tot rechtsongelijkheid en zijn niet uit te leggen." Hij is realistisch genoeg

om te beseffen dat de Jeugdwet niet zomaar wordt afgeschaft. "Maar pak die ongelijkheid in ieder geval zo snel mogelijk aan."

Ook over de capaciteit van de jeugdzorg maakt hij zich zorgen. "Kinderen met ernstige aandoeningen staan soms eindeloos op een wachtlijst. Er is bijvoorbeeld veel te weinig capaciteit bij klinieken die gespecialiseerd zijn in eetstoornissen. Een eetstoornis is een levensbedreigende ziekte. Het is ongelooflijk belangrijk dat kinderen zo snel mogelijk de juiste behandeling krijgen."

Positieve veranderingen

Daar tegenover staan dingen die beter gaan. *De Kwaliteitsstandaard jongeren in transitie van kindercare naar volwassenenzorg* is volgens Illy "een knap staaltje van samenwerking tussen artsen, wetenschappers, patiëntenverenigingen en jongeren". Hij onderkent het belang van goede transitiezorg. "Kinderartsen volgen patiënten soms al hun hele leven en hebben de neiging om hen te pampieren. We bellen achter hen aan als ze niet komen opdagen, we doen moeite om hen te motiveren voor een behandeling. Maar zodra ze achttien worden, gaan ze over naar de volwassenenzorg en zijn ze ineens zelf verantwoordelijk. De Kwaliteitsstandaard zorgt ervoor dat jongeren daar beter op worden voorbereid en in begeleid."

Loslaten

De grens van achttien jaar is in zijn praktijk niet zo hard. "Ik laat mijn patiënten pas los als ik daar een goed gevoel bij heb en weet dat ze in goede handen zijn bij een volwassenespecialist. Er is een groot verschil tussen kindercare en volwassenenzorg. Als een kind meervoudige problemen

heeft die onder verschillende specialismen vallen, coördineert de kinderarts de zorg die het kind krijgt. In de volwassenenzorg zou je ook zo'n coördinerend arts willen hebben, maar die functie bestaat niet. Nog niet tenminste. Het wordt als extra kostenpost beschouwd, maar het zou wel eens zo kunnen zijn dat een betere coördinatie van zorg uiteindelijk juist kostenbesparingen oplevert."

Meer inspraak

Een positieve ontwikkeling is volgens hem ook dat kinderen en jongeren meer inspraak krijgen in de zorg. "Er zijn steeds meer ziekenhuizen met kinderadviesraden. Die raden denken bijvoorbeeld mee over de inrichting van afdelingen, de aankleding van muren en zelfs het ontwerp van gebouwen. Zo heeft het Prinses Máximacentrum voor kinderoncologie dankzij de kinderadviesraad kamers met balkons gekregen. Want kinderen vinden het fijn om tijdens de behandeling even naar buiten te kunnen of de balkondeur open te zetten. En dankzij de kinderadviesraden kunnen kinderen in een aantal ziekenhuizen 'proef liggen' voor ze een CT- of MRI-scan krijgen, om alvast te ervaren hoe dat voelt. Zo zijn er veel dingen waarover kinderen mee kunnen denken. Daar wordt de zorg echt beter van."

'Sinds de
JEUGDWET
is ingevoerd,
krijgen jeugdigen
in de ene
gemeente
BETERE ZORG
dan in de andere.
Dat is niet
uit te leggen'

'De MOOISTE
dingen gebeuren
Vaak buiten je
comfortzone'

"We moeten als samenleving meer forceren. We denken vaak dat we iets niet kunnen veranderen, aanpassen of oplossen. Totdat we geen keuze meer hebben.

Dan opeens worden we wendbaar, flexibel en creatief. De mooiste dingen gebeuren vaak buiten je comfortzone. En ja, dat is doodeng en spannend, maar ik durf je te verzekeren dat het bijna altijd de uitkomst waard zal zijn. Dus meld je wél aan voor die studie of cursus. Ga koffiedrinken met mensen die jou inspireren of verwonderen.

Wees niet bang om de verkeerde vraag te stellen als je intentie uit een goed hart komt. Vraag jezelf af: wie maakt zich over 100 jaar nog druk om dat ene regeltje waar jij krampachtig aan vasthield, maar een ander mee beperkte.

Wees degene die wél het verschil durft te maken voor hen die in een minder bevoorrecht lichaam zijn geboren dan jij. Wij mensen kunnen niet in ons eentje overleven, we hebben elkaar nodig.

Dus zoek elkaar op, luister naar de hulpvraag. Kijk niet wat je voor diegene kunt doen, maar wat je voor elkaar kunt betekenen. Het is altijd een wisselwerking."

EVA EIKHOUT
PROGRAMMAMAKER, PRESENTATRICE
EN COLUMNIST

**KWALITEITSSTANDAARD
TRANSITIEZORG: BETERE ZORG
VOOR JONGVOLWASSENEN**

'LAAT JE HOREN, KOM VOOR JEZELF OP'

**De overgang van kinder- naar
volwassenenzorg is een uitdaging.
Voor jongeren, ouders en ook voor
behandelaars. AnneLoes van Staa,
lector Transitie in Zorg aan Hogeschool
Rotterdam, zet zich in voor betere
transitiezorg.**

"Kinderen met een aandoening worden vaak van alle kanten gepamperd, maar van achttienjarigen wordt ineens verwacht dat ze zelf de regie nemen in hun behandeling", zegt AnneLoes van Staa, lector Transitie in Zorg aan de Hogeschool Rotterdam. "Dat valt niet mee. Jongeren willen niet anders zijn dan leeftijdsgenoten. Ze hebben er geen zin in om hun aandoening altijd op nummer één te zetten. Daarom doen ze soms dingen die in de ogen van zorgverleners niet verstandig zijn."

Juist voor jongeren

Volgens haar moeten zorgverleners daar beter mee leren omgaan. "De zorg is doorgaans niet ingesteld op jongeren. Het gros van de patiënten met een chronische aandoening bestaat immers uit ouderen. Zorgverleners vinden het lastig als jongeren niet verschijnen op een afspraak of dingen doen die niet goed zijn voor hun ziekte.

Maar juist voor die jongeren kun je iets betekenen. Daar ben je zorgprofessional voor."

Kwaliteitsstandaard transitiezorg

Goede zorg voor achttienplussers begint bij een goede overdracht van kinder- naar volwassenenzorg. "Daar gaat het vaak al mis", zegt Van Staa. "Er zijn instellingen waar achttienjarigen zonder voorbereiding of overleg worden overgeplaatst naar de volwassenenzorg. Voor jongeren is dat het ergst: dat ze niet bij de transitie worden betrokken en daar geen stem in hebben."

Van Staa - zelf oud-verpleegkundige - vindt dat de transitie beter moet. "In 2022 hebben we samen met artsen, wetenschappers, patiëntenverenigingen en jongeren mede dankzij steun van FNO de Kwaliteitsstandaard Transitiezorg ontwikkeld. We hebben een zeven-stappenplan gemaakt om zorginstellingen te helpen om de standaard te implementeren en volgens die standaard te gaan werken."

Goede voorbeelden

Ze ziet wel voorbeelden van zorginstellingen die echt aandacht hebben voor jongeren, maar gemeengoed is dat nog niet. "Zelfs binnen een instelling kan dit per afdeling verschillen. Op de website www.opeigenbenen.nu delen we voorbeelden van zorgverleners die de transitiezorg goed geregeld hebben."

Goede transitiezorg vraagt volgens haar de inzet van alle betrokkenen. "Zorgverleners moeten jongeren actief voorbereiden en betrekken bij besluiten over wanneer ze overgaan en naar welke behandelaar. Organiseer een warme overdracht en een goede ontvangst.

Dat heeft positief effect op de behandeling, de therapietrouw en de manier waarop de jongere met zijn ziekte omgaat."

Ook voor ouders ziet zij een taak, want die blijven belangrijk. "Laat kinderen eerder dingen zelf doen, zodat ze kunnen oefenen en op hun achttiende klaar zijn om de regie over te nemen."

'Wees vooral eigenwijs'

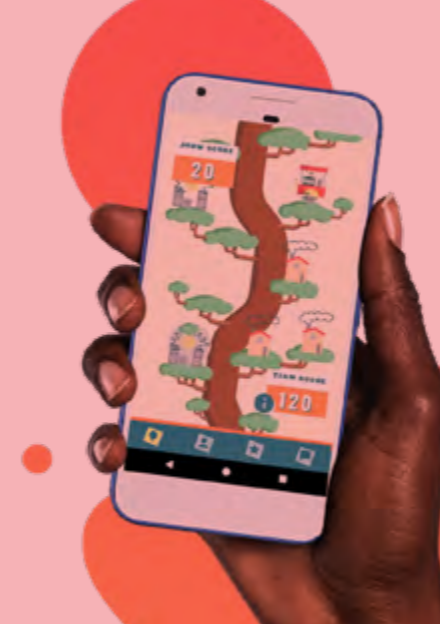
Maar jongeren hebben zelf ook stappen te zetten. "Ze moeten leren hun aandoening te accepteren en verantwoordelijkheid te nemen voor hun lijf. Je kunt wel denken: ik ben klaar met die ziekte, maar de ziekte is niet klaar met jou. Zorg ervoor dat je zorg krijgt die voor jou werkt. Laat je stem horen. Dat is ook de tip die ik jongeren met een chronische aandoening vaak aan lotgenoten hoor geven: 'Wees vooral heel eigenwijs. Kom voor jezelf op.'"

Meer weten over het opzetten van een transitiepoli? Scan de QR code

GAMEN om je stemming te Verbeteren

ROTTERDAMS CONSORTIUM ZIET TOEKOMST IN E-HEALTH

Een stemmingsdagboekje, een dagelijkse challenge en samenwerking. De gezondheidsapp Grow-it helpt jongeren hun veerkracht te versterken en gelukkiger door het leven te gaan.

Grow-it is een uitvinding van het Rotterdamse consortium eHealth Junior. Een team van wetenschappers, game-designers, jongeren en bedrijven dat games ontwikkelt om de kwaliteit van leven van kinderen en jongeren met een chronische ziekte te verbeteren, onder leiding van Manon Hillegers, afdelingshoofd Kinderpsychiatrie van het Erasmus MC, en Loes Keijsers, hoogleraar Child and Family Studies aan de Erasmus Universiteit.

Problemen tijdig signaleren

Evelien Dietvorst is wetenschappelijk onderzoeker Kinder- en jeugdpsychiatrie/psychologie van het Erasmus MC en tevens projectmanager van het eHealth Junior Consortium. "Wij geloven erin dat e-health kan bijdragen aan betere zorg voor

jongeren met een chronische aandoening. 40 procent van deze jongeren loopt het risico op psychische problemen. Als die problemen niet tijdig worden aangepakt, kunnen die de medische behandeling van de aandoening in de weg staan. Wij ontwikkelen apps die helpen psychische problemen tijdig te signaleren en daar wat aan te doen."

Challenges

Grow-it is een van die games. "De app vraagt meerdere keren per dag hoe het met je gaat. Ook krijg je dagelijks een challenge, zoals een raadsel of een opdracht: 'Maak een foto van een kip' of: 'Vraag aan je moeder wat ze leuk aan je vindt'. Op deze manier ontstaat een dagboekje dat deelnemers inzicht geeft in hun persoonlijk stemmingsprofiel", vertelt Dietvorst. "De app draait om een boom, die groter wordt naarmate je langer meedoet en de challenges aangaat. Daar werk je niet alleen aan, maar samen met een team. De teamleden kennen elkaar niet, maar kunnen elkaar wel aanmoedigen. Je doet met andere teams een wedstrijdje wie de mooiste boom laat groeien."

De hulpverleners hebben geen inzage in wat hun patiënt invult, maar kunnen er tijdens een consult wel naar vragen en er het gesprek over aangaan. "Het stemmingsdagboek kan bijvoorbeeld laten zien dat er naast sombere dagen ook leuke momenten zijn. Maar als een sombere stemming aanhoudt, is het verstandig om er met iemand over te praten of hulp te zoeken."

Niet-commercieel

De app is op dit moment nog in de onderzoeksfase. Dietvorst: "We hebben Grow-it in de coronaperiode voor het eerst uitgeprobeerd onder een grote groep deelnemers. Op dit moment wordt de app getest door patiënten uit het Sophia kinderziekenhuis in Rotterdam. De resultaten worden gemeten en geanalyseerd. Tot nu toe zijn zowel de jongeren als hun hulpverleners er heel positief over."

Mogelijk worden de apps die het consortium ontwikkelt op termijn vrijgegeven voor gebruik door andere zorg- en hulpverleners en hun cliënten.

Dietvorst. "Dat is een wens voor de toekomst. Het bijzondere van onze apps is dat de werking ervan wetenschappelijk wordt aangetoond en dat alle data eigendom blijven van de deelnemers. Daarin verschillen wij van veel commerciële apps. Wij hebben geen commercieel belang bij data en willen dat ook niet. Ons doel is om de zorg te verbeteren. Juist daarom kunnen wij de ontwikkeling van e-health niet alleen aan commerciële partijen overlaten."

Nog maar het begin

Volgens Dietvorst zijn de eerste gezondheidsgames nog maar het begin. "E-health biedt heel veel mogelijkheden, zeker voor jongeren met een risico op psychische problemen. Er zijn jongeren die niet zo snel met hun hulpvraag naar de dokter gaan. Uit het onderzoek blijkt dat deelnemers zich alleen al door het invullen van Grow-it beter voelen. De app werkt dus deels ook preventief. Jongeren worden zich meer bewust van wat zij zelf kunnen doen om hun stemming te verbeteren."

4 SPEERPUNTEN OM DE ZORG VOOR JONGEREN VERDER TE VERBETEREN

1. Daadwerkelijk implementeren van de Kwaliteitsstandaard transitiezorg in alle ziekenhuizen en zorginstellingen.

Geen uitvluchten dat dit niet kan.

2. Voor het inrichten van transitiepoli's en het aanstellen van transitie-managers moeten de nodige middelen beschikbaar worden gesteld.

(Vanuit de gedachte dat de investering in een goede transitie later zorgkosten bespaart.)

3. Activeren van sociale netwerken (dus niet alleen professionals) om jongeren te ondersteunen en aan te moedigen.

4. Organiseren en aanbieden van goede psychosociale hulp.

WOMEN

Veel jongeren met een chronische aandoening of beperking dromen van een eigen huis. Ze willen hun vleugels uitslaan en net als leeftijdsgenoten hun eigen leven gaan leiden. Helaas is het tekort aan rolstoeltoegankelijke woningen nog groter dan het tekort aan woningen in het algemeen. Yira kan van geluk spreken. Zij woont sinds 2021 in een Fokus-woning in Rotterdam. Ze is er heel blij mee, maar qua zorg en ondersteuning zou ze graag nog iets meer willen. En dat is dan weer ingewikkeld. Het woningprobleem zou een stuk kleiner worden als alle nieuwe woningen in Nederland meteen rolstoeltoegankelijk worden gemaakt. Misschien wordt het tijd voor een nieuw Bouwbesluit. Of voor nieuwe wooninitiatieven zoals dat van stichting Droomerf...

EEN EIGEN PLEK ALS SPRINGPLANK

'Vrijheid, rust en Regelmaat'

MEER WONINGEN VOOR
JONGEREN MET
EEN ONDERSTEUNINGSBEHOEFTE

Wonen is een sociaal grondrecht, net als onderwijs, gezondheidszorg en sociale zekerheid. Maar voor jongeren met een ondersteuningsbehoefte is het tekort aan woningen in Nederland nog nijpender dan voor anderen. Stichting Droomerf werkt samen met FNO en JongPIT aan oplossingen.

Veel jongeren met een chronische aandoening of beperking blijven langer bij hun ouders wonen dan leeftijdsgenoten. Het is een van de redenen waarom deze jongeren hun leven minder leuk vinden. Het grote tekort aan passende woningen houdt hen tegen om een zo normaal mogelijk leven te leiden. En passend betekent bijvoorbeeld: een rolstoeltoegankelijke woning of een woning waar zorg of ondersteuning wordt geleverd.

Voor FNO Zorg voor kansen was dit in 2022 reden om onderzoek te doen naar de woonbehoeften van jongeren uit deze doelgroep én mogelijke oplossingen. Het onderzoek werd uitgevoerd door Tom Heimweg (projectleider) en Hester Lok (beleidsadviseur). Zij zijn intussen zelf zo door dit vraagstuk gegrepen dat ze in samenwerking met FNO een initiatief

zijn gestart om daadwerkelijk woningen te realiseren voor jongeren met een ondersteuningsbehoefte. Dit initiatief heeft de naam Droomerf gekregen.

Nog moeilijker

"Een eigen woonplek is veel meer dan een fysieke plek", legt Tom uit. "Het is een voorwaarde om op eigen benen te kunnen staan, je verder te ontwikkelen en volwaardig mee te doen in de maatschappij. Dat is juist voor deze groep jongeren van groot belang. Uit ons onderzoek voor FNO is gebleken dat het voor deze jongeren nog lastiger is om een woning te vinden dan voor anderen. Dat komt omdat er relatief weinig betaalbare huurwoningen zijn waarin je met een aandoening of beperking kunt wonen, maar ook omdat er geen centraal overzicht is van geschikte, bijvoorbeeld rolstoeltoegankelijke woningen. Bovendien staat deze groep jongeren meestal niet op nummer één bij gemeenten en woningcorporaties en is het ook nog eens ingewikkeld om uit te vinden welke wet of regeling op wie en waarvoor van toepassing is. Veel jongeren verdwalen in een bureaucratisch oerwoud. Soms zitten jongeren in een zorgwoning, terwijl ze daar eigenlijk te goed voor zijn.

Soms zitten ze in een woning waar ze niet de juiste zorg ontvangen, waardoor ze alsnog in de problemen komen. Daarom ontwikkelen wij met Droomerf wooninitiatieven die ook als voorbeeld kunnen dienen voor woningcorporaties en gemeenten. Dan komt er hopelijk een beweging op gang."

Op weg naar een woonconcept

Droomerf zoekt op dit moment in het hele land naar mogelijkheden. Dat kunnen nieuwbouwprojecten zijn, maar ook bestaande (renovatie-)projecten, waar deels al mensen wonen. Zo zijn er contacten gelegd met gemeenten en woningbouwcorporaties in onder meer Apeldoorn, Laren, Leeuwarden, Rotterdam en Veghel.

Droomerf wil niet alleen woningen, maar een heel woonconcept aanbieden, vertelt Hester. "Voor jongeren die nooit zelfstandig hebben gewoond, is de stap naar een eigen woning soms spannend en groot. Wij bieden jongeren een steuntje in de rug. We begeleiden jongeren in het traject naar zelfstandigheid en bouwen rond elk project een community op. We streven naar een zogeheten 'magic mix', bijvoorbeeld van studenten of starters op de woningmarkt en jongeren met een aandoening of beperking, die elkaar

'Een huis is meer dan een stapel stenen en dakpannen. Een huis gaat over eigenwaarde, een plek van jezelf waar jij de baas bent. Eerst een huis, dan pas kun je al die andere problemen aanpakken.'

Pieter Hoexum, uit: Thuis (2019)

ondersteunen of samen dingen kunnen doen. Zo nodig zetten we de eerste tijd ook een wooncoach in."

Input van klankbordgroep

Om tot het ideale woningontwerp en -concept te komen, werken Hester en Tom samen met een klankbordgroep van JongPIT'ers. Tom: "Daar zitten jongeren met een rolstoel bij die vanuit hun eigen ervaring naar de plattegrond kijken. Ze zien bijvoorbeeld meteen of er genoeg ruimte is om de rolstoel te draaien. Ze vinden het belangrijk dat er een bergruimte is voor een driewiel fiets of sportrolstoel. Het moeten sowieso drempelloze woningen zijn. Niet dat wij ons alleen op mensen in een rolstoel richten, we willen dat onze woningen standaard toegankelijk zijn voor rolstoelers."

Ook over de magic mix denken jongeren mee. Hester: "We vroegen de jongeren in de klankbordgroep naar hun ideeën over de magic mix. Wijzelf dachten aan een combinatie van jongeren en vitale ouderen, omdat die vaak wat rustiger zijn en meer tijd hebben. Maar dat vonden de jongeren juist geen goed idee. Zij willen in de buurt van andere jongeren of starters wonen, omdat ze een zo normaal mogelijk leven willen leiden. Dat was voor ons een eyeopener."

Maatschappelijke opbrengst

Droomerf wil woningen in het betaalbare (sociale) huursegment realiseren. Tom: "Dat stelt bijvoorbeeld eisen aan de grootte; we gaan in ons ontwerp uit van 49,5 m². Een balkon en eigen tuin maken woningen duur, daarom denken we aan een gezamenlijke binnentuin waarin bewoners elkaar kunnen ontmoeten en samen bijvoorbeeld groente, fruit of bloemen kunnen telen.">

Hoe kom je tot de magic mix?

De magic mix is geen vaste formule, maar komt samen met de betrokken partijen en vooral ook met jongeren zelf tot stand. Volgens Hester Lok, medeoprichter van Droomerf, gaat het om de goede balans tussen 'dragers' en 'vragers'. "Wij streven in principe naar een fiftyfifty-verdeling. De dragers zijn mensen die huisvesting zoeken en daarbij ook wat willen betekenen voor hun burens. De vragers zijn jongeren met een chronische aandoening die een steuntje in de rug nodig hebben om zelfstandig te leren wonen. Het doel is dat de jongeren elkaar ondersteunen en als ze dat willen gezamenlijk dingen doen."

Tom vindt dat er niet alleen naar de investeringskosten en de huuropbrengsten moet worden gekeken. "Als mensen een eigen plek hebben en zelfstandig kunnen wonen, is dat niet alleen goed voor de betrokken jongeren, maar voor de hele maatschappij. Kijk naar een initiatief als Housing First, voor mensen met multiproblematiek. Zodra het probleem van de huisvesting is opgelost (housing first), zijn mensen in staat om ook andere problemen aan te pakken. Een eigen woning leidt tot een hogere kwaliteit van leven, meer zelfvertrouwen, minder zorgvraag en hogere participatie."

Droomerf is daarom op zoek naar andere samenwerkingspartners om projecten te kunnen realiseren, zoals gemeenten, zorgverzekeraars en woningcorporaties. "Zij hebben baat bij een betere gezondheid en hogere participatie van bewoners, daarom kan het voor hen interessant zijn om te investeren in woningen voor jongeren met een ondersteuningsbehoefte."

Testen en monitoren

Zodra het eerste initiatief gerealiseerd is, gaat Droomerf testen en monitoren wat het woningconcept voor jongeren betekent en voor de maatschappij oplevert. "Wij zijn met het Instituut voor Publieke waarden

Wij bieden daarbij de nodige ondersteuning en begeleiding. Dat doen we samen met JongPIT'ers, en zo mogelijk samen met de betrokken gemeente en woningcorporatie. We helpen om bruggen te slaan en afspraken te maken en proberen ook de buurt bij het project te betrekken, zodat de jongeren zich in hun omgeving thuis gaan voelen. De komende jaren willen we uit pilots leren wat het beste werkt en hoe we het woonconcept kunnen verbeteren en verbreiden."

(IPW) in gesprek om monitoringmethoden te ontwikkelen, zodat we ons concept verder kunnen ontwikkelen en verbeteren en daarmee ook anderen op weg helpen", aldus Tom.

Terugverdienen

"Door jongeren met een aandoening de kans te bieden op zichzelf te wonen en hen daarbij de eerste jaren de nodige ondersteuning te bieden, bereiken we dat jongeren op eigen benen leren staan, minder afhankelijk zijn van de overheid en meer gaan participeren. Investeren in woningen voor jongeren met een ondersteuningsbehoefte is een investering die zich op allerlei manieren terugverdient. Een eigen woning is een springplank." ■

DE NOVICE, VOORBEELD-PROJECT IN VEGHEL

De Novice, een appartementencomplex in Veghel, kan wel eens het eerste Droomerf-project worden. Woningcorporatie BrabantWonen werkt er graag aan mee. Om te beginnen met negen woningen, maar uiteindelijk met 36 appartementen.

BrabantWonen staat open voor bijzondere projecten. Dat past bij de maatschappelijke verantwoordelijkheid van woningcorporaties, vinden Janet Croes, ontwikkelaar, en Dyonne van den Berg, woonconsulent bewonersparticipatie. Zij lopen daarin graag voorop. Daarom zijn ze met Droomerf in gesprek gegaan over de invulling van De Novice.

Het doel is dat er in de helft van de appartementen jongvolwassenen (18-35 jaar)

met een aandoening of beperking komen wonen. In de andere helft komen jongvolwassenen die passen bij het project en bereid zijn bij te dragen aan de community die hier ontstaat. Naast de appartementen komt er een ontmoetingsruimte waar gezamenlijke activiteiten kunnen worden ondernomen.

Via de gemeente Meierijstad zijn inmiddels al twee bewoners met een fysieke beperking in De Novice gehuisvest. Janet: "Voorwaarde om het project te starten, is dat er genoeg belangstellenden te vinden zijn. Het woonconcept moet toekomstbestendig zijn. Dat is nog niet zo simpel omdat erg geen centraal platform is waar de vraag naar en het aanbod van passende woningen voor deze doelgroep bij elkaar worden gebracht. Het is dus best een uitdaging om duidelijk te krijgen of er voldoende jongvolwassenen zijn die in Veghel kunnen en willen wonen. We zijn samen met Droomerf en de gemeente in overleg om duidelijkheid te krijgen over de woonbehoefte van jongeren, nu en in de toekomst."

Inspiratie vanuit de Thuishaven

Een bijzonder project dat voor BrabantWonen als voorbeeld dient, is De Thuishaven, een voormalig verzorgingshuis in Veghel dat in 2023 in gebruik is genomen. Het pand is door BrabantWonen getransformeerd tot een wooncomplex voor jonge statushouders afkomstig uit onveilige landen en jongvolwassenen afkomstig uit de omgeving. Er zijn twaalf studio's en 36 tweekamerappartementen.

De woningcorporatie zet zich er voor in om hier een gemeenschap op te bouwen. Dyonne vervult de rol van community builder. "De bewoners vormen een mix van culturen. Mijn doel is om een sfeer en omgeving te creëren waarin mensen oog hebben voor elkaar en samen dingen kunnen doen. Ik ben twee ochtenden per week aanwezig als aanspreekpunt en aanjager van gezamenlijke activiteiten. De Thuishaven heeft een gezamenlijke keuken, spelletjesruimte en een tuin. We proberen ook de buurt bij activiteiten te betrekken."

"Bij de toewijzing van woningen blijven we rekening houden met de achtergrond van bewoners. Ook in de toekomst", vertelt Janet. "Naast iedere nieuwkomer woont iemand die afkomstig is uit de regio. Als een nieuwkomer verhuist, komt er weer een nieuwkomer voor in de plaats." Dyonne: "We kijken niet alleen naar leeftijd, afkomst en inkomen, maar ook of iemand op deze plek past en bereid is zijn of haar steentje bij te dragen. Zo zorgen we ervoor dat deze plek echt een thuishaven is voor de jongeren die er wonen." Daarmee is dit project volgens Janet en Dyonne toekomst-proof. "Zoiets hebben we ook voor ogen voor het project De Novice."

Schetsontwerp project De Novice

ANOUK
JONGPIT'ER MET WOONWENS

'OOIT ZAL IK TOCH BIJ MIJN OUDERS VANDAAN MOETEN?'

Anouk (21) heeft het Ehlers-Danlos syndroom (EDS) en een autisme spectrum stoornis (ASS). Ze woont bij haar ouders in Dordrecht, maar staat op de wachtlijst voor beschermd wonen.

"Het liefst zou ik zonder hulp op mezelf wonen, maar dat is niet realistisch met de aandoeningen die ik heb. Het afgelopen jaar zijn de symptomen van mijn ziekte erger geworden, nu zit ik helemaal vast aan mijn rolstoel en elektrische handbike. Ik ben net klaar met mijn opleiding maatschappelijke zorg. Volgend jaar wil ik de opleiding ergotherapie ga doen, maar ik heb nu eerst een tussenjaar waarin ik een cursus gebarentaal ga doen en mijn rijbewijs hoop te halen.

Ik zou wel willen verhuizen naar een passende woning, maar voorlopig zal dat niet lukken. Het is niet dat ik zo snel mogelijk bij mijn ouders vandaan wil, het probleem is dat ik eerst jaren op een wachtlijst moet staan voor ik een passende woning krijg, omdat er maar zo weinig van die woningen zijn. Ik zal toch ooit bij mijn ouders vandaan moeten? Daarom ben ik nu vast met mijn zoektocht begonnen en heb ik me aangemeld bij de Wmo-afdeling van de gemeente Dordrecht.

Mijn wens is een woning waar ik fysieke hulp en mentale begeleiding kan krijgen. Er zijn in Dordrecht maar weinig woonlocaties waar dat soort hulp wordt geboden. Volgens de Wmo-afdeling van de gemeente heb ik daar bovendien een Wlz-indicatie voor nodig. Maar woonlocaties voor mensen met een Wlz-indicatie zijn verder weg. Dan moet ik misschien wel buiten Dordrecht gaan wonen. Dat wil ik niet.

Nu sta ik op de wachtlijst voor een Wmo-woonlocatie in Papendrecht waar geestelijke hulp wordt geboden. Ik ben er eerst gaan kijken. Het is een mooi huis met een mooie visie. Qua toegankelijkheid viel het me tegen, maar als ik er ga wonen gaat de gemeente de woning flink aanpassen. De lichamelijke hulp zal ik dan zelf moeten regelen. Een punt is ook dat de bus en trein een stukje verder weg zitten. En als ik naar mijn ouders wil, moet ik een half uur fietsen. Dat vind ik eigenlijk te ver. Maar misschien heb ik geen keus."

3 STAPPEN VOORWAARTS OP HET TERREIN VAN WERK - MET DANK AAN JONGEREN INC

1. **Woonwensen en -mogelijkheden voor jongeren met een chronische aandoening of beperking onderzocht en in beeld gebracht.**
2. **Oprichting Stichting Droomerf; een initiatief dat woning(bouw)projecten initieert waarbij jongeren met een chronische aandoening of beperking en andere bewoners samen een community vormen en elkaar desgewenst een beetje helpen.**
3. **Totstandkoming samenwerking tussen Droomerf en woningcorporaties.**

YIRA,
JONGPIT'ER MET EIGEN WONING

'MAAK ALLE NIEUWE WONINGEN ROLSTOEL DOORGANKELIJK'

Yira (21) heeft het Ehlers-Danlos Syndroom (EDS), waardoor ze in een rolstoel zit. Ze woont in een Fokus-woning in Rotterdam en zit in het derde jaar van de opleiding Biologie en Medisch Laboratoriumonderzoek (BML) aan de Hogeschool Rotterdam.

"Het heeft jaren geduurd voordat ik de diagnose EDS kreeg, een aandoening van het bindweefsel. Eerder dachten de artsen dat mijn klachten vooral een psychische oorzaak hadden. Daarnaast heb ik een autisme spectrum stoornis (ASS). Het helpt dat de diagnose helder is. Dat geeft meer duidelijkheid over wat ik nodig heb om zo normaal mogelijk te kunnen leven.

Sinds augustus 2021 woon ik in een Fokus-woning. Daar heb ik heel veel geluk mee gehad. Er is een flinke wachtlijst voor dit soort woningen, maar ik kreeg al een half jaar na mijn inschrijving deze woning aangeboden. In dit wooncomplex zijn nog dertien Fokuswoningen. Op de begane grond is een kantoor waar de assistenten voor algemene dagelijkse levensverrichtingen (ADL) zitten. Er zijn er altijd minimaal twee aanwezig. Ik krijg hulp bij douchen, aankleden en naar bed gaan. Verder kan ik bellen als ik hulp nodig heb.

Daarnaast heb ik een begeleider vanwege mijn ASS. Die heb ik steeds minder nodig, maar het is fijn dat er iemand is op wie ik kan terugvallen als ik zelf iets niet geregeld krijg.

Het was voor mij heel belangrijk dat ik op mezelf kon gaan wonen. Hiervoor woonde ik nog bij mijn ouders, maar dat gaf steeds meer spanning. Nu heb ik zelf de regie en gaat alles beter. De metro en de trein zijn dichtbij en ik kan gaan waar ik wil. Ik ben veel minder afhankelijk van mijn ouders geworden, waardoor het ook weer fijn is om elkaar te zien.

Dit is nog niet de plek waar ik altijd wil blijven wonen. Deze woning heeft drie slaapkamers en is eigenlijk te groot voor mij alleen. Qua zorg past het ook niet helemaal. De zorg is wel op afroep beschikbaar, maar niet altijd op het moment dat ik iemand nodig heb. Het kan een kwartier, maar ook anderhalf uur duren voor een assistent tijd heeft. Eigenlijk moet ik mijn zorg lang van tevoren plannen, maar daar ben ik niet zo goed in. Een nadeel is ook dat er zoveel verschillende assistenten zijn. Je weet nooit wie je krijgt. De een heeft veel meer ervaring met de medische zorg die ik nodig heb dan de ander.

Daarom kijk ik toch of ik zorg kan krijgen die beter aansluit bij mijn behoeften. Misschien is het fijner als ik met een pgb zelf de zorg kan regelen. Daar heb ik dan wel een Wlz-indicatie voor nodig, terwijl ik nu een Wmo-indicatie heb. Met een Wlz-indicatie kan ik niet meer in deze Fokus-woning blijven wonen. Dat maakt het ingewikkeld, want veel keuze is er niet.

De beste oplossing zou zijn dat alle woningen die vanaf nu worden gebouwd standaard rolstoeltoegankelijk zijn. Drempelloze woningen met ruime draaicirkels voor rolstoelen. Dan zijn er geen aparte woningen meer nodig voor mensen met een rolstoel en zijn we ook van die aparte wachtlijsten af.

Doorzetter

Ik vind mezelf geen vechter, wel een doorzetter. Instellingen en organisaties hebben hun eigen aanpak en logica, als ik daartegen inga bereik ik niets. Ik probeer oplossingen te vinden die zowel voor mij als voor de andere partij iets opleveren.

Ik vind het belangrijk om mijn ervaringen te delen. Daarom zit ik bij JongPIT en ben ik betrokken bij het woonproject van JongerenINC. Wij brengen in wat wij in een woning belangrijk vinden. Voor mij is opslagruimte voor een sportrolstoel bijvoorbeeld essentieel.

We hebben het ook over de magic mix in een woonproject: de samenstelling van bewoners. Voor mij is het belangrijk om leuk contact te hebben met mijn burens, maar dat hoeven geen lotgenoten te zijn. Wat boeit het dat ik een aandoening heb? Ik ben gewoon Yira."

3 SPEERPUNTEN OM DE ARBEIDSPARTICIPATIE VAN JONGEREN TE BEVORDEREN

- 1. Zoeken naar de Magic Mix voor bijzondere woningprojecten. Een mix van jongeren met een aandoening of beperking en andere bewoners, die in het gewone leven iets voor elkaar kunnen betekenen.**
- 2. Opzetten van financieel haalbare voorbeeldprojecten waar jongeren met een chronische aandoening of beperking kunnen wonen, ter inspiratie van gemeenten, woningbouwcorporaties en (sociale) projectontwikkelaars.**
- 3. Centraal of regionaal inzichtelijk maken van rolstoeltoegankelijke woningen in Nederland, inclusief de beschikbare mentale dan wel fysieke zorg, zodat jongeren zien waar ze terecht kunnen en de woningvoorraad beter wordt benut.**

HOKJES DOOR- BREKEN

Onze samenleving bestaat uit talloze onzichtbare hokjes. De meeste mensen passen daar prima in, maar niet iedereen. Veel jongeren met een chronische aandoening of beperking zijn permanent in gevecht met de regels (en met instanties), omdat de logica van de regels niet past bij de logica van hun individuele situatie. Maar hoe maak je dat duidelijk aan professionals in hun hokjes? Maatwerkoplossingen vragen het lef om hokjes te doorbreken. Maatwerkoplossingen maken de samenleving inclusiever. Daar willen we naar toe. Ruim baan voor Anouk met haar handbike!

HOKJES DOORBREKEN, JONGEREN CENTRAAL

ESSAY
HARRY KRUIJER

Veel jongeren met een chronische aandoening of beperking raken tegen wil en dank in gevecht met de bureaucratie. Harry Kruijer, medeoprichter en actieonderzoeker van het Instituut voor Publieke Waarden, onderzocht voor Jongeren INC waardoor dat komt en wat er nodig is om hokjes te doorbreken.

Nederland is de grootste en rijkste verzorgingsstaat van de wereld. Voor mensen die wat extra's nodig hebben, zijn allerlei subsidies, toeslagen en potjes beschikbaar. Maar we hebben al dat extra's heel ver weggestopt achter een woud van regels, wetten, procedures en protocollen. Bedoeld of onbedoeld werkt dat ontmoedigend voor mensen die de regelingen hard nodig hebben.

Als je een chronische aandoening of beperking hebt, heb je voor veel dingen iets anders of iets extra's nodig. Bijvoorbeeld op het gebied van onderwijs, zorg, wonen en werken en ook op het gebied van vrije tijd. De regels zijn alleen zo ingewikkeld gemaakt dat je nooit precies weet wanneer je waar recht op hebt. Sterker: zelfs experts komen er maar moeilijk uit als je hen een specifieke vraag voorlegt over jouw specifieke situatie. Het blijkt een enorm probleem te zijn om algemene regels toe te passen op individuele gevallen. Het probleem is dat alles in hokjes is verdeeld, maar mensen passen vaak niet in hokjes. Er blijven allerlei onderdelen uitsteken.

Verschillend behandeld

Een probleem is ook dat voorzieningen in de ene gemeente anders geregeld zijn dan in de andere. Dat geeft een ongelijkheid tussen jongeren die dezelfde problemen hebben, maar toch verschillend worden behandeld. Je kunt alleen maar hopen dat het in jouw gemeente niet slechter is geregeld dan in de gemeente ernaast.

In de praktijk moeten veel jongeren (en hun ouders) er hard voor vechten om de ondersteuning te krijgen die ze nodig hebben om mee te kunnen doen in de samenleving. In iedere nieuwe situatie, bij iedere nieuwe instantie, afdeling of professional met wie ze te maken krijgen, moeten ze weer hun hele verhaal doen. Weer uitleggen dat hun situatie specifiek is en dat ze waarschijnlijk net iets anders

nodig hebben dan de regels voorschrijven. Ze vechten tegen de regels, maar vooral ook tegen professionals die zeggen dat ze niets anders doen dan de regels toepassen. Het is een gevecht dat bergen energie kost. Energie die jongeren met een chronische aandoening of beperking veel beter aan andere dingen zouden kunnen besteden, juist omdat hun energie vaak beperkt is.

Een van de grootste frustraties van deze jongeren is dat ze niet serieus worden genomen. Pas als er iemand met hen meegaat naar een afspraak, bijvoorbeeld een ouder, deskundige, maatschappelijk werker of desnoods advocaat, wordt hun vraag of klacht serieus genomen. Jongeren botsen tegen muren van wantrouwen, twijfel of ongeloof. Tegen professionals die niet mee willen denken omdat ze aan regels zijn gebonden of denken dat zij beter kunnen inschatten wat de beste oplossing is. Terwijl niemand beter dan de jongere zelf weet wat nodig is om ondanks de aandoening of beperking mee te kunnen doen.

Hardnekkig patronen

Het Instituut voor Publieke Waarden heeft de afgelopen jaren meer dan honderd jongeren met een aandoening of beperking bijgestaan in hun gevecht tegen de bureaucratie. Daarbij kwamen we telkens weer dezelfde patronen tegen.

We zien dat organisaties hun eigen regels, procedures en protocollen doorgaans

belangrijker vinden dan de situatie van het individu. Ook zien we bij professionals vaak ergens in het proces twijfel boven komen. Nooit aan henzelf of aan het systeem, maar twijfel of jongeren zelf wel voldoende kunnen inschatten wat goed voor hen is. Of een jongere zelf niet wat meer kan en of de gewenste oplossing niet wat minder kan. Als die twijfel en wantrouwen de basishouding zijn, ga dan het gevecht met professionals nog maar eens winnen.

Vermalen tussen zorg en zekerheid

Heel vaak zien we dat jongeren worden vermalen tussen zorg (zorgverzekeraar) en zekerheid (gemeente). Een voorbeeld is Joris. Hij heeft bepaalde medicatie nodig vanwege zware darmklachten. Die medicijnen worden echter niet vergoed door de zorgverzekeraar. Een alternatief is er niet. Om de medicijnen te kunnen betalen, moet Joris meer gaan werken, maar daardoor krijgt hij meer klachten en helpen de medicijnen niet genoeg. Hij zou juist een tijd rustig aan moeten doen. Maar de betrokken instanties vinden dat de ander met een oplossing moet komen. De zorgverzekeraar wijst naar de gemeente omdat Joris de medicatie niet kan betalen, de gemeente wijst naar de zorgverzekeraar omdat Joris ziek is.

Als dat naar elkaar wijzen een tijdje doorgaat, weet je haast zeker dat instanties uiteindelijk naar de betrokkene zelf gaan wijzen, omdat diens gedrag de oorzaak is van het probleem. En op zichzelf is

dat waar: gedrag speelt vaak een rol bij het ontstaan of voortbestaan van een probleem. Maar mensen kunnen hun gedrag niet zomaar aanpassen, en gedrag in het verleden al helemaal niet meer. Het enige wat helpt is dat de betrokken partijen mensen in de positie brengen om hun gedrag aan te kunnen passen. Daar is vaak een maatwerkoplossing voor nodig.

Bezwaar maken moeilijk

Een patroon is ook dat als een jongere om een uitzondering of maatwerk vraagt, dat verzoek vaak wordt beoordeeld op basis van de bestaande regels. Bezwaar maken is moeilijk, want hoe kun je bezwaar maken tegen een formeel goed genomen besluit? Daarmee komt die jongere dus geen stap verder.

De logica van de regels komt lang niet altijd overeen met de logica van de situatie. Als Elly de broodnodige fysiotherapie niet meer vergoed krijgt omdat ze op een leeftijd is gekomen waarop haar aandoening volgens de zorgverzekeraar gemiddeld genomen over zou moeten zijn, gaat Elly niet meer naar de fysiotherapeut, met als gevolg dat haar gezondheid verslechtert. Om die achteruitgang te stoppen heeft ze fysiotherapie nodig, maar dan moet wel iemand bereid zijn die te betalen. Er moet iets vergoed worden wat volgens de regels niet vergoed kan worden. >

Penny wise, Pound foolish

Beste oplossing?

Een patroon is zeker ook dat jongeren die zelf een oplossing aandragen, bijvoorbeeld om verergering van problemen te voorkomen, vaak nul op het rekest krijgen. Erger nog: als Andrea een rolstoel ontdekt met een functie die zij ter ondersteuning precies nodig heeft, krijgt ze van haar Wmo-consulent te horen: 'Nou meisje, het is niet de bedoeling dat je zelf oplossingen gaat aandragen. Daar hebben wij specialisten voor'.

De beste oplossing wordt vaak afgewezen omdat de gemeente die niet zelf heeft bedacht. Waarom vinden gemeenten het zo moeilijk om het eigen oordeel van een client serieus te nemen? Veel burgers die afhankelijk zijn van zorg hebben het gevoel dat er niet naar hen wordt geluisterd. Terwijl de Wmo bij uitstek uitgaat van de gedachte dat de gemeente samen met de burger verkent wat de zorgbehoefte is.

Gemeenten zijn bang om als sinterklaas te worden gezien. Vaak krijgen jongeren te horen dat de gemeente al heel coulant is geweest en dat zij niet om nieuwe voorzieningen moeten blijven vragen. Met als gevolg dat jongeren niet meer durven vragen, hoe ernstig hun problemen ook zijn.

Zo had Saskia een handbike waarmee ze zelf kon fietsen, maar wilde ze ook graag een smartdrive (rolstoel met motor) om gebruik te kunnen maken van de bus en om ergens naar binnen te kunnen gaan (dat kan niet met een handbike). Tot haar blijdschap mocht ze van de gemeente een smartdrive, maar haar handbike werd vervolgens als sportvoorziening gezien. Toen die twee maanden later stuk ging, bleek dat ze die zelf moest onderhouden en vervangen. Alsof dat erin zat met haar uitkering... Het gevolg was dat Saskia alleen nog haar smartdrive had, niet meer fietste, veel minder in beweging kwam en zich steeds minder goed ging voelen. Ze kreeg een eetstoornis en moest worden opgenomen. Door haar handbike als 'luxe' te beschouwen, werd de balans in haar leven totaal verstoord.

Boosheid gestraft

Een ander veelvoorkomend patroon is dat beleefdheid wordt beloond en boosheid gestraft. De beste houding om dingen voor elkaar te krijgen, is dus rustig en beleefd blijven. Maar wie kan rustig blijven als je voor de zoveelste keer hoort dat iets niet mogelijk is, dat er geen uitzondering wordt gemaakt of dat je ergens anders moet zijn met je vraag? Hoe menselijk is het om heel boos te worden van het gevecht tegen wantrouwen en onbegrip? Maar het effect van boosheid

is vaak dat jongeren aan hun lot worden overgelaten en niemand zich nog voor hen wil inzetten.

Oplossingen op maat

De patronen die we zien zijn hardnekkig. Vermoedelijk lopen alle jongeren met een chronische aandoening of beperking hier meerdere keren in hun leven tegenaan. Op een eerste verzoek voor maatwerk of iets extra's krijgen jongeren standaard 'nee' te horen. Als ze een uitgebreider verzoek doen of iemand meenemen, wordt er iets beter naar gekeken, maar ook dan wordt er vaak vastgehouden aan de regels. Nog steeds 'nee' dus. Als je geluk hebt, staat er na meerdere verzoeken een professional op die zegt: 'Dit kan niet, ik ga dit regelen'. Maar vervolgens is die professional weken en vaker maanden bezig om collega's te overtuigen dat de regels deze keer net iets anders moeten worden geïnterpreteerd en dat hokjes moeten worden doorbroken.

Het probleem is inmiddels bekend, ook in institutioneel Nederland. Steeds meer instellingen stellen een medewerker aan met de expliciete taak om complexe casussen op te lossen en daarbij verder dan de regels te kijken. Uiteindelijk komt er dan een oplossing op maat, maar wel veel te laat. Jongeren worden zieker terwijl ze wachten op voorzieningen die ze keihard nodig hebben. Ze worden ook zieker van

het vechten tegen de regels en van alle stress, tijd en energie die daarin gaat zitten.

Hokjes doorbreken

Elke extra stap in het proces brengt het risico met zich mee dat jongeren het opgeven en stoppen met vragen. En dat terwijl ze juist iets extra's of anders nodig hebben dan standaard beschikbaar is. Te vaak wordt één voorziening verstrekt voor één specifieke aandoening of één specifiek doel. Terwijl bij een chronische aandoening alles met alles samenhangt en het niet (meer) verstrekken van een voorziening enorme consequenties kan hebben.

Penny wise, pound foolish. Het is verleidelijk om op korte termijn op voorzieningen te besparen, maar de rekening daarvan wordt vrijwel zeker later gepresenteerd. Om tijdverlies, verergering van problemen en verlies van vertrouwen te voorkomen, is er verandering nodig.

We moeten meer snelheid maken met oplossingen en de mens centraal stellen in plaats van het systeem. De kunst is om problemen zo snel en eenvoudig mogelijk op te lossen en als er stilstand dreigt, tot doorbraken te komen. Daar hebben wij als IPW de doorbraakmethode voor ontwikkeld (zie kadertekst 'De doorbraakmethode').

Jongeren hebben hun leven nog voor zich. Het is voor hen en voor de samenleving van het allergrootste belang dat zij de kans krijgen om mee te doen en geen tijd verliezen. Ze hebben een aandoening of beperking, maar vooral ook talenten waarmee ze veel voor de samenleving kunnen betekenen. Daarom: kom op met die maatwerkaanpak, heb het lef om hokjes te doorbreken. ■

Harry Kruijer (1978) studeerde Bestuurskunde aan de Universiteit Leiden. Hij startte zijn loopbaan als beleidsadviseur bij de gemeente Den Haag. In 2011 richtte hij samen met Eelke Blokker en Albert Jan Kruijer het Instituut voor Publieke Waarden op. Kruijer is actie-onderzoeker en co-auteur van onder meer 'Het Grote Doorbraakboek'. Harry woont met zijn vrouw Cristene en dochter Milou in Utrecht. Naast het actieonderzoek is hij dol op fietsen en muziek maken.

DE DOORBRAAK-METHODE

Het IPW werkt met de doorbraakmethode om in individuele probleem-situaties tot maatwerk te komen. Bijvoorbeeld als het gebruik van standaard voorzieningen onbedoelde effecten heeft of als het gedrag waar iemand hulp voor nodig heeft juist ook het gedrag is dat die persoon de toegang tot de hulp ontzegt. De doorbraakmethode maakt het mogelijk om maatwerk te legitimeren. Om uit te leggen waarom de ene persoon een voorziening wel krijgt en de andere niet.

De crux is dat in de doorbraakmethode drie waarden tegen elkaar worden afgewogen: legitimiteit, betrokkenheid en rendement. Legitimiteit gaat over de vraag of maatwerk binnen de regels past. Betrokkenheid gaat over de vraag of de eigen inzet van cliënt of huishouden wordt versterkt. Rendement gaat over de vraag wat een oplossing kost en wat die oplossing oplevert. Op basis van een gezamenlijke afweging tussen de mate van betrokkenheid van de cliënt, de hoogte van de kosten en de mate waarin de oplossing binnen de regels past, wordt een doorbraak geforceerd. Het resultaat is een oplossing die voor iedereen een win-winsituatie oplevert.

Zie 'Het grote doorbraakboek', IPW, 2022

HET GEVECHT VAN NIENKE

Nienke heeft een immuunziekte waardoor ze weinig energie heeft. Ze moet bij iedere nieuwe opleiding, leerkracht en situatie om aanpassingen en uitzonderingen vragen. Daardoor leert ze stevig voor zichzelf op te komen.

Op een dag wordt ze overvallen en krijgt ze een klap op haar hoofd. Daarna nemen haar klachten toe en heeft ze nog meer hulp nodig van school, maar de docenten werken niet altijd mee. Nienke begint steeds harder en bozer voor zichzelf op te komen. Dat heeft niet het gewenste effect. Mensen vinden haar lastig. Dat maakt haar helemaal boos. Ze blijft steeds vaker thuis en wordt uiteindelijk van school gestuurd. Met de psychiater die haar na de overval behandelt, heeft ze geen klik. Na drie gesprekken gaat ze niet meer.

Thuis gaat het ook steeds slechter. Ze loopt weg en gaat op zichzelf wonen. Ze heeft het gevoel dat ze zichzelf moet redden. Dat lukt eerst aardig. Ze werkt tussen de

twintig en dertig uur in een winkel. Het enige probleem is dat ze net niet rond kan komen. Iedere maand is er wel een rekening die ze niet kan betalen. Ze ziet haar schulden groeien en bedenkt dat ze toch maar eens een diploma moet halen.

Ze heeft meer inkomen nodig om uit de problemen te komen en te blijven. Nienke meldt zich bij het wijkteam van de gemeente. Ze blijkt niet genoeg te verdienen voor een schuldregeling. Vanuit de bijstand zou ze meer geld binnenkrijgen en een schuldregeling kunnen opstarten, maar dan mag ze niet studeren. Als ze weer naar school zou gaan, kan ze studiefinanciering krijgen, maar daarmee kan ze niet in de schuldsanering. Zo zit ze gevangen.

De medewerker van het wijkteam meldt Nienke dan maar aan bij een project voor schoolverlaters. Ze krijgt een mentor toegewezen. Hij hoort haar verhaal aan en zegt: "Als jij echt weer naar school wil, gaan we een school zoeken en een oplossing voor je schulden vinden". Maar overal waar hij aanklopt, krijgt hij te horen hoe lastig Nienke is. Op scholen, bij de onderwijscoördinator, de schuldhulpverlening, de inkomensondersteuning en de GGZ-instelling. Iedereen zegt: 'Nienke maakt met iedereen ruzie'.

De mentor legt zich daar niet bij neer. Hij nodigt alle partijen aan tafel en laat hen zien dat hun individuele regels en keuzes

ervoor zorgen dat Nienke totaal vastloopt. Hoe hard ze haar gedrag ook aanpast, haar inkomen gaat niet omhoog, haar schulden gaan niet omlaag. Hij zegt: "Als we vandaag inkomen, onderwijs en een oplossing voor de schulden vinden, geven we haar weer een kans. En als we ook nog een psycholoog vinden met wie ze een klik heeft, zal ze vast ook weer zorg toelaten."

De professionals hadden individueel niet door dat er niemand was die Nienke een oplossing bood, maar gaan na dit verhaal collectief aan de slag. Vier weken later is er extra inkomen, een schuldregeling en een onderwijsplek geregeld.

Na drie maanden wordt Nienke nog één keer van school gestuurd, maar haar mentor regelt dan direct een nieuwe plek. "Het kan altijd een keer misgaan als je zo lang onder zoveel stress hebt geleefd." Daarna haalt Nienke in vijftien maanden haar diploma. Ze vindt werk en rondt haar schuldregeling af.

Op de vraag wat voor haar het verschil heeft gemaakt, zegt ze: "Dat er voor het eerst in mijn leven iemand was die me vertrouwde. Die geloofde wat ik zei. Die heeft het verschil gemaakt."

Een samengevat verhaal uit 'In gevecht met de regels', Harry Kruiter, uitgave IPW/ Jongeren INC, 2023

3 STAPPEN VOORWAARTS OP HET TERREIN VAN HOKJES DOORBREKEN

- 1. Organisaties en professionals krijgen inzicht in hardnekkige patronen die ertoe leiden dat jongeren steeds in gevecht zijn met de regels.**
- 2. Steeds meer gemeenten en organisaties stellen functionarissen aan met de expliciete taak om complexe casussen op te lossen.**
- 3. Eén stap verder gaan gemeenten die deze functionarissen voor specifieke doelgroepen aanstellen. Zij bouwen kennis op over hoe inkomen, zorg, ondersteuning, onderwijs, werk, leven en wonen tussen iemands vijftiende en dertigste levensjaar met elkaar samenhangen en in balans moeten zijn.**

Maatwerk voor Jongeren

COLUMN

BETREK JONGEREN BIJ BELEID

Jongeren met een chronische aandoening lopen tegen allerlei systeemproblemen aan. Ze kunnen bijvoorbeeld niet 'gewoon' deelnemen aan het onderwijs, waardoor ze twee keer vaker dan gezonde jongeren in een onderwijsrichting belanden die niet past bij hun cognitieve niveau. Ze wonen langer bij hun ouders, omdat aanpassingen in een huis niet beschikbaar zijn. Ze komen minder makkelijk aan het werk, omdat werkgevers vaak niet goed geïnformeerd zijn over mogelijke aanpassingen en ondersteuning.

Deze belemmeringen in het leven van jongeren met een chronische aandoening worden grotendeels veroorzaakt doordat nieuw beleid niet samen met jongeren wordt ontworpen. Ook zijn bestaande mogelijkheden vaak onvoldoende bekend bij professionals.

Meer stappen nodig

De afgelopen jaren is hierin gelukkig verbetering gekomen. Er wordt beter naar jongeren met een chronische aandoening geluisterd en er komen langzamerhand meer passende voorzieningen. Maar er zijn meer stappen nodig. Een belangrijke volgende stap is dat professionals en jongeren beter van deze mogelijkheden op

de hoogte zijn. Door meer informatie over beschikbare voorzieningen te verstrekken, kunnen professionals in samenspraak met jongeren bekijken wat nodig is. Simpele voorzieningen kunnen een wereld van verschil maken. Een leerling met beperkte energie die niet alle lesuren fysiek aanwezig kan zijn, kan bijvoorbeeld worden geholpen door afstandsonderwijs en een tweede set boeken. Als die opties niet worden aangeboden, mist de leerling niet alleen de uitleg van lesstof, maar ook gezellige momenten met klasgenoten. Passende oplossingen moeten de standaard worden, zodat elke jongere met een aandoening een zo normaal mogelijk leven kan leiden.

Vervolgproces

Een belangrijke stap is ook dat jongeren een grotere stem krijgen bij het ontwikkelen van oplossingen. Jongeren worden gelukkig al steeds vaker betrokken als er een probleem in de samenleving merkbaar is en kunnen dan aangeven waar zij kansen tot verbetering zien. Daarna wordt het beleid of een nieuwe standaard ontworpen. Maar in dit vervolgproces hebben jongeren helaas nauwelijks een stem. De praktijkervaring van jongeren wordt onvoldoende meegenomen. Het gevolg is dat beleid vaak ver af staat van de daadwerkelijke wensen van jongeren. Er wordt gedacht vanuit een 'standaard jongere'. Maar dé jongere bestaat niet.

Echte participatie vereist dat een diverse groep jongeren vanaf het begin meedenkt over beleidsvraagstukken en over de onderliggende oorzaken. Daardoor worden oplossingen werkbaar en effectief.

Echte participatie vereist ook dat jongeren ruimte krijgen om constructieve feedback te geven.

Jongerenorganisaties krijgen bijvoorbeeld geregeld een verzoek om een dik rapport in een paar dagen te lezen en met suggesties en aanpassingen te komen die bij alle jongeren passen. Maar om een onderbouwd oordeel te kunnen geven, is het belangrijk dat jongeren met elkaar in gesprek gaan over oplossingen en samen kijken of die passen bij de leefwereld van jongeren.

Verrassend simpel

Het doel is dat alle jongeren op een volwaardige wijze kunnen deelnemen en bijdragen aan de samenleving. Hiervoor is het essentieel dat informatie over voorzieningen terechtkomt bij de jongeren en bij professionals. Ook moeten jongeren in het hele beleidsproces worden meegenomen, zodat beslissingen echt passen binnen de leefwereld van jongeren. Maar zeker zo essentieel is het om het kleinschalige gesprek aan te gaan en te kijken wat een individu nodig heeft. Oplossingen zijn vaak verrassend simpel. Maar ze vragen wel dat hokjes worden doorbroken.

Maurits
programmasecretaris Impact door Groei
bij FNO en voormalig JongPIT'er

4 SPEERPUNTEN OM HOKJES TE DOORBREKEN EN MAATWERK PER CLIËNT TE LEVEREN

- 1. Meer snelheid in het opstellen van maatwerkplannen, zeker voor jongeren met een chronische aandoening en of beperking.**
- 2. Meer geld voor maatwerk-budgetten, om direct te kunnen handelen als partijen naar elkaar wijzen voor een oplossing. Bij voorkeur een gezamenlijke pot, waaraan partijen als gemeente, UWV, zorgkantoor en zorgverzekeraar bijdragen.**
- 3. Meer aandacht voor transparante verantwoording en onderbouwing van keuzes binnen maatwerkpak.**
- 4. Opbouw van een collectieve database om maatwerkpakketten te verantwoorden en kennis hierover te delen.**

IMPACT FIRST

Bevorderen van publiek-private samenwerking is één van de speerpunten van Jongeren INC. Samenwerking tussen 'impact first'-organisaties en 'impact second'-bedrijven, noemen ze het zelf. Zo kun je elkaars expertise benutten en de slagkracht vergroten. Marloes kwam aan de slag dankzij zo'n samenwerking tussen een ideële stichting en een commerciële uitzender en werkt nu bij Aegon. Maar hoe pak je dat aan? Waar moet je op letten? Waar zitten de belemmeringen en hoe overwin je die?

MEER SLAGKRACHT DOOR SAMEN OPTREKKEN

PUBLIEK-PRIVATE SAMENWERKING
IMPACT SECOND, IMPACT FIRST

Steeds vaker overwinnen commerciële bedrijven en non profit-organisaties hun aarzeling en zetten ze een samenwerking op om een maatschappelijk probleem het hoofd te bieden. Dat gaat over infrastructuur, maar ook over inclusie van jongeren met een chronische aandoening. Voordelen: betere benutting van expertise en grotere slagkracht.

De private en non for profit-sector weten elkaar steeds beter weet te vinden als het gaat om het samen verbeteren van de inclusie van jongeren met een chronische aandoening, constateert Jongeren INC. Die ontwikkeling past in de trend waarbij commerciële bedrijven en overheden of maatschappelijke organisaties samen optrekken om maatschappelijk problemen op te lossen. Dergelijke samenwerkingen worden vaak aangeduid als publiek-private samenwerking (pps). Maar bij Jongeren INC spreken ze liever van samenwerking tussen 'impact first' en 'impact second'-organisaties.

Impact first-organisaties zijn opgericht met het voornaamste doel om (maatschappelijke) impact te maken. Er is geen winstoogmerk, maar de organisatie moet wel financieel gezond zijn. Impact second-bedrijven zijn in beginsel commercieel, maar willen ook maatschappelijke impact maken.

Een schoolvoorbeeld van 'impact first meets impact second' is Everybody Work, een project om jongeren met een chronische aandoening of beperking aan het werk te helpen. In dat project trekken Stichting 180 (impact first) en uitzender YoungCapital (impact second) samen op. Stichting 180 brengt expertise in over het aan het werk helpen van bijzondere doelgroepen, Young Capital brengt zijn landelijke netwerk van werkgevers in. Met een opmerkelijk resultaat. *(zie pagina 76 en verder).*

Volgens Bart de Bart, oprichter van Stichting Werken en Studeren op Maat (SWOM), worden dit soort samenwerkingen steeds gebruikelijker.

Eenzijds omdat impact firstondernemingen veel volwassener worden in hun bedrijfsvoering en anderzijds omdat commerciële bedrijven meer oog krijgen voor het maken van maatschappelijke impact.

5 tips voor succesvol samenwerken

Partners van Jongeren INC formuleerden samen tips voor succesvolle samenwerking tussen publieke en private partijen. De vijf belangrijkste uitgelicht:

1. Zoek gelijkwaardige partners die iets anders kunnen inbrengen dan jij. Profiteer van elkaars expertise.
2. Maak gebruik van vermogensfondsen. Zij kunnen een grote rol spelen als het gaat om het verbinden van 'impact first'-organisaties en 'impact second'-bedrijven.
3. Combineer geld verdienen met impact maken. Dat maakt je minder afhankelijk van subsidies.
4. Werk op basis van vertrouwen en maak de onderlinge voordelen bespreekbaar.
5. Leer van elkaar. Impactondernemers en commerciële organisaties kijken door een eigen bril naar de wereld. Dat kan bijzondere nieuwe inzichten opleveren.

PUBLIEKE EN PRIVATE BEMIDDELAARS ZETTEN HUN VOOROORDELEN AAN DE KANT

Gemeenten en UWV hebben de taak om mensen met afstand tot de arbeidsmarkt – ook jongeren – aan het werk te helpen. Samenwerking met private uitzendbureaus zou daarbij helpen, omdat zij veel contacten met werkgevers hebben. Maar vooroordelen staan zo'n publiek-private samenwerking vaak in de weg. De Programmaraad Regionale Arbeidsmarkt zette samen met beide partijen de vooroordelen op een rijtje.

Vooroordeel 1 Contact met publieke partijen verloopt traag en moeizaam.

Dat dacht Nick van Bruggen, eigenaar van uitzendbureau NXPD Werken, voordat hij het toch aandurfde samenwerking te zoeken. Dat bleek mee te vallen. "Naarmate je over en weer beter weet wat de verwachtingen zijn, kun je beter schakelen. Met iemand van UWV heb ik al zeventien jaar contact. We kunnen met elkaar lezen en schrijven."

Vooroordeel 2 Uitzenders kijken vooral naar het financieel gewin.

"Inderdaad", zegt uitzender Nick van Bruggen. "Er moet geld verdiend worden want er is niemand die ons financiert. Maar met de krappe arbeidsmarkt zie je dat er overall mogelijkheden ontstaan om mensen met afstand tot de arbeidsmarkt toch te helpen dichterbij een baan te komen."

Vooroordeel 3 De publieke sector richt zich te veel op het proces en te weinig op het resultaat.

Dat klopt deels, erkent Jacqueline Mooiman, gepokt en gemazeld in het plaatsen van mensen in de publieke sfeer. "We zitten als publieke sector meer vast aan regelgeving. Maar dat wil niet zeggen dat we niet gaan voor resultaat. Het gaat alleen minder snel omdat we te maken

hebben met een veel complexere populatie dan waar het gemiddelde uitzendbureau mee te maken heeft."

Vooroordeel 4 Werkgevers zijn op zoek naar het schaap met vijf poten.

Vaak wel. Maar dat mag geen belemmering zijn. Jacqueline Mooiman gaat in zo'n geval met de werkgever praten om de verwachtingen bij te stellen. "Misschien ontbreken er wat skills bij een kandidaat, maar kunnen wij helpen om die aan te leren". Van Bruggen: "Die gesprekken lukken in de huidige arbeidsmarkt steeds beter. Werkgevers zoeken steeds meer naar intrinsieke motivatie."

Vooroordeel 5 Gemeentelijke klantmanagers wisselen vaak van functie waardoor het contact steeds verloren gaat.

Dat klopt, aldus Van Bruggen. "Maar dan ga ik toch maar weer langs voor een kopje koffie en een nieuwe kennismaking."

Vooroordeel 6 Uitzendbureaus pikken er de makkelijk bemiddelbare mensen uit en laten de complexere gevallen aan de publieke sector.

"Hier staan veel uitzendbureaus inmiddels toch echt anders in", aldus Van Bruggen. "Iemand die bij ons werkt, is onze werknemer. Als bijvoorbeeld blijkt dat iemand schulden heeft, gaan we om tafel om dat probleem op te lossen. Sommige uitzendorganisaties volgen een kandidaat nog minimaal zes maanden na plaatsing."

'SAMENWERKEN MET ANDERE PARTIJEN ZIT IN ONS DNA'

MEER JONGEREN AAN HET WERK
DANKZIJ BONDELING KRACHTEN
YOUNGCAPITAL EN STICHTING 180

Met Everybody Work wil Stichting 180 (impact first) mensen met een chronische aandoening duurzaam aan de slag helpen. Door samenwerking met uitzendbureau YoungCapital (impact second) krijgt het project meer slagkracht en landelijke dekking.

Minimaal 500 mensen met een chronische aandoening aan het werk helpen en houden. Dat is de doelstelling van Everybody Work, een gezamenlijk project van de ideële Stichting 180 en uitzendorganisatie YoungCapital, dat in coronatijd van start is gegaan. Een schoolvoorbeeld van succesvolle samenwerking tussen een 'impact first'-organisatie en een 'impact second'-bedrijf, aldus Jongeren INC.

Kern van het project is coaching voor en na de match volgens de Work Wise-aanpak. Deze aanpak is ontwikkeld door Stichting 180. De stichting heeft haar sporen verdiend met het aan het werk helpen van risicjongeren en ex-gevangenen. Work Wise richt zich op het vergroten van de zelfredzaamheid en de eigen regie, op het gebied van werk maar ook op andere levensterreinen.

De suggestie om eens met YoungCapital te gaan praten, kwam van Marco Florijn, de programmaleider van Jongeren INC, vertelt directeur Irma van der Veen van Stichting 180. "Hij vertelde dat YoungCapital een vrij jong uitzendbureau is dat zich wil inspannen om meer impact te maken onder jongeren."

Gelijk een klik

De dag daarop ging Van der Veen naar YoungCapital en was er gelijk een klik; op het persoonlijke vlak maar ook in de overtuiging iets te willen betekenen voor de doelgroep. Dat heeft misschien ook te maken met de historie: YoungCapital is voortgekomen uit het uitzendbureau Studentenwerk, in 2000 opgezet door drie studenten die zich erover verbaasden dat er online geen vacatures te vinden waren. Het bedrijf heeft altijd de ambitie gehad iets te betekenen voor alle jongeren.

Het hoofdkantoor van YoungCapital staat in Hoofddorp, maar er zijn vestigingen in alle studentensteden. Juist dat landelijke netwerk is voor organisaties als Stichting 180 interessant. Waarom zou je een eigen netwerk willen ontwikkelen?

Daar tegenover staat dat Stichting 180 YoungCapital kan helpen bij het vervullen van de missie om alle jongeren aan het werk te helpen, dus ook jongeren met een chronische aandoening. "De expertise en ervaring van Stichting 180 zijn bij ons heel welkom", aldus Tara Stegehuis, projectcoördinator Everybody Work bij YoungCapital. "We deden al wel aan maatschappelijk verantwoord ondernemen, maar nogal verspreid over de organisatie. De zaadjes waren al wel geplant en dat maakte dat we voortvarend aan de slag konden met Stichting 180 en ons konden richten op social impact."

Proces ingericht

Een aantal ervaren recruiters van het uitzendbureau vormden samen een team, dat inmiddels is uitgegroeid tot de afdeling Everybody Work. Ook is er een proces ingericht. Deelnemers komen op verschillende manieren binnen: direct via een aannametraject of omdat een recruiter van YoungCapital in contact komt met iemand die wat extra ondersteuning nodig heeft. Het kan ook zijn dat een klant aangeeft open te staan voor het in dienst nemen van mensen met een beperking.

"Toch starten we meestal bij de deelnemers. Samen met een jobcoach kijken we wat bij hen past en welke werkgever hierbij past", aldus Stegehuis. "In principe werken we voor jongeren met een chronische aandoening, maar we gaan niet heel strikt met die definitie om. We kijken niet naar de regeling of de soort uitkering. Of iemand wel of niet in aanmerking komt voor de Banenafpraak maakt voor ons niet uit. Het gaat ons erom dat we jongeren kunnen helpen die net even dat extra zetje nodig hebben."

Jobcoaches trainen

Dankzij de subsidie van Jongeren INC kon Stichting 180 de gespecialiseerde jobcoaches van YoungCapital trainen in de werkwijze van Everybody Work. Ook de intervisie, het monitoren op deelnemersniveau en de intensivering van de samenwerking worden uit deze subsidie betaald. Het doel is dat de aanpak wordt voortgezet, ook als de subsidie stopt. De kans dat dat lukt is groot. Zo is Everybody Work inmiddels een vast bedrijfs onderdeel van Young Capital en worden nieuwe recruiters hier bij hun onboarding al in meegenomen. "Daarmee gaat het steeds meer in de haarvaten van de organisatie zitten", aldus Stegehuis.

Samenwerken in het dna

De samenwerking met YoungCapital was voor Stichting 180 geen grote uitdaging, zegt Van der Veen. "Samenwerken met andere partijen zit in ons dna. Zo hebben we ooit een model casemanagement ontwikkeld met het doel jongeren terug te leiden naar de maatschappij, waarvoor we hebben samengewerkt met onder meer onderwijsinstellingen, ministerie van Justitie, MKB-Nederland, Reclassering en ManPower. Ook hebben we samen met twaalf gevangenisinstellingen, gemeenten en USG Restart het project Exodus opgezet, gericht op het plaatsen van (ex-)gedetineerden in een baan.

Jongeren vinden het fijn dat ze nu kunnen aankloppen bij hetzelfde loket als iedereen

Stichting 180 heeft wel eens overwogen eigen jobcoaches aan te nemen. "Maar dan blijf je intern gericht en is het moeilijker de Work-Wise-aanpak te borgen in het reguliere proces. In dit geval zorgt de samenwerking met YoungCapital voor meer slagkracht en voor toegang tot werkgeversnetwerken met landelijke

dekking. Natuurlijk kun je overwegen weer een werkgeversnetwerk op te zetten, maar waarom zou je dat doen als YoungCapital dat kan meebrengen?"

Everybody Work vraagt een andere manier van denken en werken van de organisatie en van vestigingen, zegt Stegehuis. "De recruiters die kandidaten voorstellen aan werkgevers moesten daar wel aan wennen. We hebben ook nog niet scherp wat de behoefte in de vestigingen is. Soms is het voldoende om aan te sluiten bij de klantgesprekken bijvoorbeeld. Bij werkgevers en vestigingen komt onze kennis en ervaring heel goed van pas." Binnen YoungCapital is een gemotiveerd en enthousiast team opgezet om de collega's op vestigingen te inspireren en te verleiden tot de andere manier van werken.

Opschalen en borgen

Everybody Work is volgens Stegehuis een mooie opstap om te zien hoe een persoon met een chronische aandoening of beperking in het bedrijf past. "De eerste conclusie is dat het vooralsnog te veel maatwerk vraagt om een jobcoach het volledige proces van begeleiding en matching te laten doen. De schaalbaarheid is daarmee een probleem. We moeten terug naar de tekentafel om dat probleem te tackelen."

"Ons uiteindelijke doel is het duurzaam borgen van de extra inspanning die soms nodig is om jongeren met een chronische aandoening duurzaam aan het werk te krijgen in de bestaande organisatie", aldus Stegehuis. "Dan is het goed om van de jongeren zelf te horen dat ze nu kunnen aankloppen bij hetzelfde loket als iedereen." ■

DE IMPACT VAN EVERYBODY WORK

Voor Stichting 180 en YoungCapital is het vanaf het begin de bedoeling geweest om de impact van Everybody Work op zelfredzaamheid en kwaliteit van leven van jongeren te meten. Dat gebeurt via een nulmeting, een meting na twee maanden na plaatsing in werk en een meting na afronding van de begeleiding.

“Andere partners van Jongeren INC zijn heel geïnteresseerd in de ervaringscijfers en de conclusies van ons project”, aldus

Irma van der Veen. “Zo weten we nu veel beter welke jongeren eerst een voortraject nodig hebben om in een reguliere organisatie aan de slag te gaan.”

Er loopt nu onderzoek naar 85 jongeren die aan de slag zijn gegaan. Uit de eerste resultaten blijkt dat 67 procent van de deelnemers aan Everybody Work aan het werk is gegaan en dat 4 procent een opleiding is gaan volgen.

Bij 26 procent is de chronische aandoening vooralsnog een te grote belemmering om te werken of aan het werk te blijven. Tijdens het traject heeft 5 procent besloten niet te willen werken of zelf op zoek te gaan naar een baan. De jongeren zijn erg tevreden over de begeleiding en geven hun coach gemiddeld bijna een 9. Van de jongeren die zijn gaan werken geeft ruim 85 procent aan dat hun kwaliteit van leven is toegenomen.

En wat vinden de werkgevers ervan?

“In het begin kostte het veel tijd en aandacht om klanten mee te krijgen in ons project om jongeren met een chronische aandoening duurzaam aan het werk te helpen”, vertelt Tara Stegehuis van YoungCapital. “Ze vroegen zich af of kandidaten wel zouden voldoen of dat er misschien heel veel ondersteuning vanuit het bedrijf nodig zou zijn. Ook werden we zelf selectiever met bedrijven waarmee we samenwerkten. Het werken met deze doelgroep vraagt iets van beide kanten en

je wil teleurstelling bij deelnemers voorkomen.”

Volgens Stegehuis is er een cultuuromslag gaande bij werkgevers. “De arbeidsmarktcrisis helpt daar ook bij, maar het is niet zo dat alles wegvalt als er weer voldoende personeel is. Naarmate meer werkgevers een positieve ervaring hebben, gaat het harder. Ze staan dan sneller open voor het aannemen van kandidaten met een chronische aandoening of beperking, of vertellen het aan hun collegawerkgevers.”

‘Er is een cultuuromslag gaande bij werkgevers’

EIGENLIJK GEEN PPS

Strikt genomen gaat het bij de samenwerking tussen Stichting 180 en YoungCapital niet om publiek-private samenwerking, preciseert Irma van der Veen. Young Capital is weliswaar privaat, Stichting 180 is echter geen publieke partij, maar een impact first-organisatie.

‘IK ERVAAR NAUWELIJKS BELEMMERINGEN VAN MIJN ZIEKTE’

MARLOES VAN DEN BERG (AEGON)

Het lukte Marloes van den Berg na haar studie niet om een passende baan te vinden, misschien wel omdat werkgevers haar chronische darmziekte zagen als een belemmering. Dankzij de steun van een jobcoach van YoungCapital kwam ze toch aan de slag bij Aegon, in een baan die perfect aansluit bij haar afstudeerscriptie.

“Natuurlijk kan ik het niet hard maken. Nooit heeft een werkgever tegen me gezegd dat ik niet werd aangenomen vanwege mijn aandoening, maar ik vermoed dat dat wel een rol speelde. Ik voelde de behoefte om bij sollicitaties open te zijn over mijn ziekte. Ik heb een chronische darmziekte waardoor ik vaak naar het toilet moet. Zaken zoals lang reizen zijn daardoor lastig. Soms moet ik uit een vergadering lopen om even naar het toilet te gaan.

Op internet stuitte ik op een oproep van YoungCapital en Stichting 180 om mee te doen aan het project Everybody Work. Zo ben ik in contact gekomen met jobcoach Neill. Samen hebben we een plannetje gemaakt van wat ik wil, wat ik niet kan, maar ook wat ik wél kan. Eigenlijk kan ik best veel, zo bleek.

Kort daarna zag ik een vacature bij Aegon die nauw aansloot bij mijn afstudeerscriptie over het screenen van medewerkers. Samen met Neill heb ik een brief geschreven, die leidde tot een uitnodiging. We hebben het sollicitatiegesprek geïmagineerd en kwamen erop uit dat ik gewoon het gesprek in zou gaan. Mijn beperking zou vanzelf wel aan de orde komen. Bijvoorbeeld als ze me zouden vragen waarom ik zolang over mijn studie had gedaan. En zo is het gegaan.

Inmiddels werk ik als fraudeonderzoekster in een team van twaalf mensen. Zoals mijn werk nu is ingericht, ervaar ik nauwelijks belemmeringen van mijn ziekte. Een of twee dagen per week werk ik op kantoor. Soms heb ik in de ochtend meer last, dan werk ik in de middag wat meer. En niemand heeft er een probleem mee als ik een of twee keer uit een vergadering wegloop.

Ik denk dat werkgevers nog steeds voorzichtig zijn bij het aannemen van jongeren met een chronische aandoening, omdat ze bang zijn voor extra werk. Maar ik zie een beweging in de goede richting. Voorbeelden als die van mij kunnen die beweging versterken. Werkgevers zien dat als ze denken in kansen en hun blik verbreden juist goede krachten vinden zonder dat dit veel capaciteit kost.

Jongeren moeten zich niet te belemmerd voelen door hun beperking. Het helpt om begeleiding te zoeken. Het project Everybody Work heeft mij erg geholpen. Het gaf me zekerheid. Via de begeleiding kom je in contact met andere mensen. Uiteindelijk kun je jezelf en anderen ongeloflijk verrassen.”

DE 2 GROOTSTE STAPPEN VOORWAARTS

- 1. Everybody Work is een schoolvoorbeeld voor samenwerking tussen een impact first-organisatie en een impact second-bedrijf.**
- 2. Impact first-organisaties en Impact second-bedrijven groeien meer naar elkaar toe.**

COLUMN

TALENTEN DIE EEN ZETJE NODIG HEBBEN

Een van mijn opdrachten als functie-adviseur PPS is het zichtbaar maken van wat ABU-leden in samenwerking met publieke organisaties doen om mensen in een uitkeringsituatie naar de arbeidsmarkt te begeleiden en hiermee anderen te inspireren. Een andere opdracht is het negatieve beeld dat er over de uitzendbranche is weg te nemen.

Vrijwel al onze leden hebben afdelingen voor het aan het werk helpen van mensen die daarbij hulp nodig hebben, zoals Olympia Werkvertrouwen, Randstad RiseSmart en USG Restart. Daarnaast zijn er veel kleine uitzendbureaus die zich deels of geheel richten op het begeleiden van mensen die hulp en aandacht nodig hebben met het vinden van de weg naar de arbeidsmarkt.

Zelf gebruik ik liever geen termen als 'mensen met afstand tot de arbeidsmarkt' of 'mensen met een beperking'. Zo'n stempel maakt het alleen maar moeilijker om op de arbeidsmarkt te integreren. Welke werkgever wil er nu een 'probleemjongere' in dienst nemen? Noem ze gewoon werkzoekenden die hulp nodig hebben om aan de slag te komen. Want beelden zijn belangrijk. Een werkgever die voor het eerst een statushouder aanneemt, vindt dat waarschijnlijk spannend. Maar als blijkt dat de statushouder prima functioneert, is de werkgever 'om' en vaak bereid om meer statushouders in dienst te nemen.

Het mooie van de uitzendmarkt is dat veel mensen daar aan hun eerste baan komen. Misschien niet gelijk hun droombaan, maar wel werk. Werk betekent niet alleen meer geld, maar ook meedoen. En dat meedoen belangrijk is, zie je goed bij mensen die hun baan kwijtraken. Zelfs als hun inkomen gelijk blijft, gaat hun sociale leven vaak achteruit.

Het bewustzijn dat we het met elkaar moeten doen, groeit. Ik zie bij uitzenders én bij werkgevers steeds meer aandacht voor maatschappelijk verantwoord ondernemen. Je ziet ook dat steeds meer werkgevers – waaronder uitzenders – aan de slag gaan met PSO: de Prestatieladder Sociaal Ondernemen. Daarbij leg je jezelf vast op een te behalen niveau van sociaal ondernemen en die ambitie wordt ieder jaar geauditeerd.

Dankzij deze veranderende mindset kunnen publieke en private partijen elkaar steeds beter begrijpen en komt publiek-private samenwerking makkelijker tot stand. Dat is een goede ontwikkeling. Want publieke partijen doen veel, maar ABU-leden hebben een groot netwerk van werkgevers. Het begint ermee jongeren niet weg te zetten als probleem, maar als talenten die een zetje nodig hebben.

Joop de Boer
adviseur PPS bij de Algemene Bond
Uitzendondernemingen (ABU)

GOEDE RAAD VAN MAURITS SANDERS
PPS CONSTRUCT EN NYENRODE BUSINESS UNIVERSITEIT

'ALS JE KIEST VOOR PPS HEEFT DAT GEVOLGEN'

Adviseur en kerndocent Maurits Sanders ziet publiek-private samenwerking als middel om doorbraken te realiseren. Hij werkt voor ministeries, gemeenten, uitvoeringsinstanties en bedrijven. Voor de Vereniging van Nederlandse Gemeenten maakte hij de handreiking 'Samenwerken aan woonzorgvoorzieningen voor jongeren in een kwetsbare positie'. Wanneer is PPS volgens hem een goede oplossing?

"PPS is wel mijn vakgebied, maar ik ben geen PPS-profeet", zegt Maurits Sanders toch maar even aan het begin van het gesprek. Sanders is kerndocent bij Nyenrode Business Universiteit en eigenaar van bureau PPS Construct. Hij begeleidt organisaties bij het inrichten en aansturen van publiek-private en cross-sectorale samenwerking op het gebied van duurzaamheid, gezondheid en veiligheid. "In sommige situaties kan PPS een model zijn om een opgave in het sociaal domein op te lossen. Bijvoorbeeld als het de overheid of maatschappelijke organisaties niet lukt om een probleem aan te pakken, terwijl private partijen de oplossing voor handen hebben. In dat geval kun je met PPS een doorbraak realiseren."

Neem het ontwikkelen van woonplekken voor kwetsbare jongeren. Daar komen de domeinen zorg, welzijn en ruimtelijke ordening bij elkaar. >

"Dit wordt veelal als een taak gezien voor de driehoek gemeente-woningcorporaties-zorginstellingen. In de praktijk leidt de samenwerking tussen deze publieke organisaties tot onvoldoende resultaten. Ondanks alle goede bedoelingen zijn er namelijk niet genoeg woonplekken voor onder meer jongeren met een chronische aandoening. Er moet dan ook naar andere modellen worden gekeken om dit probleem op te lossen. Eén van die modellen is PPS, waarbij je een deel van de ontwikkeling, realisatie en exploitatie in handen legt van bedrijven."

Combinatie met leerwerktraject

Bedrijven staan niet op afroep klaar om woonzorgvoorzieningen te realiseren, aldus Sanders. Publieke partijen moeten beseffen dat private ondernemingen doelstellingen hebben ten aanzien van de continuïteit van de onderneming en ook eisen stellen aan het te behalen rendement. Om bedrijven te verleiden, moeten publieke organisaties anders gaan denken over de realisatie van woonzorgvoorzieningen en zaken ook anders gaan organiseren.

"Grote bedrijven zijn misschien geïnteresseerd als het wonen wordt gecombineerd met leerwerktrajecten", oppert Sanders. "Met het investeren in huisvesting en het faciliteren van onderwijs en zorg voor jongeren met

een chronische aandoening, doe je dan wat aan het personeelstekort. Dat betekent wel dat er doelgroepselectie plaatsvindt: niet iedere jongere met een zorgvraag is immers in staat om te werken. Kortom: als je bij huisvesting kiest voor PPS, heeft dat gevolgen voor de zorgconcepten die worden ingezet."

Jongeren clusteren

Doelgroepselectie kan betekenen dat er meer homogeniteit in bewonersgroepen ontstaat of dat daar zelfs op moet worden gestuurd, zegt Sanders. "De vraag is of de zorg- en welzijnsinstellingen die omslag kunnen maken. Nu kijkt men eerst naar de individuele zorgvraag en behoeften van de jongeren. Vervolgens wordt het 'gemengd wonen concept' toegepast waarbij reguliere huurders de burens worden van jongeren in een kwetsbare positie. De bedoeling is dat er tussen de bewoners een zogenaamde community ontstaat. Doelgroepselectie staat daar haaks op.

Kwetsbare jongeren met een zwaar instellingsverleden of verslavingsproblematiek gaan mogelijk niet mee in projecten waar doelgroepselectie plaatsvindt. "Private partijen doen aan cherry picking, heet het dan. En dat klopt. Maar bedenk dat als bedrijven een fors deel van de workload voor hun rekening nemen door bepaalde jongeren een ontwikkelperspectief te bieden, er bij

publieke partijen wel meer capaciteit vrijkomt om mensen met complexere problematiek te helpen."

'De inzet van PPS biedt de mogelijkheid om kritisch na te denken hoe je nu je zorg en huisvesting hebt ingericht'

Volgens Sanders zijn bij woonzorgvoorzieningen de concepten gemengd wonen en community building veel te dominant geworden. "Als je daarin blijft hangen, kom je als vanzelf in het publieke model dat niet in staat is om voldoende woonplekken voor kwetsbare jongeren te realiseren."

Durven we het aan?

Een ander bezwaar is dat in een PPS-constructie de jongere afhankelijk wordt van de werkgever. "Dat klopt ook! Durven we dat aan als we het goed regelen om uitwassen te voorkomen en het belang van de jongeren goed te waarborgen? Inzet van PPS vereist dat er kritisch wordt nagedacht over de eigenschappen van de private partners die bij de initiatieven kunnen worden betrokken en over de manier waarop de ontwikkeling van de jongere en de zorgverlening worden geborgd en gemonitord."

Huisvesting voor kwetsbare jongeren bevindt zich nog steeds sterk in de publieke sfeer, constateert Sanders. Maar hij ziet wel ontwikkelingen op dit terrein, bijvoorbeeld in de bereidheid bij bedrijven om hierin te investeren, maar dan wel in combinatie met werkgelegenheid en scholing. En helemaal nieuw is dat ook weer niet. Eind negentiende eeuw bouwde de sociale fabrikant Stork in Twente al huizen en scholen voor zijn werknemers. Tegenwoordig voorziet ASML in huisvesting voor high potentials. "Laten we zulke projecten ook starten voor de jongeren die juist wat extra aandacht nodig hebben!" ■

'Het BELANG van jongeren moet GOED geborgd'

DE 4 BELANGRIJKSTE SPEERPUNTEN IMPACT FIRST

1. **Wegnemen van vooroordelen over en weer over 'commerciële bedrijven' en 'geitenwollensokkenclubs'.**
2. **Meer bewustzijn binnen bedrijven van hun maatschappelijke verantwoordelijkheid.**
3. **Beter beeld bij niet-commerciële organisaties van wat het bedrijfsleven wél en niet kan.**
4. **Meer concrete voorbeelden van succesvolle samenwerkingen.**

IMPACT METEN

Onderbouw je goede gevoel. Hoe fijn is het als je werk doet dat ergens op slaat. Waar niet alleen jij blij van wordt, maar anderen ook. Dat je elke dag weet dat je iets bijdraagt. Door te meten wat je doet maak je je impact zichtbaar. Voor jezelf en anderen. Lees hoe de sociale onderneming FunForest dat doet, pak de tips van specialisten mee en ontdek wat de grote stappen voorwaarts zijn. En hoor van Tom wat zijn baan bij FunForest voor hem betekent.

EERST METEN, DAN OMHOOG KLIMMEN

INTERVIEW
DAVID BALHUIZEN

Hoe weten impactondernemers dat ze goed bezig zijn? “Je begint op gevoel”, zegt David Balhuizen, mede-eigenaar van Fun Forest. “Maar als je strategische keuzes wilt maken, zijn cijfers onmisbaar”.

Het is een zonnige middag vlak voor de zomervakantie. Scholieren zoeven bij klimbos Fun Forest in het Amsterdamse Bos als ware Tarzans en Janes van de ene naar de andere boom. David Balhuizen is sinds enkele jaren mede-eigenaar van het buitensportbedrijf met vier locaties door heel Nederland, opgericht door Ernst-Jan Swarte en Fieke Swarte-Roozen.

Fun Forest is een impact first-onderneming waar mensen letterlijk en figuurlijk kunnen klimmen. Bezoekers leren behendig te balanceren over wiebelige bruggen tussen bomen of springen met hulp van een kabel van de ene naar de andere boomtop. Maar ook medewerkers ‘klimmen’ door te leren hoe je op tijd komt, verantwoordelijkheid neemt en kinderfeestjes begeleidt.

En dat is bijzonder, want een deel van de medewerkers bij Fun Forest krijgt bij andere werkgevers niet snel een kans, terwijl zij die werknemersvaardigheden zo hard nodig hebben. Hier leren ze die op een veilige manier ontwikkelen met behulp van collega’s die dat al onder de knie hebben en hen daarbij helpen.

Je gevoel concreet maken

Balhuizen zit aan een picknickbank tussen de bomen en vertelt. Toen hij in 2017 bij Fun Forest begon voelde hij dat de onderneming nog meer impact kon maken. Maar ja, hoe maak je dat gevoel concreet? Hij begon simpelweg met leerwerkplekken tellen. Dat waren er toen achttien en dat vond hij te weinig. “Wij hadden wat leerwerkplekken in de keuken en in de kiosk, maar in het bos vindt ons belangrijkste werk plaats.” Het jaar daarop introduceerde Fun Forest daarom leerwerkplekken voor kliminstructeurs en werd het totaal aantal plekken ruim verdubbeld naar 38. In 2022 stond de teller op 62.

Dat was stap één. Maar toen kwam er een andere vraag op in het hoofd van Balhuizen. “Hoeveel uur werken de mensen die hier het vak komen leren? En hoe staat dit in verhouding tot het aantal uren dat reguliere medewerkers draaien?” Ook dat ging hij meten, want als je 62 mensen een dagje laat meedraaien is je impact toch anders dan wanneer 62 mensen dat een heel seizoen doen. Vervolgens keek hij wat de achtergrond was van de mensen die bij Fun Forest een kans kregen en de resultaten. Wie stromen er door naar een baan bij een andere werkgever?

De cijfers helpen bij het maken van strategische keuzes, zegt Balhuizen. Inmiddels is duidelijk dat Fun Forest vooral geschikt is voor werknemers die kunnen groeien. Fun Forest biedt seizoenswerk en het is fijn als mensen kunnen overstappen naar een andere baan op het moment dat het klimbos dichtgaat.

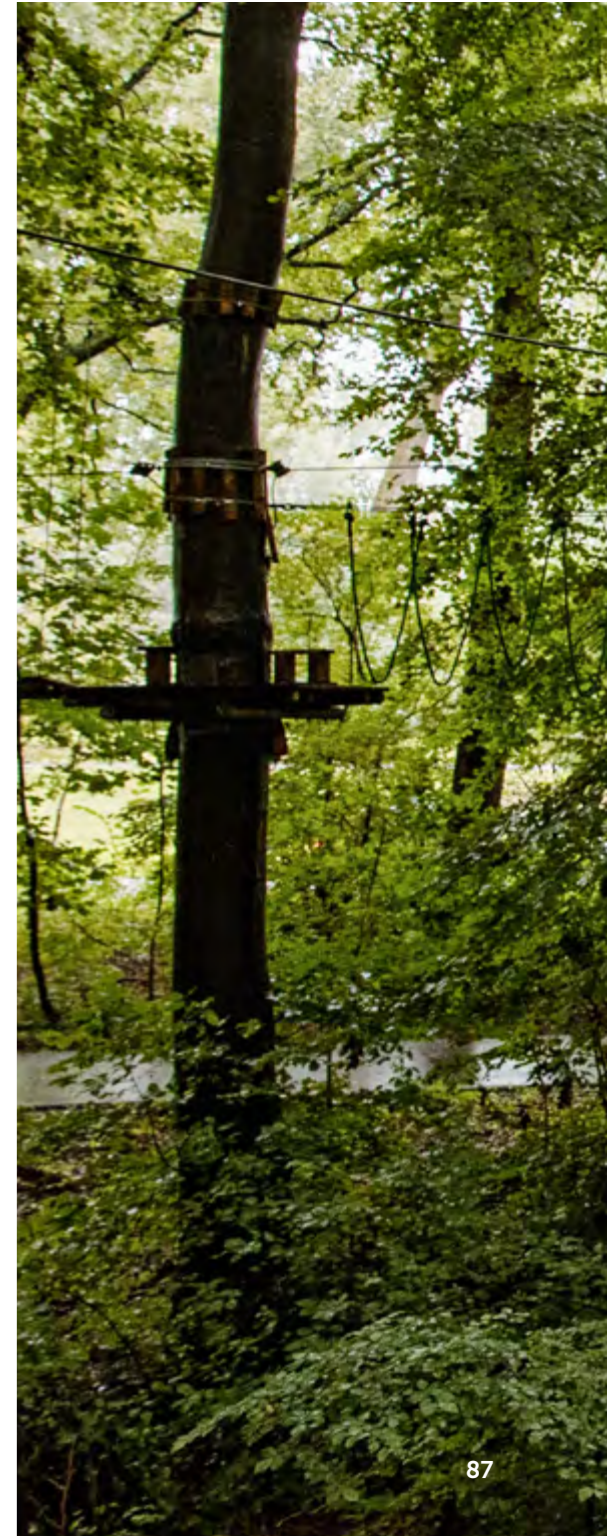
Veel dingen weet je al”, zegt Balhuizen, “maar de cijfers helpen je dat gevoel te bevestigen.”

Verhaal achter de cijfers

In het jaarlijkse Social Impact Report, waarin de cijfers een prominente plek krijgen, besteedt Fun Forest ook expliciet aandacht aan de verhalen achter de cijfers. Jongeren die een seizoen bij het klimbos hebben gewerkt vertellen wat zij geleerd hebben en hoe ze zijn gegroeid. Ze leren bijvoorbeeld de Nederlandse taal oefenen met contact maken met andere mensen of kunnen beter omgaan met stress. Naast deze medewerkers komen ook hun collega’s die hen gedurende het seizoen begeleid hebben aan het woord. Ze vertellen hoe mooi het is om iemand te zien ontluiken.

Balhuizen is nu bezig om de individuele groei van zijn werknemers zichtbaar te maken met vragenlijsten aan het begin en einde van een traject. En zou het niet mooi zijn om te weten hoe het vijf jaar later met zijn oud-werknemers gaat? Wie eenmaal begint met het in kaart brengen van zijn impact, kan nooit meer zonder.

Bekijk de Social Impact Reports van Fun Forest op www.funforest.nl/over-fun-forest

Werkplezier

DIT IS TOM

Tom doet allerlei soorten werkzaamheden bij het klimbos van Fun Forest en heeft inmiddels een praktijkdiploma gehaald.

"Ik vind het moeilijk om initiatief te nemen en hierdoor had ik moeite met het vinden van een baan. Gelukkig kende mijn jobcoach de impact manager van Fun Forest al, zo ben ik via via in het klimbos terechtgekomen."

Inmiddels werkt Tom er al vier jaar, hij heeft steeds meer bijgeleerd en is nu op bijna alle plekken in te zetten. "Ik geef veel veiligheidsinstructies, daarbij leg je uit hoe mensen moeten klimmen, maar ik sta ook achter de receptie, help met gordels aantrekken, neem de huisregels met de gasten door en af en toe sta ik zelfs in de keuken. Mijn collega's zorgen ervoor dat het werk echt leuk is en dat ik steeds meer durf. Ze helpen mij om uit mijn schulp te komen. Ik ben erg introvert en noem mezelf wel eens een loner, maar sinds dag één heb ik hier al vrienden. Je collega's kijken echt naar je om en vragen hoe het gaat en of ze je kunnen helpen, dat vind ik heel fijn."

INTERESSANTE MENSEN ONTMOETEN

RUIMTE OM JEZELF TE ZIJN

'Je krijgt hier
ECHT de ruimte
om **JEZELF** te zijn'

DIT IS MALOU

Malou heeft een leerwerkplek bij de klantenservice van Fun Forest. "Twee jaar geleden heb ik de opleiding zakelijke dienstverlening afgerond met een specialisatie tot office assistant, die kennis kan ik hier goed gebruiken!" Voordat ze bij Fun Forest terecht kwam deed Malou iets heel anders. "Daarvoor studeerde ik in de zorg, ik had verschillende stages en baantjes, maar door mijn chronisch vermoeidheidssyndroom kon ik fysiek niet goed meekomen en mijn autisme zorgde ervoor dat ik het moeilijk vond om het sociale aspect goed op te pakken. Hierdoor ben ik gestart met speciaal onderwijs."

Na haar opleiding vond Malou een werkplek met wat hulp van school en de gemeente en inmiddels werkt ze al ruim een jaar bij de klantenservice, waar ze van alles doet. "Ik beantwoord de telefoon, reageer op e-mails, maak boekingen in het systeem en help gasten door vragen te beantwoorden. Het kantoor is een hele fijne werkplek, we zijn een klein, hecht team. Omdat we veel met elkaar samen werken, leren we elkaar in een korte tijd goed kennen. Je krijgt hier echt de ruimte om jezelf te zijn, dat vind ik heel fijn!"

IN 3 STAPPEN STARTEN MET IMPACT METEN

Werk je voor een impactonderneming of maatschappelijke organisatie en ben je met goede dingen bezig? Meet je impact, toon het aan en leer ervan.

In een video van het satirische televisieprogramma Plakshot loopt een presentator in een rood jasje met Shell-logo door een winkelstraat. Hij spreekt voorbijgangers aan en vertelt hoe lekker duurzaam het bedrijf bezig is. Ze hebben inmiddels papieren rietjes in de kantine en op de tankstations kun je vegetarische gehaktballen krijgen. Omdat het oliebedrijf ook anderen wil stimuleren stappen voorwaarts te zetten, deelt het gratis washandjes uit zodat mensen korter kunnen douchen.

De voorbijgangers luisteren eerst welwillend, totdat hun ongelooft en irritatie de overhand nemen.

Dit item is een parodie, maar schurkt tegen een ongemakkelijke waarheid aan: het is heel makkelijk om te zeggen dat je goed bezig bent, maar je moet het ook kunnen aantonen.

Maar hoe doe je dat? En waar moet je op letten?

Handleidingen die je gratis op internet kunt vinden, helpen je op weg. Hier alvast de drie belangrijkste leerpunten die ze geven.

1. Maak je impact concreet

Kies een impactdoelstelling die klein (haalbaar) en concreet (meetbaar) is. Zoek uit hoe je doelstelling tot de verandering leidt die je beoogt.

Impact is het effect van jouw werk of organisatie op de maatschappij. De impact kan een economische, sociale en milieudimensie hebben. De toegevoegde waarde kan positief en negatief zijn. Direct en indirect. Bedoeld en onbedoeld. Het is allemaal impact.

Maar let op. Zodra je concreet wilt maken wat impact is, probeer dan weg te blijven van hele mooie, maar toch ook wat vage termen als 'kansengelijkheid bestrijden' of 'klimaatverandering tegengaan'. Natuurlijk zijn dat mooie doelen waaraan je bij wilt dragen, maar dit kun je never nooit niet in je eentje bereiken en sowieso niet aantonen. Dus focus op wat jouw project of organisatie bijdraagt aan dat hogere doel, hoe klein ook. Hou het concreet en praktisch.

2. Begin te meten

Meet je impact met cijfers maar ook met verhalen en beelden. Bouw het langzaam op.

De volgende stap is om echt te gaan meten. Start klein en simpel met dingen als 'We hebben zoveel mensen geholpen', 'We hebben een activiteit georganiseerd en daar kwamen zoveel mensen op af' of 'zoveel mensen beoordelen ons met een 8 of hoger'. Als je dat hebt gedaan, heb je gegevens over wat je doet die je kunt koppelen aan je theorie over hoe dat bijdraagt aan je hogere doelstelling. Als dat goed gaat, kun je meer gaan meten.

Niet alles hoeft in cijfers. Die hebben een air van betrouwbaarheid, maar je kunt niet alles in cijfers vatten. Werkplezier is niet zo goed in een getal of geld uit te drukken bijvoorbeeld. Kijk op een gegeven moment dan ook verder dan de cijfers. Mooie foto's van het project vertellen ook een verhaal. Net als een of meer persoonlijke verhalen van mensen die blij zijn van wat de organisatie doet. Het is net als met klantbeoordelingen. Het is fijn als je een goed cijfer krijgt, maar uiteindelijk zijn mensen toch ook geïnteresseerd in de verhalen achter de cijfers.

3. Leer van de resultaten

Meet je impact om er van te leren. Breng dus ook zeker in kaart wat er niet goed gaat zodat je kan toewerken naar nóg meer impact.

Je kunt met de cijfers naar buiten om te 'shinen'. Maar impact meten doe je niet alleen voor de buitenwereld, maar juist ook voor jezelf. Gebruik de cijfers om te ontdekken wat je kunt verbeteren om nog meer impact te maken.

Twee handleidingen over impact meten:

1. Het Impactpad

Hoe je als ondernemer groeit in het meten van je maatschappelijke impact. (Van Avance, Social Enterprise NL en Impact Centre Erasmus via www.impactpad.nl)

2. Impact First

Waarom meten moet en hoe je dat doet. (via www.social-enterprise.nl)

Wij moeten de samenleving Veranderen

"Jongeren met een chronische aandoening of beperking hoeven niet te veranderen om een leuker leven te hebben, wij moeten als samenleving veranderen. Wij moeten hen ondersteunen en ervoor zorgen dat ook zij een kwalitatief hoogwaardig leven kunnen leiden en volwaardig kunnen meedoen.

Dit vraagt dat we ons bewust worden van de uitdagingen waar deze jongeren mee te maken hebben, met als doel stigma's te verminderen, begrip te vergroten en inclusie te bevorderen.

Zo moet het onderwijs inclusiever en toegankelijker worden. Bijvoorbeeld door gebouwen rolstoel-toegankelijk te maken, maar ook door ondersteuning te bieden op het gebied van lesmateriaal en technologische hulpmiddelen.

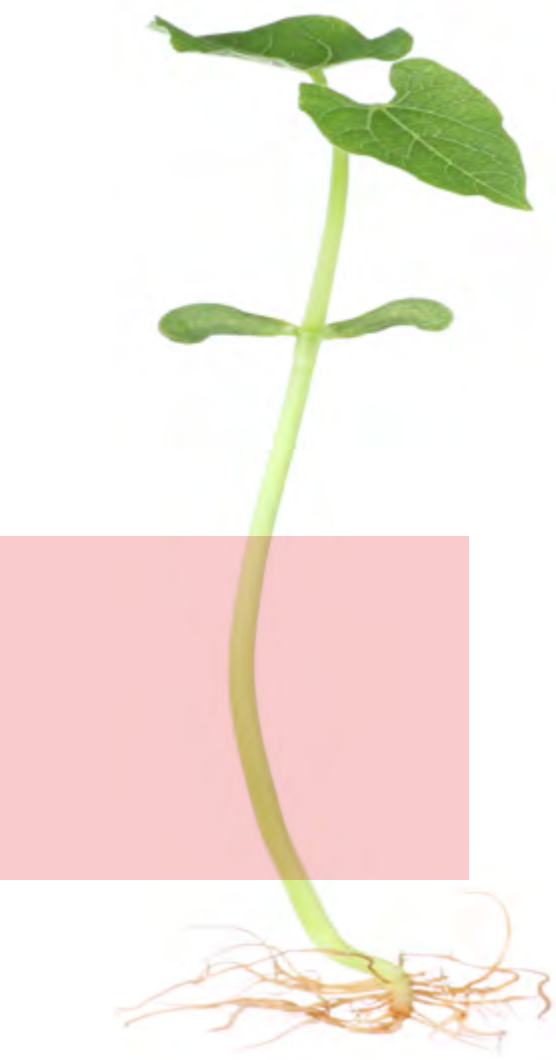
En als het om werkgelegenheid gaat, moeten deze jongeren dezelfde kansen krijgen als hun leeftijdsgenoten. Inclusieve werkgelegenheid betekent dat werkplekken moeten worden aangepast om tegemoet te komen aan verschillende behoeften en vaardigheden, zodat iedereen mee kan doen."

ESMAH LAHLAH

WETHOUDER BESTAANSZEKERHEID, KANSENGELIJKHEID EN TALENT-ONTWIKKELING, GEMEENTE TILBURG

MARJELLE VERMEULEN WERKT ALS ONDERZOEKER BIJ HET IMPACT CENTRE ERASMUS, EEN WETENSCHAPPELIJK INSTITUUT VAN DE ERASMUS UNIVERSITEIT ROTTERDAM.

Kun je een voorbeeld noemen van een bedrijf of organisatie die op een inspirerende manier bezig is met impact meten?

"Voor mij is het inspirerend als organisaties bereid zijn om van hun metingen te leren en aanpassingen te doen of te stoppen met dingen als ze niet blijken te werken. Mijn collega-onderzoeker van het Impact Centre Erasmus Marit Schouten zegt altijd: *'Fall in love with the impact you aim for, and not with the things you do'*. Inspirerende organisaties zijn niet alleen bezig met impact meten, maar juist ook met impactsturing. Een organisatie die impact vanuit een leerperspectief aanvliegt, is Feyenoord Rotterdam. Zij doen onderzoek naar de resultaten van hun maatschappelijk beleid. Soms bevestigt dat onderzoek wat ze doen, in andere gevallen is er ruimte voor verbetering. In hun jaarverslag rapporteren ze daar eerlijk over. Dat lijkt kwetsbaar, maar hun bereidheid om te leren en te veranderen vind ik juist krachtig."

Wat is een nieuwe trend in de wereld van impact meten?

"We zien dat impact nog te vaak gaat over 'meten'. Meten is geen doel op zich. Ik ken organisaties die niet zo heel veel meten, maar wel heel goed bezig zijn met *impactdenken* en *impactsturen*."

Impactdenken betekent dat je je aan de voorkant afvraagt: wat is mijn reden van bestaan? Hoe kan ik mijn interventie impactvol vormgeven? Is er al bewijs dat een bepaalde interventie werkt en waar zitten dan de werkzame elementen? Als je hierover hebt nagedacht, kun je beter sturing geven aan je ambities. Als je daarna resultaten gaat meten, is dat vooral een manier om de gekozen aanpak bij te sturen. Zo ontstaat die *leerloop* die zo belangrijk is."

Jouw gouden tip als het om impact meten gaat?

"Meten moet geen onderdeel zijn van een 'afrekencultuur'. En financiers of beleidsmakers moeten impact vooral ook niet opleggen. Ze moeten wel met de organisaties die ze financieren in gesprek blijven over impact en zich steeds weer de vraag stellen: wat is onze gezamenlijke ambitie? En hoe kunnen we die stap voor stap dichterbij brengen? Zo heb je de grootste kans om te bereiken wat je wilt bereiken."

Impact Centre Erasmus wil met impactdenken, -meten en -sturen organisaties stimuleren de grootste haalbare maatschappelijke bijdrage te leveren. Dit zodat mensen en middelen bewust en effectiever worden ingezet om economische, maatschappelijke en ecologische ambities te behalen.

COLUMN

DAVID JANSEN GELOOFT NIET DAT JE HET SYSTEEM KUNT VERANDEREN, MAAR TOCH WIL HIJ DAT NU DOEN

Ik heb een simpel principe dat mij helpt om te bepalen waar ik mijn beperkte energie in steek: ik stel mezelf de vraag waar ik invloed kan hebben. Je invloed reikt niet verder dan de mensen waarmee je direct in contact staat, het microniveau. Dat is één van de stellingen - of levensovertuigingen zo je wilt - waarmee ik tracht het leven en mijn rol als algemeen directeur van Social Capital - een impact first-onderneming - vorm te geven.

Maar als dit mijn overtuiging is, hoe is het dan toch zover gekomen dat mijn persoonlijke doel een verandering van het systeem is geworden?

Omdat het kan.

In 2018 hebben een voormalig wethouder van Amsterdam, ik en vele anderen ervoor gezorgd dat de stelling 'Het is oké als mensen met een arbeidsbeperking minder verdienen dan het wettelijk minimumloon' uit het regeerakkoord is geschrapt. Wow, daar hadden we toch maar mooi het systeem veranderd: je kunt je invloed delen en vermenigvuldigen. Het 'microniveau' blijkt een rekbaar begrip.

Nu, vijf jaar later, wil ik werken aan een volgende verandering; ik wil de wereld inclusiever - mooier - maken. Ik vind dat er in Nederland meer bedrijven iets moeten bijdragen aan een betere wereld. Die bedrijven zijn er nu nog veel te weinig omdat de

baten van impact first-ondernemingen grotendeels in het publieke domein belanden. Dit drukt enorm op de winstgevendheid van deze ondernemingen en maakt vele zelfs verlieslatend, subsidieafhankelijk en dus ongezond. Een voorbeeld: als een sociaal ondernemer een uitkeringsgerechtigde in dienst neemt, scheelt dit de overheid zo'n vijftienduizend euro aan uitkeringslasten. Maar deze besparing valt buiten de balans van de onderneming die haar realiseert.

De oplossing is gelukkig kinderlijk (en beleidsmatig) eenvoudig: corrigeer deze weeffout in het systeem - en over twintig jaar zijn er enkel nog impactondernemingen.

Maar het begint ermee dat impact-ondernemingen hun maatschappelijke winst inzichtelijk maken. Geen mooie verhalen of emotionele betogen, gewoon een winst- en verliesrekening. De taal van het beleid. De overheid deelt die maatschappelijke winst vervolgens met de markt - de impactondernemingen.

Dus laten we samen het systeem veranderen en zorgen dat impactondernemers kunnen delen in de maatschappelijke winst die ze boeken. Dat maakt sociaal ondernemen aantrekkelijk zodat meer bedrijven ons voorbeeld volgen. Ik ga ervoor. Doe je mee?

David Jansen
algemeen directeur Social Capital

'Je laat zien
WAT je doet'

GA JE IMPACT METEN?

PAS dan OP
voor deze
mensen...

Impact meten is gewoon een kwestie van beginnen, zo zeggen de deskundigen. Helemaal waar. Maar als je begint, beginnen er ook altijd anderen moeilijk te doen. Hoe ga je daar mee om? Marije van Dodeweerd heeft tien jaar ervaring met cijfers en onderzoek en vertelt.

Hoe meet je impact? Experts zeggen simpel: begin gewoon. Het hoeft in den beginne nog niet groots en perfect te zijn. Start. Fouten maken mag. Uiteindelijk kom je stap voor stap verder. Ik heb zelf verschillende monitoringsinstrumenten voor gemeenten opgezet, uitgebouwd en draaiende gehouden. En het is waar: je moet gewoon beginnen. Pas als je de eerste cijfers hebt verzameld, weet je écht of je er wat aan hebt.

Zo'n proces vergt wel wat uithoudingsvermogen, want onderweg kom je allerlei types tegen die altijd meer, minder of hele andere cijfers willen. Luister naar ze, maar laat ze je niet teveel van je pad afbrengen. Zes mensen voor wie je op moet passen:

1. Managers met hippe brillen

Elke manager wil tegenwoordig een dashboard. En dat is helemaal prima. Maar de hippe managers willen ook dat zo'n dashboard direct *realtime* beschikbaar is. En of je ook meteen even een app kan laten ontwikkelen zodat de gegevens op de telefoon benaderd kunnen worden (alsof dat in een handomdraai te regelen is). En als je denkt dat ze klaar zijn met hun

wensenlijstje, komt er nog een verzoek: "Kun je de cijfers ook 3D projecteren zodat ik tijdens een presentatie door de data heen kan lopen?"

Mijn advies: koester het enthousiasme voor cijfers van deze managers, begin ook gewoon met een klein dashboard – daar heeft iedereen wat aan – en koop van die opblaasbare verjaardagsballonnen in de vorm van cijfers als ze dat idee van 3D-projecties niet los kunnen laten.

2. Geitenwollen sokken

Geitenwollen sokken zeggen dingen als: 'Data zijn pervers'. En: 'Ik geloof niet in data. Ik geloof in mensen'. Ze zijn ervan overtuigd dat nadruk op cijfers verkeerd is omdat cijfers ook maar modellen zijn en de complexiteit van de echte wereld op zijn best versimpelen en op zijn ergst negeren. Cijfers zouden bovendien tot perversiteit leiden omdat cijfers altijd ('ja, echt altijd', zeggen ze) een doel worden in plaats van een middel.

Ja, wat doe je met deze mensen? Wat ze zeggen is namelijk vaak waar. Daarom zijn twee dingen belangrijk. Ten eerste: check

en controleer je data in de echte wereld met echte mensen. Herkennen zij het beeld dat de cijfers schetsen? En wat zijn de mogelijke verklaringen van cijfers die je niet verwacht had? Ten tweede is het belangrijk om mensen en organisaties niet af te rekenen op cijfers die maar een deel van de werkelijkheid laten zien. Gebruik cijfers om te leren en verbeteren.

3a. Data-nerds

De data-nerds zijn zo idolaat van data en wat je er allemaal mee kunt, dat ze een beetje doorslaan als je ermee aan de slag gaat. Ze zeggen dingen als: 'Laten we deze zes datasets even aan elkaar koppelen en dan een random forest-analyse doen. Of wil je liever een clusteranalyse?'

Mijn advies: ja, ik weet, het klinkt geweldig en dat is het ook wel een beetje, maar val niet voor deze statistische natte dromen want de mensen met wie je straks de cijfers gaat bespreken omdat zij ervan moeten leren, kunnen niks met een ingewikkelde analyse. Begin dus gewoon simpelweg met 'aantallen tellen' en als je een stap verder wilt, maak je percentages. Dat biedt al voldoende stof tot nadenken. >

3b. Data-ongeleterden

Hier zijn er meer van dan je denkt. Het zijn mensen die het moeilijk vinden om informatie uit cijfers en grafieken te halen. Meestal kijken ze je wat glazig aan als je een grafiek laat zien. Of ze zeggen dingen als: 'Oh ja, ja, ja. En uh, de lijn stijgt dus. Dus dat is ... is dat goed? Of niet?'

Laat het duidelijk wezen: deze mensen kunnen de data vaak prima begrijpen, maar je moet ze wel een beetje bij de hand nemen. Jij hebt vaak uren en uren in de data en analyses gestoken, zij niet. Zorg ook dat je grafieken helder en duidelijk zijn. Dat is bijna een vak op zich.

4. Kritische vragenstellers

Ik moet bekennen dat ik zo iemand ben, maar als ik ze zelf tegenkom, vind ik ze irritant. Deze mensen stellen vragen als: 'Welke definitie heb je gebruikt? Wat is je peildatum? Hoe zijn deze cijfers verzameld? Via een enquête of zijn het administratieve gegevens?' En ga zo maar door.

Terechte vragen natuurlijk, maar dat 'leren van de cijfers' kun je voorlopig wel op je buik schrijven want totdat deze vragen beantwoord zijn, worden de cijfers gewantrouwd. Wanhoop niet, dit is een fase waar je even doorheen moet, daarna geven die kritische vragenstellers vaak de beste analyses van de data.

5. MKBA-doordravers

Wie? Wat? Nou, de MKBA-doordravers. MKBA staat voor een Maatschappelijke Kosten en Baten Analyse. Je schat in wat jouw inspanningen kosten en opleveren in euro's. Zo'n MKBA kan heel nuttig zijn om je impact in cijfers te vatten, maar de doordravers kunnen veel te veel waarde hechten aan de cijfers die eruit komen. Zij spuien teksten als: 'En voor elke euro die je hebt geïnvesteerd, heb je 3 euro 69 impact gecreëerd'. Het klinkt exact, 3 euro 69, maar dat is het natuurlijk niet, want zo'n MKBA hangt over het algemeen van aannames en schattingen aan elkaar. Een MKBA helpt je vooral om inzichtelijk te maken wie er baat heeft van je werk en in welke orde van grootte je dan ongeveer moet denken. Let op het woord 'ongeveer'. Zo weet je met wie je in gesprek moet om de financiering van je onderneming rond te krijgen.

Ik zeg daarom: laat je niet al te snel verleiden tot zo'n analyse. Zeker als je net start met impact meten. Laat die MKBA aan een specialist over die de aannames met data kan onderbouwen en eerlijk is over het feit dat dit geen exacte wetenschap is.

6. Rupsjes nooitgenoeg

Deze mensen vinden het geweldig wat je doet met cijfers, maar zodra ze gegevens hebben gekregen, raken ze verslaafd en willen ze meer. Ze zeggen: 'Oh ja,

interessant. Maar zou je het aantal mensen dat we hebben geholpen nog even kunnen uitsplitsen, naar geslacht, leeftijdscategorie, lievelingskleur en huisdier. Ik ben gewoon benieuwd of we bij vrouwen van 30 die van blauw houden en een hond hebben andere resultaten zien dan bij... Oh, nee, kan dat niet? Jammer :-('.

Ja, ik weet het, het is heel interessant, maar op een gegeven moment heb je tientallen uitsplitsingen en die zeggen dan weer helemaal niks. Dan kan je net zo goed weer naar individuen kijken. Bovendien ontstaat het gevaar dat je in de gegevens verdrinkt en er niets zinnigs meer over kan zeggen. Dus: Hou. Het. Simpel.

Veel plezier. ■

**'IMPACT METEN
is een veel moeilijker
vraagstuk dan
enkel een cijfer
ergens op
PLAKKEN'**

TINE DE MOOR

HOGLERAAR SOCIALE ONDERNEMINGEN EN INSTITUTIES
VOOR COLLECTIEVE ACTIE AAN DE ROTTERDAM SCHOOL
OF MANAGEMENT

3 SPEERPUNTEN OM IMPACT METEN EEN BOOST TE GEVEN

1. Maatschappelijke winst zichtbaar maken.

Impactondernemingen, schrijft David Balhuizen, doen prachtige dingen, maar krijgen hun businesscase niet altijd rond. Wie de maatschappelijke winst zichtbaar kan maken, kan in gesprek met financiers die dezelfde doelen nastreven. Ook is een maatschappelijke businesscase een manier om met de overheid in gesprek te gaan over de verdeling van de maatschappelijke baten.

2. Meten om ervan te leren.

Fun Forest heeft de impactmetingen stap voor stap opgebouwd en meet precies die dingen waar ze in willen groeien en waar dus wat te leren valt. Marjelle Oosterling van het Impact Centre Erasmus vindt dat financiers impactorganisaties daarvoor ook ruimte moeten bieden. Meten is geen doel, maar een middel.

3. Leercommunities voor impactsturing.

Wie gaat meten, begint eenvoudig en verankert het proces van impactdenken, -meten en -sturen in zijn organisatie. Daarna is het tijd om door te bouwen. Het zou mooi zijn als impactorganisaties daarbij ook van elkaar kunnen leren, bijvoorbeeld in een leercommunity, gefaciliteerd door de grote financiers.

ONDERZOEK NAAR PARTICIPATIE EN IMPACT- ONDERNEMINGEN

Hoe kan de participatie van jongeren met een chronische aandoening of beperking worden versterkt? Wat werkt wel en wat werkt niet bij impactondernemingen? Waar hebben jongeren behoefte aan? In het onderzoek dat de lectoren Mieke Cardol en Shirley Oomens in opdracht van FNO uitvoeren, ter ondersteuning van het programma Jongeren INC, staan vragen als deze centraal.

Beide lectoren hebben een bijzondere interesse in jongeren. Shirley Oomens is bijzonder lector Arbeidsdeskundigheid aan de HAN University of Applied Sciences: "Mijn onderzoek aan de HAN richt zich op duurzame arbeidsparticipatie voor mensen met een (arbeids)beperking. We onderzoeken samen met studenten wat nodig is om mensen met een arbeidsbeperking of kwetsbaarheid aan het werk te krijgen en te houden, wat dat vraagt van het werk, van een werkgever en van betrokken professionals zoals arbeidsdeskundigen. In het onderzoek voor Jongeren INC kijken we specifiek naar twee impactondernemingen die werk bieden aan jongeren met een chronische aandoening of beperking."

Mieke Cardol is lector Disability Studies bij Kenniscentrum Zorginnovatie aan Hogeschool Rotterdam: "In mijn lectoraat staan het perspectief en de positie van mensen met een beperking of aandoening in onze samenleving en in de zorg centraal. We onderzoeken hoe jongeren met een chronische aandoening meer zichtbaar kunnen zijn en bijvoorbeeld beter kunnen worden gehoord door professionals. Voor het programma Jongeren INC onderzoeken we samen met JongPIT hoe deze jongeren meer mee kunnen doen in de samenleving, bijvoorbeeld in participatietrajecten van gemeenten, en welke thema's voor hen van belang zijn."

Waar praten ze over?

Om de participatie van jongeren te versterken, is het belangrijk om te weten met welke thema's zij bezig zijn en wat prioriteit heeft. Daar hebben Mieke Cardol en haar collega's Jane Sattoe en Mark Scheper samen met JongPIT een pilot voor opgezet, waarbij een innovatieve methode wordt ingezet: "We maken gebruik van een door ons ontwikkeld AI-algoritme dat het internet 'afschraapt' en in kaart brengt waar jongeren met een chronische aandoening of beperking het over hebben, bijvoorbeeld in blogs, op Facebook en op X. Deze jongeren noemen zichzelf *spoonies*; dat is een van de zoekwoorden die we van JongPIT hebben geleerd. Voor JongPIT is het van belang om te weten wat voor spoonies belangrijke onderwerpen zijn en hoe zij over deze onderwerpen denken. Als uit het onderzoek bijvoorbeeld blijkt dat zij het vaak over eenzaamheid, vriendschap of over belemmeringen bij werk of studie hebben, dan kan JongPIT daar met trainingen of bijeenkomsten op inspelen of daarover met gemeenten en andere relevante partijen in gesprek gaan, zodat hierop actie kan worden ondernomen. Als de pilot goed uitvalt, kan JongPIT het AI-algoritme blijven gebruiken om periodiek te meten wat er onder jongeren leeft."

Daarnaast onderzoekt Mieke samen met haar collega Heidi van Heijningen-Tousain hoe gemeenten en jongeren met een chronische aandoening elkaar beter kunnen vinden en kunnen samenwerken. "We hebben literatuuronderzoek gedaan naar vormen en uitkomsten van jongerenparticipatie in gemeenten. Wat bijvoorbeeld opviel, was dat jongeren

met een chronische aandoening of beperking niet meer als aparte groep willen worden gezien, maar bij voorkeur samen met andere jongeren in een diverse groep willen participeren in vraagstukken binnen gemeenten. Het doel van dit deelonderzoek is om met aanbevelingen te komen aan gemeenten en jongeren met een chronische aandoening hoe zij gezamenlijk de jongerenparticipatie kunnen versterken."

Impact ondernemingen

Shirley Oomens (HAN) en haar collega's Karin Thuis en Ilse Menheere doen onderzoek naar wat er nodig is om jongeren met een chronische aandoening meer duurzaam in werk te laten participeren. Bij het onderzoek zijn twee partners van het Jongeren INC-programma betrokken: Fun Forest en Social Capital. "Het is heel duidelijk dat de impactondernemingen die zich op deze doelgroep richten erg gedreven zijn. Ze werken keihard aan hun missie om jongeren met een aandoening of beperking duurzaam aan het werk te helpen. Zowel bij FunForest als bij Social Capital speelt de vraag hoe ze kunnen opschalen met behoud van identiteit. Funforest biedt jongeren werk in hun klimbossen, maar die klimbossen zijn 's winters gesloten. Het bedrijf is nu op zoek naar mogelijkheden om medewerkers ook in de winter continuïteit in werk te bieden en hen de kans te geven zich te ontwikkelen. Social Capital is klein begonnen, maar bestaat inmiddels uit verschillende bedrijven die verschillende dingen doen en zich nu afvragen wat hen bindt, waar ze van zijn en waar ze naar toe willen", vertelt Shirley.

"Beide bedrijven zijn volop bezig met hun eigen proces en zitten daar middenin. We hebben gesprekken waarin wij kijken naar wat hun ideeën zijn, hoe ze georganiseerd zijn, wat ze doen om jongeren te betrekken, hoe succesvol ze daarin zijn, waar ze tegenaanlopen, met wie ze samenwerken en waar ze naar toe willen. Op die manier proberen we de werkzame elementen te ontdekken in de manier waarop deze ondernemers jongeren met beperkingen duurzaam includeren. Ons doel is dat andere organisaties kunnen leren van de lessen die we hieruit trekken."

Duurzame veranderingen

De onderzoeken van beide hogescholen lopen nog door tot april 2024. Ze omvatten thema's als wonen, onderwijs, werk en meedoen en worden mede door studenten uitgevoerd. De deelonderzoeken leveren volgens Mieke en Shirley belangrijke informatie op over de mogelijkheden om de participatie van jongeren met een chronische aandoening of beperking te versterken.

Aan het eind van het onderzoek willen ze samen met FNO reflecteren op alle resultaten en geleerde lessen. "Zo'n overkoepelend onderzoek is voor ons als onderzoekers van belang, maar ook voor FNO, met het oog op volgende activiteiten en initiatieven, zodat FNO nog beter kan bijdragen aan effectievere jongerenparticipatie en de duurzame sociale veranderingen die daarvoor nodig zijn."

jongeren Participatie bevorderen

Achter Jongeren INC stond vier jaar lang een stevige programmacommissie met vijf leden: Laurentien van Oranje, Maaike Schrijver, Mariënne Verhoef, Alice Schippers en Wim Hoogendoorn. Welke stip zetten Alice, Wim en Mariënne, op de horizon?

Drie dingen zijn belangrijk voor een goed leven: genoeg geld om je rekeningen te kunnen betalen, een zinvolle bezigheid waarvoor je elke dag je bed uit wilt komen en betekenisvolle sociale relaties. We noemen dat 'de driehoek van geluk'. Uit onderzoek blijkt dat dit laatste punt, betekenisvolle relaties, met stip het belangrijkste is. In alle lagen van de bevolking, wereldwijd, voor iedereen. Door niet alleen in de spreekkamer, maar ook in het gewone leven woorden als 'chronische aandoening' of 'beperking' te gebruiken, categoriseren we mensen. Daarna volgen gemakkelijk stigmatisering en discriminatie. Pas als we ons daarvan bewust zijn, kunnen we verschillen omarmen en daadwerkelijk mogelijkheden scheppen voor iedereen. De jeugd heeft hierbij de toekomst. Begin bij de allerjongsten in onze samenleving. Maak kinderopvang en onderwijs alleen nog inclusief en gratis, zodat iedereen er vanzelfsprekend bij hoort en ertoe doet. Dan floreert iedereen.

Alice Schippers
bijzonder hoogleraar Disability Studies,
Universiteit voor Humanistiek

Wat zou het mooi zijn om in een wereld te leven waarin alle mensen gelijke kansen hebben, hun talenten kunnen ontwikkelen en een betekenisvol, gelukkig leven kunnen leiden. Helaas zijn we nog ver bij dat ideaalbeeld vandaan. Juist daarom is het belangrijk dat er mensen zijn die zich iedere dag inzetten voor een samenleving waarin bijvoorbeeld jongeren, los van hun achtergrond of beginsituatie, de mogelijkheid krijgen mee te doen, zich te ontwikkelen en zich in te zetten om hun ambities en plannen waar te maken. Die mensen heb ik de afgelopen periode bij en rond JongerenINC ontmoet. Jongeren zelf, die met energie en passie werken aan een betere toekomst voor zichzelf en hun leeftijdsgenoten. En ook ondernemers, beleidsmakers en wetenschappers. Er is een netwerk opgebouwd, er zijn projecten uitgevoerd, er is meer aandacht gekomen voor het meedoen van jongeren, alle jongeren, in de politiek en in de samenleving. Het is mooi dat die basis er ligt. Laten we samen verder werken aan meer kansen, meer onderwijs, meer banen, meer participatie en uiteindelijk meer geluk. Want jongeren hebben niet alleen de toekomst, zij zijn de toekomst.

Wim Hoogendoorn
directeur Operaties/COO Douane
Nederland

We hebben alle energie, kennis en passie nodig om de toekomst vorm te geven. Daarom is het van het grootste belang dat iedereen in onze samenleving mee kan doen. Voor veel groepen mensen zijn er nog steeds drempels, ook voor jongeren met een chronische aandoening. Daaraan hebben we als hele samenleving iets te doen. Werkgevers, om het voor iedereen mogelijk te maken om te werken. De landelijke en lokale overheid, om regels aan te passen of toe te passen zoals ze bedoeld zijn. Het onderwijs, om het volgen van onderwijs voor iedereen mogelijk te maken. Het vraagt aandacht en doorzettingsvermogen van ons allemaal, zodat ook jongeren met een chronische aandoening of beperking een fijn en leuk leven kunnen hebben. Zij moeten alle kansen krijgen om hun talenten verder te ontwikkelen en in te zetten.

Mariënne Verhoef
bestuurder Level, specialisten voor jeugd
en gezin

Leave no Youngster Behind!

CONSORTIUM ONTWIKKELT LANGJARIG PROGRAMMA OM JEUGDWERKLOOSHEID MET DE HELFT TERUG TE DRINGEN

Nederland heeft veel te veel jongeren die niet werken en niet op school zitten. Dat is slecht voor de jongeren én slecht voor Nederland, stelt Ton Wilthagen, hoogleraar Arbeidsmarkt en aanjager van het programma 'Leave no youngster behind'. Doel van het programma is om de jeugdwerkloosheid met de helft terug te dringen.

Ondanks de krappe arbeidsmarkt staan er nog steeds veel jongeren aan de kant. Omdat ze migrant zijn, een chronische aandoening hebben, pech hebben of omdat ze gewoon ergens een verkeerde afslag hebben genomen. Ze hebben geen werk, studeren niet en zitten waarschijnlijk thuis of hangen ergens op straat. Volgens het Jongerenplatform van de Sociaal-Economische Raad worden veel jongeren die uitvallen op school of hun baan kwijtraken aan hun lot overgelaten. Ook al is de situatie in Nederland beter dan in veel andere landen, het gaat om naar schatting meer dan 200.000 jongeren.

Dat is iets wat we ons moeten aantrekken. Niet alleen vanwege internationale afspraken in het kader van bijvoorbeeld de VN en de Europese Youth Guarantee, maar ook vanuit een morele verplichting om zuinig te zijn op onze jongeren. Daarnaast zijn er meer pragmatische argumenten om de participatie van jongeren te verhogen. Allereerst heeft Nederland gewoon iedereen nodig om het werk gedaan te krijgen. Door vergrijzing en ontgroening

(steeds minder jongeren) kampen we de komende decennia met structurele krapte op de arbeidsmarkt. Daarnaast weten we uit onderzoek dat de halvering van inactiviteit onder jongeren tot honderdduizenden gewonnen werkjaren en extra economische groei leidt. Ook versnelt nieuw aanbod met nieuwe vaardigheden de groei en productiviteit van bedrijven en verhoogt het de (brede) welvaart. Bovendien leidt 'meer jongeren aan het werk of op school' tot besparingen op uitkerings- en zorgkosten en helpt het voorkomen dat jongeren afglijden naar criminaliteit.

Plannen

Er zijn al heel wat projecten, pilots en aanpakken bedacht om jongeren die aan de kant staan naar de arbeidsmarkt of school te brengen. Die hebben effect, maar zijn helaas te versnipperd en duren vaak te kort. Dat moet anders, vinden wij, een consortium van maatschappelijke organisaties die zich om jongeren bekommeren. >

TON WILTHAGEN

Samen met het ministerie van SZW hebben we een ambitieus programmavoorstel uitgewerkt onder de titel *Leave no youngster behind*. Dit betreft een langjarige regionale en nationale veranderstrategie om de verspilling van jong talent tegen te gaan. We gaan uit van een programma van twaalf jaar omdat het realiseren van echte systeem- en cultuurveranderingen om een lange adem vraagt. Echte hervormingen in het onderwijs en op de arbeidsmarkt hebben nu eenmaal tijd nodig.

Drie pijlers

Het programma *Leave no youngster behind* rust op drie pijlers. Pijler één is 'van, voor, door en met jongeren'. Het huidige systeem kan en moet vernieuwd worden – niet door uit te gaan van de institutionele uitvoeringsinfrastructuur, maar door aan te sluiten bij de leefwereld van jongeren. In plaats van jongeren te vragen zich aan te passen aan de samenleving, moeten we de samenleving aanpassen aan jongeren. Dit betekent dat zij bij de uitwerking moeten worden betrokken. De jongeren centraal zetten leidt tot ontschotting en vernieuwing in de uitvoering, waarbij professionals veel meer autonomie krijgen. Het doel is om jonge mensen duurzaam maatschappelijk en economisch zelfredzaam te maken.

Pijler twee is 'lang volhouden'. Een langjarige, veranderkundige aanpak, gebaseerd op de nieuwste wetenschappelijke kennis, zorgt ervoor dat beschikbare kennis structureel in de praktijk wordt ingezet. Langjarig doen, leren, inslijten, delen en opschalen is de enige weg naar een systeemverandering die losse en tijdelijke projecten overstijgt. Daarom zetten we ook in op een programma van ten minste twaalf jaar.

Pijler drie is het monitoren en bijhouden van de interventies en resultaten, zodat we leren van de dingen die goed gaan en van de dingen die fout gaan. Naar jongeren die het verst van de arbeidsmarkt staan is nog nauwelijks onderzoek gedaan, omdat de geijkte methoden daarvoor niet geschikt zijn. We ontwikkelen daarom lokale *learning communities* en een landelijk, op verandering gericht ecosysteem, met nieuwe vormen van impactmeting, financiering en een doorlopende leercirkel.

Subsidieaanvraag Nationaal Groeifonds

Met geld en steun vanuit het netwerk van Jongeren INC hebben we het voorstel kunnen uitwerken en financieel onderbouwen. De deelnemende organisaties kunnen een deel van de kosten opbrengen. Voor het resterende deel doen we een beroep op het Nationaal Groeifonds, dat is bedoeld voor projecten die zorgen voor economische groei en maatschappelijke verdienvermogen voor de lange termijn.

NEDERLAND
heeft Gewoon
IEDEREEN
nodig

Terugverdienen

Het gaat om een investering die zichzelf uiteindelijk terugverdient. Zoals gezegd leidt 'meer jongeren naar school of aan het werk' aan de ene kant tot forse besparingen op uitkeringen, zorg en justitie en aan de andere kant tot meer opbrengsten, omdat er meer en beter toegerust talent beschikbaar komt. Op basis van uiteenlopende onderzoeken ramen we de directe financiële opbrengsten van het programma op 3 miljard euro per jaar.

Bij het uitwerken van het programmavoorstel hebben we veel contact gehad met de ministeries van SZW en OCW. Het ministerie van SZW heeft besloten het voortouw te nemen bij de subsidieaanvraag bij het Nationaal Groeifonds omdat het duidelijke synergie ziet met het nieuwe wetsvoorstel *Van school naar duurzaam werk*.

Wie de jeugd heeft, heeft de toekomst. Maar dan moet die jeugd zelf ook een toekomst hebben. Met *Leave no youngster behind* helpen we niet alleen de jongeren, maar ook de Nederlandse samenleving. ■

Ton Wilthagen (1960) is hoogleraar Institutionele en juridische aspecten van de arbeidsmarkt aan de Universiteit van Tilburg en aanjager van 'Leave no youngster behind'

Leave no youngster behind is een initiatief van een consortium van maatschappelijke organisaties die zich om jongeren bekommeren en het ministerie van SZW.

Het kernteam bestaat uit:

- Henk Bakker (adviseur-projectmanager)
- Marc Bevers (Midpoint Brabant/Jongerenpunt Midden-Brabant)
- Marco Florijn (Jongeren INC)
- Lotte van der Linden (JongPIT)
- Leo van Loon (Buzinezzclub)
- Lisa Verberg (JongPiT)
- Ton Wilthagen (Universiteit Tilburg)

Op weg naar een veelbelovende Toekomst

JONGEREN AAN HET ROER DREMPELS DROMEN DADEN

In een wereld die in razendsnel tempo verandert, kijken jongeren met een frisse blik naar de toekomst. Ze bewegen door- gaans soepel mee met technologische, sociaaleconomische en culturele verschui- vingen. Maar sommige jongeren stuiten op obstakels die hun potentieel beperken: jongeren met een chronische aandoening.

Hobbelige weg

Onze analyses tonen aan dat jongeren met een aandoening of beperking steeds vaker te maken krijgen met complexe uitdagingen, te beginnen in de wijken en buurten waar ze opgroeien.

Het Nederlandse onderwijssysteem - hoewel steeds inclusiever - schiet soms tekort in het tegemoetkomen aan hun specifieke behoeften. En hoewel onze gezondheidszorg van wereldklasse is, is de overgang van kinder- naar volwassenenzorg vaak een hobbelige weg.

De woningmarkt stelt deze jongeren voor een dubbele uitdaging: het vinden van huisvesting die betaalbaar is én die past bij hun behoeften. Sociale integratie in een buurt kan eveneens een uitdaging zijn door beperkte fysieke capaciteit en soms onbegrip van leeftijdsgenoten. Op de arbeidsmarkt staan beschermende wetten klaar, maar de realiteit is weerbarstig: het valt niet mee om een passende baan te vinden.

De psychologische impact van al deze uitdagingen maakt het essentieel dat er voor deze jongeren adequate psycho- sociale ondersteuning beschikbaar is.

Professor Ton Wilthagen zegt het treffend: "In plaats van jongeren te vragen zich aan te passen aan de samenleving, moeten we de samenleving aanpassen aan jongeren." Vanuit die gedachte heeft Jongeren INC zich ingespannen om zowel de obstakels te begrijpen waarmee jongeren worden geconfronteerd, als om samenwerkingsverbanden aan te gaan om deze uitdagingen aan te pakken.

Stem van jongeren

Een van onze mooiste successen is de totstandkoming van stichting JongPIT, opgericht door jongeren vanuit het jongerenpanel van FNO. Door met JongPIT samen te werken en de stem van jongeren te versterken, hebben we ervoor gezorgd dat de inzichten en ervaringen van jongeren een centrale plaats hebben gekregen in het beleidsvormingsproces. Samenwerking met de stichting Studeren en Werken op Maat (SWOM) heeft de stem van jongeren verder versterkt.

Als programmaleider van Jongeren INC ben ik buitengewoon trots op wat we samen met de jongeren en ons netwerk van partnerorganisaties hebben bereikt. Ik ben onder de indruk van de vastberadenheid, veerkracht en kracht van

de jongeren. Ik heb gezien dat jongeren, met de juiste ondersteuning en kansen, de architecten kunnen zijn van een veel- belovende, inclusieve toekomst.

De jongeren van vandaag zijn de beleids- makers, leiders, ouders en docenten van morgen. De mate waarin zij worden ondersteund, gehoord en betrokken bij besluitvorming is cruciaal voor de toekomstige koers van ons land. Als we jongeren de ruimte, middelen en stem geven die ze verdienen, zullen ze in staat zijn een inclusievere, eerlijker en veerkrachtiger samenleving te creëren.

Op weg naar de toekomst

Met de kennis en ervaringen die we met het Jongeren INC-programma hebben opgedaan, zien we een toekomst waarin onderwijs niet alleen toegankelijk is, maar ook echt inclusief. Een toekomst waarin jongeren actief betrokken zijn bij het vormgeven van beleid dat hun leven raakt. En vooral een toekomst waarin de stem van jongeren, zoals belichaamd door organisaties als JongPIT, een blijvende, onuitwisbare impact heeft op de maatschappelijke koers van Nederland.

De reis is nog lang en uitdagend, maar het doel is duidelijk. Door vast te houden aan de kernwaarden van samenwerking,

inclusie en empowerment, en door te luisteren naar de stemmen en ervaringen van jongeren, bouwen we een Nederland dat niet alleen voor jongeren werkt, maar door hen zelf is vormgegeven. Het is een toekomst die we samen kunnen én zullen realiseren.

Marco Florijn
programmaleider Jongeren INC

"Ik ben onder de indruk van de vastberadenheid, kracht en veerkracht van jongeren. Met de juiste ondersteuning en kansen kunnen jongeren de architecten zijn van een veelbelovende, inclusieve toekomst"

JONGPIT

JONGPIT NEEMT HET STOKJE OVER

Het programma Jongeren INC heeft de afgelopen vier jaar veel in gang gezet om het ideaal, de inclusie van jongeren met een chronische aandoening of beperking, dichterbij te brengen. Terecht zijn de jongeren zelf daarbij nauw betrokken geweest. Meestal verliep dat via ons: JongPIT.

JongPIT is een stichting voor en door jongeren met een chronische aandoening of beperking. De missie van JongPIT is tweeledig: enerzijds het empoweren van jongeren met een chronische aandoening en anderzijds het wegnemen van systeemdrempels voor volledige deelname aan de maatschappij.

Jongeren zelf

Onze stichting is in 2020 opgericht en wordt volledig door de jongeren zelf gerund. Vanuit onze eigen ervaringen weten wij jongeren te motiveren, te ondersteunen en perspectief te bieden. Die ervaringsdeskundigheid is ook essentieel bij het behartigen van de belangen van jongeren bij overheden, instanties en professionals en bij het

kweken van begrip bij het brede publiek. JongPIT gelooft in de kracht van een inclusieve samenleving waarin jongeren met een beperking van unieke waarde zijn. JongPIT helpt jongeren met een chronische aandoening of beperking om hun talenten verder te ontwikkelen en samen hun toekomstdromen te verwezenlijken. We voelen ons enorm verbonden, begrepen en gesterkt door onze gezamenlijke ervaringen en de collectieve drive om, net als onze leeftijdsgenoten, onze toekomstdromen waar te maken.

Wij zijn Jongeren INC en alle partnerorganisaties dankbaar voor de steun die zij ons de afgelopen jaren hebben gegeven en voor de stelligheid waarmee zij de jongeren om wie het gaat zijn blijven betrekken.

Voor ons, met ons

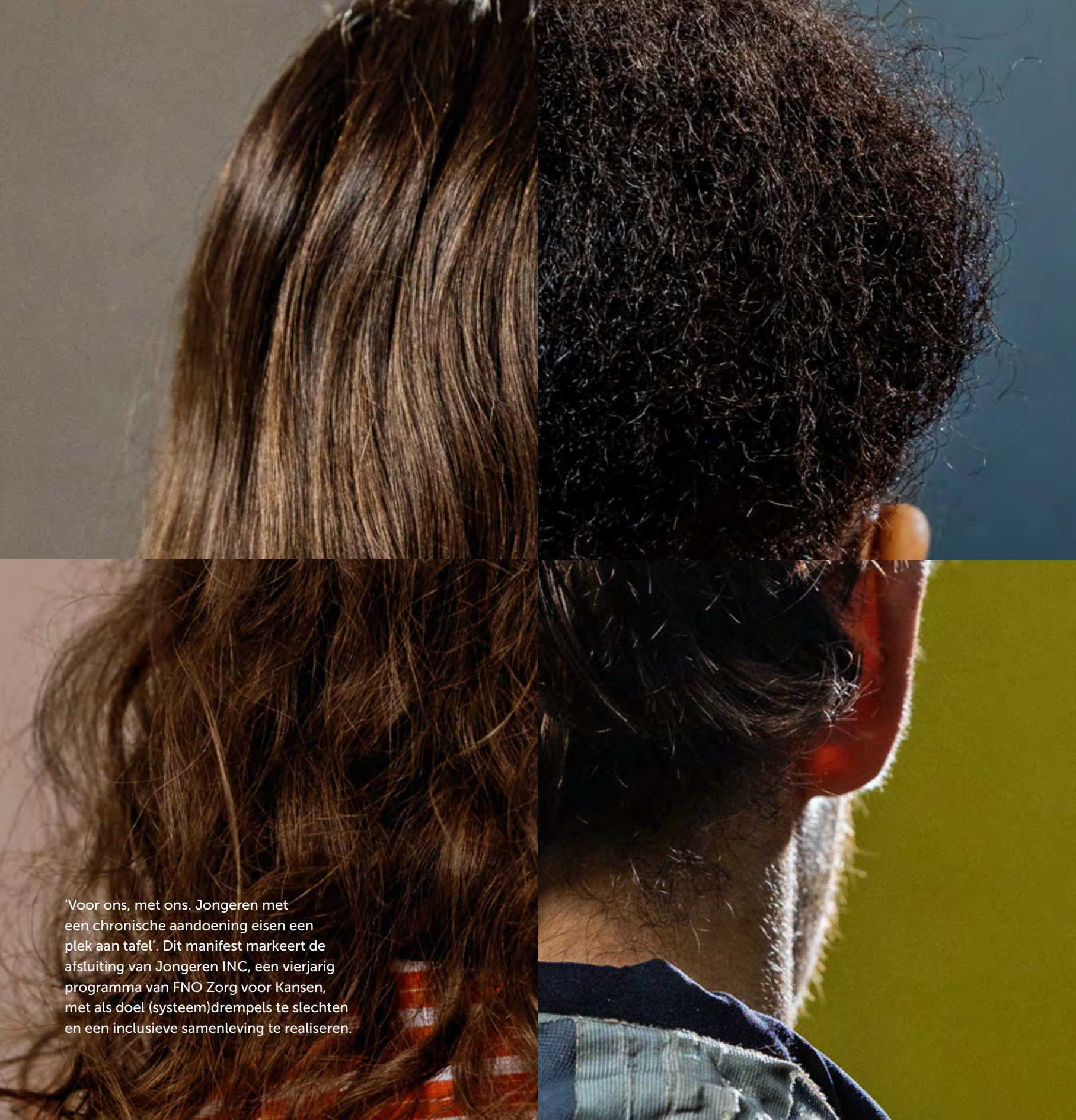
De titel van dit manifest is ons op het lijf geschreven: 'Voor ons, met ons. Jongeren met een chronische aandoening eisen een plek aan tafel'. Het manifest geeft een goed beeld van wat er de afgelopen vier

jaar in gang is gezet om daadwerkelijke inclusie van jongeren met een chronische aandoening dichterbij te brengen, maar ook van de hindernissen die nog moeten worden overwonnen.

Jongeren INC houdt op te bestaan, JongPIT neemt het stokje over. Wij gaan ervoor zorgen dat de volwaardige deelname van jongeren met een chronische aandoening of beperking in de samenleving hoog op de agenda blijft staan.

Lotte van der Linden
directeur JongPIT

Look Ons,
Met Ons

'Voor ons, met ons. Jongeren met een chronische aandoening eisen een plek aan tafel'. Dit manifest markeert de afsluiting van Jongeren INC, een vierjarig programma van FNO Zorg voor Kansen, met als doel (systeem)drempels te slechten en een inclusieve samenleving te realiseren.